

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

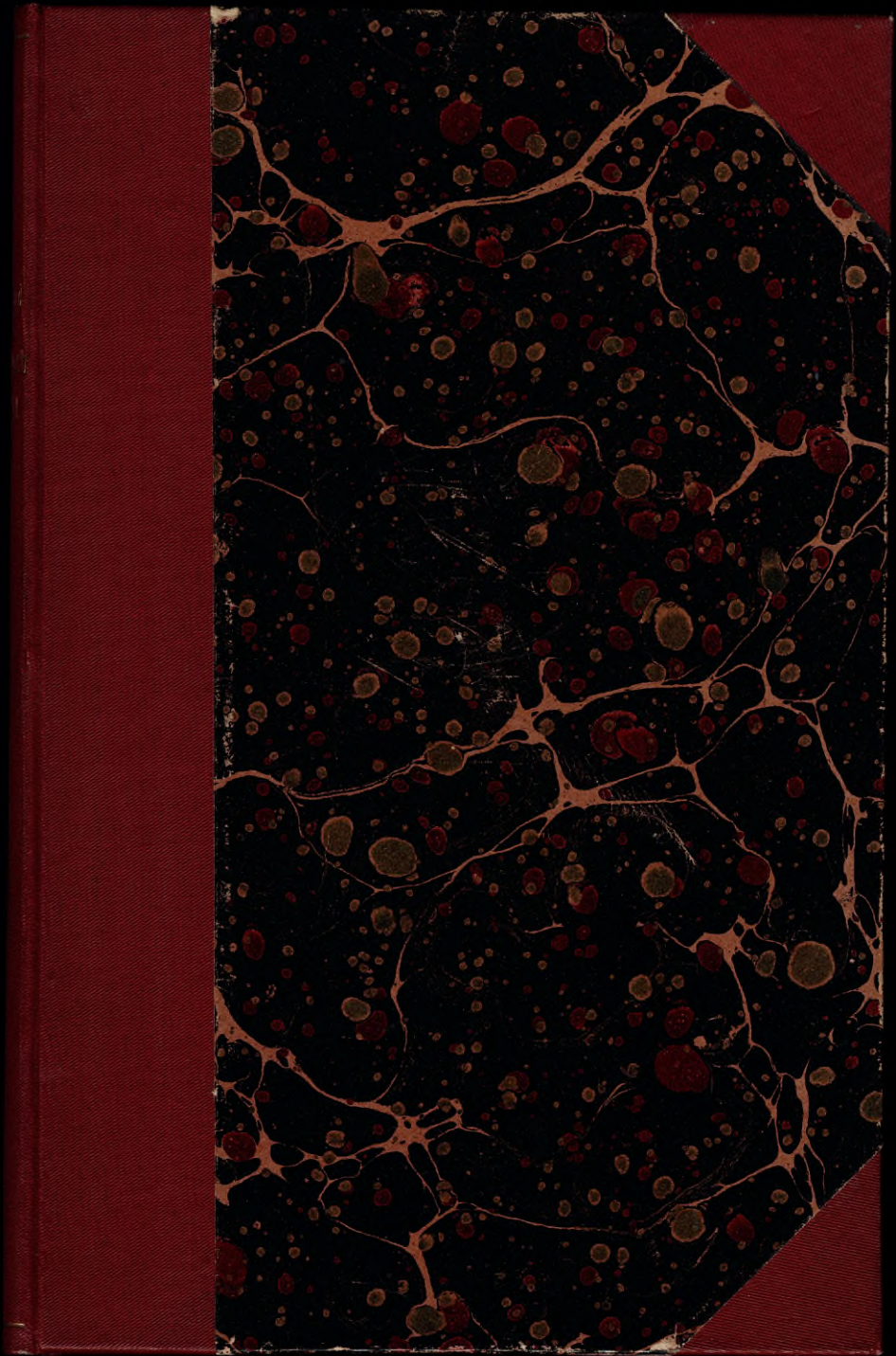
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

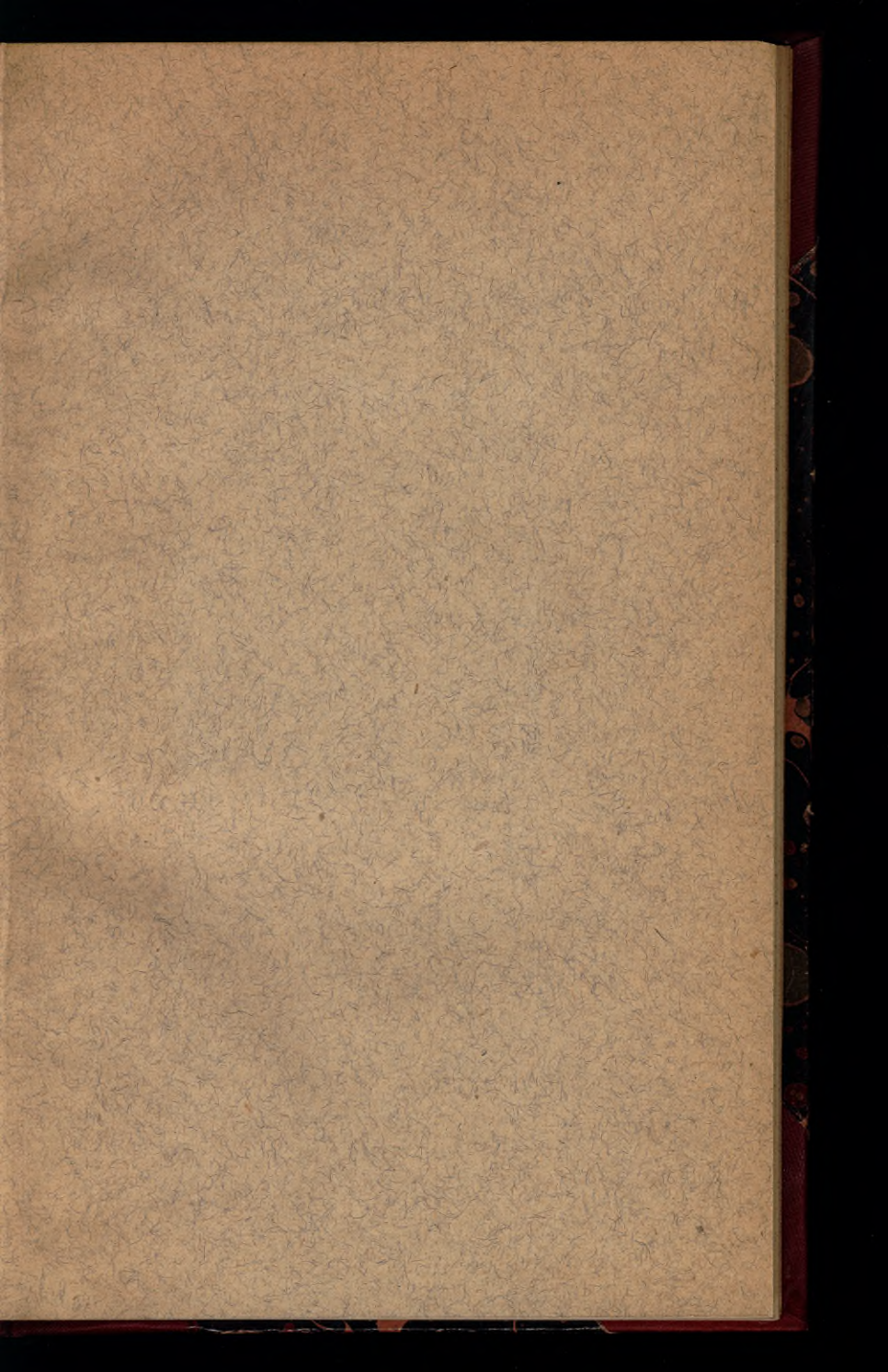
UPPSALA
UNIVERSITET

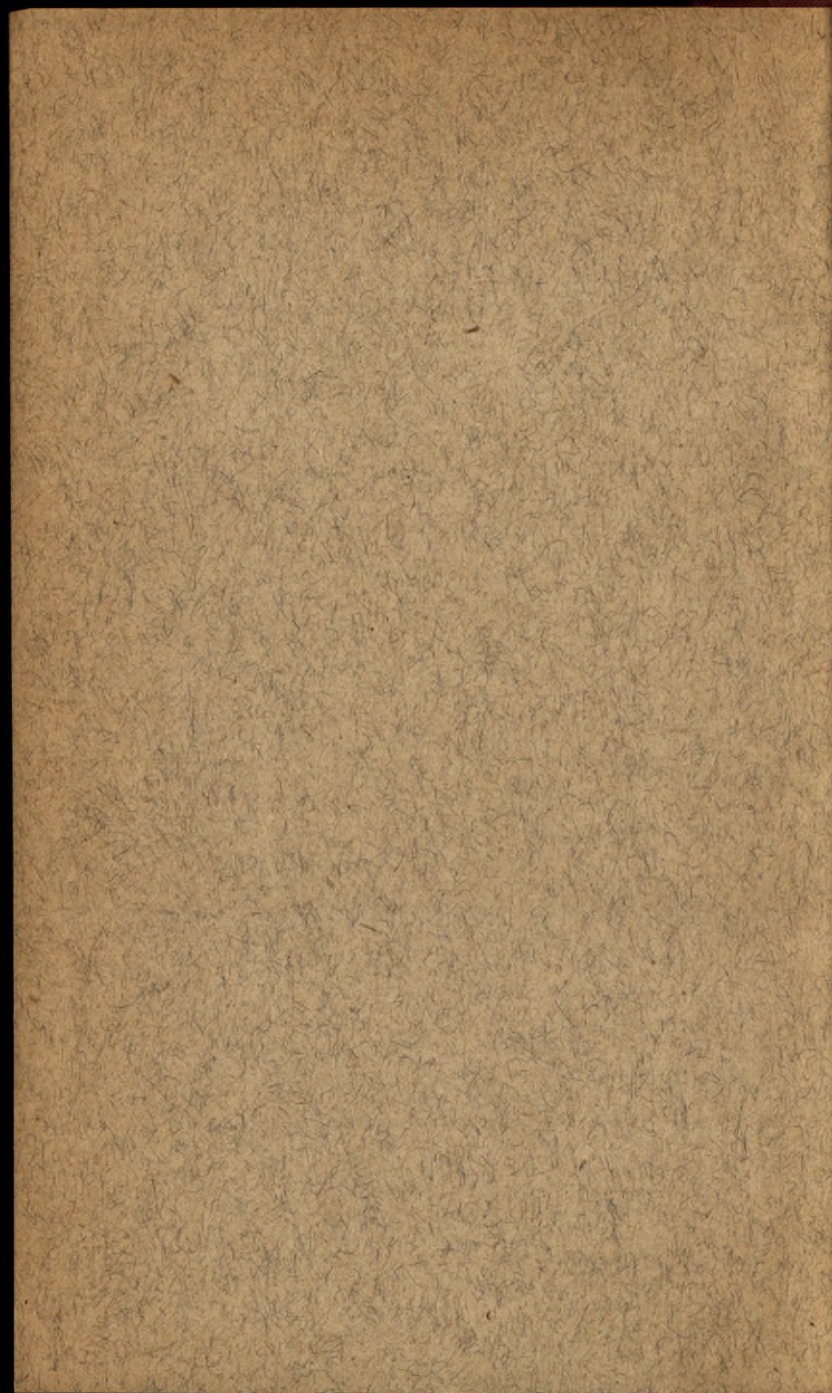

Litt.
Sv.

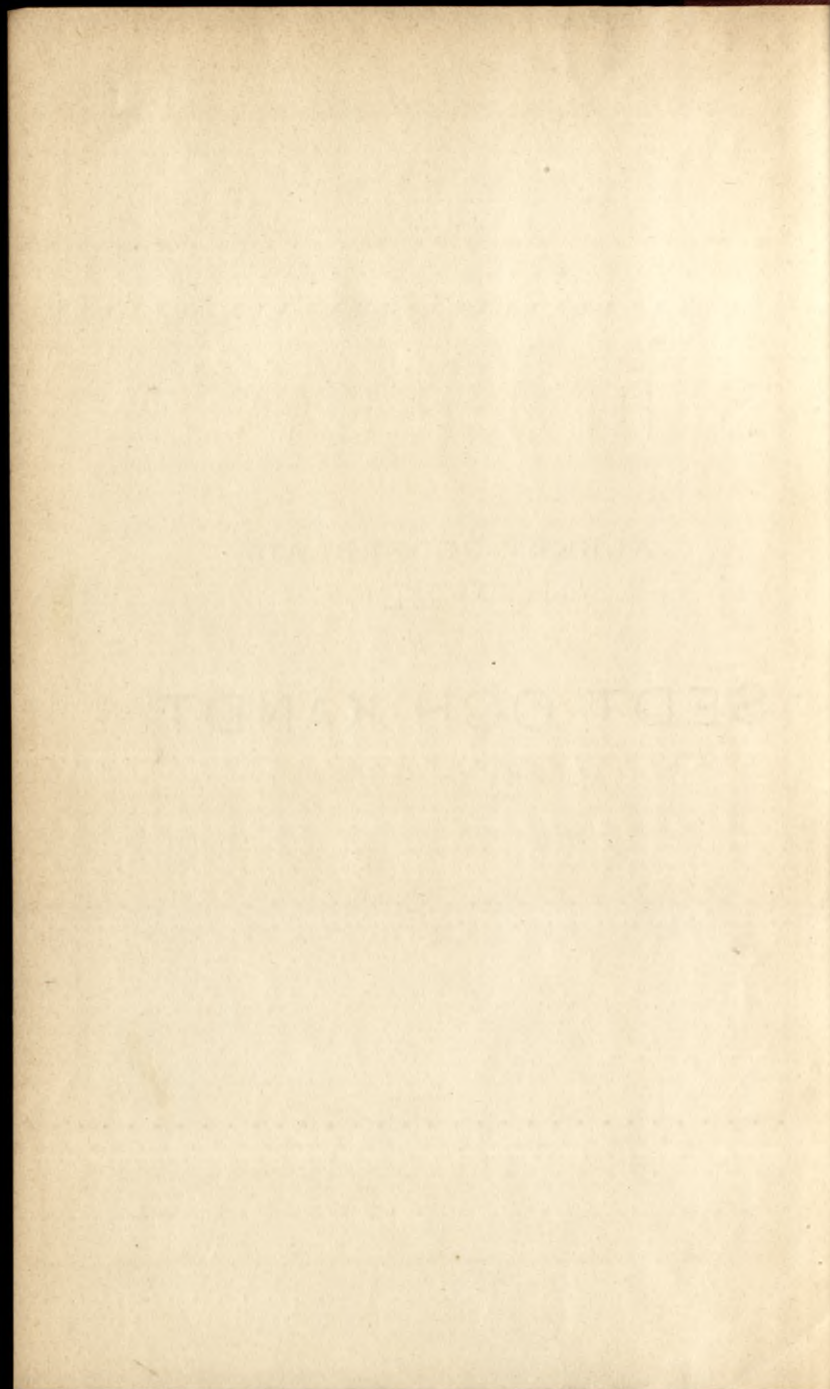
ALBERT CEDERBLAD

SEDT OCH KÄNDT

SEDT OCH KÄNDT

NOVELLER

AF

ALBERT CEDERBLAD

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

GÖTEBORG

D. F. BONNIERS BOKTRYCKERI

1891.

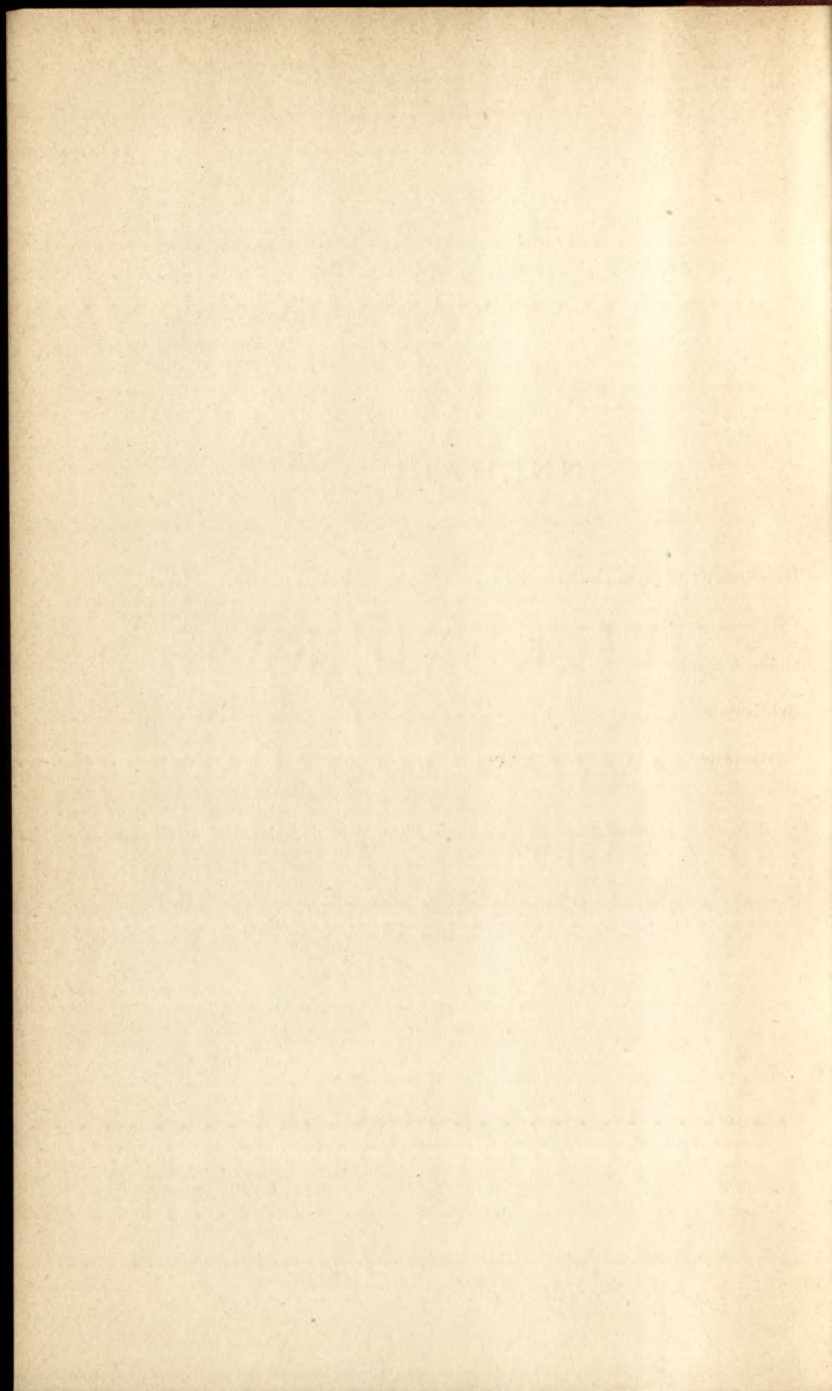
INNEHÅLL:

Hvilkendera?	sid.	1.
Fri!	»	25.
Utan Vigsel	»	41.
Bröderna	»	145.
Framdeles	»	175.

HVILKENDERA?

MARKET / 10000

Han hade i dag för första gången fungerat som ordinarie rådman. Installationen hade försiggått i vanlig ordning, och öfver- och underordnades lyckönskningar hade varit de hjärtligaste. Det var honom nog en högtidlig dag och betydelsefull desslikes, ty det var ju efter den han sträfvat hela sin tid. Målet var nu nådt. Högre kunde han visserligen stiga, det var visst ingen omöjlighet, men föga sannolikhet hade det för sig. Också var han nöjd, och hans icke minsta glädje var att efter sessionens slut få skynda hem och trycka sin gamla mor till sitt bröst och tacka henne riktigt hjärtligt, ty det var dock i grunden hon, som gjort honom till hvad han i denna stunden var: hennes omvårdnad, hennes lärör, hennes kärlek, de och åter de hade danat mannen.

Nu skramlade hans nycklar i tamburdörren.

Hur otaliga gånger hade icke modern hört detta kära ljud, och hur ofta brukade hon ej därvid öppna rumsdörren och med sitt kärleksfulla öga titta ut ett välkommen. Så äfven i dag.

Det var intet vanligt »lycka till», som nu följde. Något sådant blef icke ens yttradt. Sonens påtänkta tack torkade också in; men både lyckönskan och tacksägelse lågo i den tysta, långa omfamning, som mor och son skänkte hvarann. Bägge förstodo den så godt.

Kom så middagsmåltiden, och under den talade den unge rådmannen om installationstalet och sitt svar på det, hvad han sagt och hvad han icke sagt, men hvad han tänkt att säga, och modern talade om sina husliga bestyr, för hvilka hennes Stellas bästa och bekvämlighet alltid utgjorde den förnämsta drifkraften. Nu hade hon en osökt anledning till detta tal i de göromål, som den stundande julen ju alltid har med sig. I går hade hon bakat kleneter, och i dag hade hon själf stått på vinden och öfvervarit omvattnandet af lutfisken. Och den skulle nog bli bra.

Men på kvällen talade fru Assarson om häftiga styng i vänstra lungan. Hon blef bestämdt sjuk.

Den följande morgonen hade hon full feber, och smärtan i lungan var stor.

Rådman Assarson förordnade om läkarens efterskickande. En häftig oro grep honom, och han tyckte det var en hel evighet innan denne kom. Men slutligen kom han — undersökte och ordinerade.

När Stellan följde honom ut genom matsalen, sade läkaren sakta: »Jag anser mig böra säga dig, att det här kan blifva farligt. Din mor har lunginflammation».

Stellan erfor en underlig känsla i bröstet, ty han insåg genast, att här gällde det lif eller död. »Lunginflammation!» sade han med kort röst.

»Hur gammal är hon?» frågade läkaren, som var akademikamrat med Stellan och gammal vän till honom.

»Hon är fyllda sjuttio».

»Det är hög ålder, det, men vi skola hoppas det bästa», och därvid lade han tröstande sin hand på Stellans axel. »Jag skall komma ofta, mycket ofta». Därmed gick han.

Och det var nästan väl att han gick. Stellan skulle knappast ha vågat fråga honom något närmare om sjukdomen, ty han kände sig ännu icke nog stark att mottaga de oroande svar han kunnat få — och att tala om något annat hade varit honom omöjligt.

Hans mor lifsfarligt sjuk! Kanske var han moderlös om några dagar! Och hela hans lif och kärlek passerade en jagande revy för hans inre jag. Minnen, bilder, förhoppningar, allt stormade på honom, och det var som om hjärtat med sina hårda slag skulle spränga hans bröst. Han nästan kibrade efter andan.

Så stor var hans kärlek till modern.

* * *

Stellan Assarson var son till en kyrkoherde i Östergötland; men redan vid sju års ålder förlorade han sin far. Minnet af honom kunde alltså ej vara stort. Han erinrade sig också ej mycket mer, än att han några gånger var med fadern i kyrkan, därvid dennes granna mässhake var det, som mest fängslade honom. Också utgjorde hans dåtida älsklingslek att i en undangömd del af trädgården bygga eller rättare i sanden utstaka en kyrka, och framför det här resta altaret stod han i inbillad

mässkrud och tyckte sig sjunga och tala med öfvervåldigande kraft till en i tro och kärlek lyssnande menighet. Han skulle bli präst, hade hans pappa sagt, följa i sin fars fotspår och kanske en dag intaga hans plats i församlingens kyrka. Men pappa hade äfven förklarat, att kursen var lång, och därför fick han nu börja att öfva sig tidigt. Men fadern dog, som sagdt, när Stellan endast var sju år, och där stodo nu han och modern utan stöd och utan nämnvärd förmögenhet. Ett nådår fick enkan, det är sannt, och något litet var det också efter mannen, men likväl icke mer, än att framtiden hägrade ganska bekymmersam för henne.

Från det en gång så lyckliga hemmet i kyrkoherdebostället flyttade fru Assarson till en närbelägen småstad. Där var det billigare att lefva än i en större stad, och där kunde ju ändå Stellan få riktig skolgång, hvaraf han nu var i behof. Hur hon fick sina små tillgångar att räcka så långt de gjorde var en gåta för mången. Men hon förstod konsten att hushålla och försaka. Slutligen fann hon dock, att den största sparsamhet gagnade till intet, om inga förtjänster tillkommo, och så fattade hon mod till sig och satte upp en liten affär med de sista styfrarne efter mannen. Det var en liten buntmakeri- och mössaffär, som den lilla staden dittills saknat. Som man kan säga, att affären gick endast halfva året eller vintertiden, så blef öfverskottet icke stort; men hur det var, släpade sig den flitiga kvinnan fram därmed, och det kunde också till sist uppehålla unge Stellan vid universi-

tetet. Faderns önskan att sonen måtte bli präst skulle nämligen uppfyllas.

Stellan var flitig, och modern såg den stund allt närmare, då hon för första gången skulle få höra honom predika. Men en vacker dag fick hon från honom ett bref, hvori han bad henne förlåta, att han ej kunde stå fast i sitt beslut att gå den prästerliga banan. Han hade sina religiösa betänkligheter därvid. Dessa utvecklade han utförligt. De voro uttryck för tidens rörelser på det andliga området. Hvad han ej med sitt förstånd kunde fatta förmådde han icke tro på, och han kunde ej såsom en rättskaffens man lära och förkunna hvad han själf underkände.

Detta var det första riktigt dystra moln, som sedan hennes mans död förmörkat fru Assarsons lefnadshimmel. Det ekonomiska bekymret hade gent emot detta varit blott ett enda stort strömoln, som ju ändå alltid haft sin belysning i den solskimrande förhoppningen på Stellan såsom ordets förkunnare.

Men det blef som det var. Stellan stod icke till att omvända, och därför gjorde fru Assarson ej heller några försök. Mannen skall vara sig själf i grunden, menade både mor och son — och så började Stellan läsa på juristen. På jämförelsevis kort tid tog han »prillan», och rätt hvad det var, hade han expedierat hofrättsexamen. Därmed var han färdig att träda ut i världen.

Men den lilla hemstaden var honom nu ej rätta värkningsorten. Han behöfde en större, en

stor. Det var många om och men, som med anledning däraf växlades. Men en solig morgon på vårsidan kastade fru Assarson och hennes son, notarien, en lång och tacksam afskedsblick åt den lilla östgötastaden. De skulle nu blifva hufvudstadsbor.

*   *   *

Det hade alltid varit ett vackert förhållande mellan mor och son. Om hvars och ens kärlek kunnat mätas, skulle ingenderas rådt, ty de voro jännstarka. Stellan var moderns allt. Alla hennes tankar kretsade om honom, hon tillbad honom i tysthet, och hennes dyrkan var arbete — arbete för honom. Ja, hon riktigt frossade af glädjen att få vårda om honom, att få sköta hans hem i de minsta detaljer; och hon skulle, som hon själf ofta sade, gärna vilja tänka för honom, om det vore möjligt, för att därmed minska hans möda, som alltid föreföll henne för stor i förhållande till hans krafter. Och så han: någon annan kärlek än den sonliga hade han icke pröfvat riktigt djupt. Därför stod modern för honom som hans första och sista; och den vördnad han hyste för henne var ej allenast den, som tillkom hennes gråa hår, utan hennes stora hjärta. Trots allt detta hördes intet pjollrigt känslonack dem emellan, där syntes inga konvenansbundna artighetsbetygelser, och deras åsichter gingo aldrig på kretsgång; det var endast helt enkelt två hjärtan, som förstodo hvarann.

Som sagdt: någon annan kärlek än den sonliga hade han icke pröfvat riktigt djupt. Men redan på den tiden han bodde i den lilla östgöta-staden, hade han dock haft sitt tycke, som man säger. Det var kollega Björnströms lilla blåögda Majken, som spelade honom i hågen. Hon bodde i samma hus som han, en trappa upp, där hon för rästen bött hela sitt lif; men det var nu icke så fasligt länge, eftersom hon endast var sexton år. Af dessa sexton år hade hon likväl känt Stellan tio, och det var relativt en lång tiderymd, lång äfven för Stellan, som endast räknade sex vårar mer än hon. Han kallade henne alltid sin lilla fästmö och föredrog henne synbart framför sina öfriga väninnor. Det var således en barndomsbekantskap, och den minskades icke med tiden. Tvärtom. Under all sin flit, alla sina allvarliga studier, mången gång prosaiska nog, hade han sina erotiska fantasier, och i dem var alltid Majken medelpunkten. Han såg henne som hustru i ett litet lyckligt hem, som han själf ordnat på det mäst konstnärliga sätt, och det föreföll nästan, som om dessa fantasier med sin solstrålande medelpunkt voro glöd för hans mod. Med modet växte kraften, och när allt kom omkring, var det sålunda Majken, som hade sin stora del i hans hedersamma hofrättsexamen.

Något löfte dem emellan var emellertid icke gifvet. Han ville ej binda henne, så kär hon än var honom, kanske just därför. Också var han ju ännu så ung och därtill medellös, och att bygga

allt på framtiden var icke rätt. Det hade icke ens kommit till någon egentlig förklaring dem emellan. Och hvad skulle också en sådan ha tjänat till. De kände ju hvarandras känslor ändå. Det var som en gifven sak, att de en gång skulle bli ett par. Endast tiden hade att, förr eller senare, säga sitt: *nu*.

Majken var, som sagdt, sexton år. Det vill säga, så gammal var hon, när Stellan flyttade till hufvudstaden. Hon var då en smärt, eterisk varelse med blondt hår och finhylliga kinder. Anletsdragen voro fina och regelbundna, ögonen själfulla, riktigt ett par stora blå glober, som vid hvarje blick tycktes tala om ett godt och deltagande hjärta. Ett visst drag af kroppslig sjuklighet låg dock utbredd öfver den fina gestalten, och Stellan såg med oro hur bröstet böjde sig framåt, liksom det icke förmådde bära upp sin tyngd. Men det växte väl bort med tiden, menade man.

Före sin afresa hade han af henne mottagit en minnesgåfva, och den satte han mycket högt. Det var ett bokmärke, som hon själf förfärdigat. Det visade såsom hufvudbild ett kors, sömmadt med guldtråd, och vid dess fot ett ankare och ett hjärta, stödda mot det altare, hvarpå korset var upprest. Det hela, som sålunda bildade den allbekanta symbolen för tron, hoppet och kärleken, var ett ganska konstnärligt arbete efter Majkens egen teckning.

Men äfven utan denna minnesgåfva hade hon lefvat kvar i hans hjärta. De brevväxlade i början

flitigt, men sedan med allt längre och längre mellanrum. Dessa mellanrum orsakades dock icke af ett slappadt intresse. Men Stellans göromål hopade sig tid efter annan och blefvo så småningom af den allvarliga art, att hans egna hjärteangelägenheter måste för dem träda något tillbaka.

Slutligen vardt tonen i Majkens bref förändrad. Det var icke längre den lefnadsglada, hoppfulla flickan, som i dem tolkade sina tankar och känslor, utan en trånande ande, som icke här på jorden tycktes finna sitt rätta hem.

Stellan sörjde öfver detta omslag och längtade efter ett sammanträffande. Ett sådant inträffade fortare än han förmodat, ty pappa Björnström kom en dag helt oväntadt med sin dotter till hufvudstaden. Man hade rådt honom att hos en namngifven berömd läkare söka bot för Majken, som var sjuk.

Med svidande hjärta såg Stellan, hur sjukdomen förändradt hans kära barndomsvän, och dock hade dess välde icke räckt mer än knappt två år. Bröstitet lutade nu icke endast framåt. Den fina gestalten var nästan krympt. Ryggraden hade krökt sig åt sidan och beskref en stark bågeform. Ansigtet var dödsblekt. De blå ådrorna sågo ut som ville de spränga den fina huden, och den milda glansen i ögat trängde endast stundtals fram; blicken var fastmer skarpt genomträngande.

Men Majken var icke förändrad blott till det yttre. Hennes sjäslif syntes helt olika mot förr, och hon föreföll Stellan såsom mer främmad för

honom än skilsmässans tvänne år bordt åstadkomma. Hon kom och hon for med döden i sitt hjärta, och endast vid hans varma afskedsord om hopp och förtröstan strålade de stora blå ögonen med sin forna härliga glans.

Knappt en månad efter sammanträffandet skref gubben Björnström och notificerade sin dotters död. Den krökta ryggraden hade trängt in på ena lungan, och döden hade kommit stilla och fridfull i form af en lungblödning.

Fru Assarson tröstade sin son efter bästa förmåga. Hon sörjde förlusten, eftersom han sörjde den, och hon ju för honom var ett enda stort deltagande. Men det var ej utan, att hon i sitt hjärtedjup kände en tillfredsställelse vid tanken på, att hon nu ägde sin sons kärlek hel och hållen. Hon blygdes för denna självviskhet. Hon blygdes i sitt eget fåfängliga hjärta men tröstade sig med att aldrig ha gjort den minsta antydan om, att hon önskat en uppoffring af honom för hennes skull. Och hade hon ens värkligen önskat någon sådan?

Minnet af det hopp och de önsknings Stellan närt vid tanken på Majken skulle han mången gång, synnerligast under den första tiden efter hennes död, velat rycka ut ur barmen för att få ro; men det satt där kvar, så småningom blekt af tiden, det är sannt, men det satt där ändå, och det behöfde han egentligen icke klaga öfver, ty hur det nu än var, tedde sig Majken-minnet som en murgrönkransad helgedom för hans själs öga.

*

*

*

Hela sexton år hade förflutit, och den unge notarien Assarson var vorden en medelålders man. Fast han pröfvat icke så obetydligt af lifvet, var han ännu alltjämt densamme till karaktär och grundsatser. Han hade nu trettioåtta år på nacken, men ansågs dock ha gjort en ovanlig karriär, då han redan vid denna ålder kunde tituleras för rådman.

Den aktning han åtnjöt var oinskränkt. Förtroendeuppdrag hade också egnats honom i mängd, och som jurist betecknades han såsom synnerligen framstående. Hans blida och älskvärda sätt att vara samlade en stor vänkrets omkring honom. Han deltog gärna i debatter rörande lifvets alla frågor, från de konstnärliga till de sociala, från de vetenskapliga till de religiösa. Han var moderat i *en* riktning och radikal i en annan, ja i vissa fall kunde de konservative finna honom på sin sida; han dagtingade icke med sig själf och sin syn på lifvet och sökte att i allt träffa det rätta för sakens egen skull, utan hänsyn till personliga intressen.

Han var således en bra karl, det var otvifvelaktigt, om han också ej kunde anses som en utpräglad karaktär. För att vara en sådan brast honom en stadig grundval för hans öfvertygelse. Däri förklaringen till hans vacklande i många stycken. »Jag misstog mig», fick man också ofta höra honom säga, och han sade det utan att blygas.

Hvad som särskildt utgjorde föremålet för hans tankar och ämnet för hans meningsutbyten

med mycket goda vänner var religionen. Därvid försvarade han sina åsikter med värme, men respekterade alltid andras, när de voro ärliga och sanningssökande, detta så mycket häldre som han ansåg, att det låg mindre vigt uppå, hvilken tros-lära man bekände sig till, än att lefvernet var i öfverensstämmelse med henne. Men i besvarandet af sina högre spörsmål, liksom i mycket annat, hade han ej kommit till någon full klarhet: han hade tänkt för mycket för att tro blindt och för litet för att bilda sig en fast åskådning. Och så var det alltid detta, att förståndet och hjärtat icke kommo rätt öfverens, ty förståndet höll främst på naturlagarnes auktoritet och hjärtat på den personlige guden. Han kände själf att hans tro var sväfvande och att hon hade sina motsägelser, hvadan han ej håller lyckats sätta henne i system. Men så mycket var honom klart, att han var en fullblodig fritänkare med stark lutning åt rationalismen. Såsom sådan erkände han ej det öfvernaturliga hos Jesus af Nazaret — han sade icke gärna Kristus. Människan Jesus åter vördade han såsom intet annat jordiskt, såsom alla tiders ideal för vishet och dygd.

Hvad han bestämdt ej trodde på, det var på en Gud, som ingrep i händelserna och värkade som försyn. Lifvet var ett urvärk, som Skaparen satt i rörelse. Det gick och det skulle gå sin gilla gång. Om det var ett perpetuum mobile eller om det en gång skulle ha gått ut, det blefve nu en annan sak, men någon urmakare, som såg till det,

hade det icke. Som domare hade han haft rikt tillfälle att stå ansigte mot ansigte med sorger och vedermodor. Han hade hört mycket af böner men sett jämförelsevis litet af bönhörelse. Det ädlaste sinne, den renaste vandel hade belönats med motgång och lidande, under det att lögn och brott gått frie och oantastade till välmåga och berömmelse. Bemöt icke detta förhållande med talet om Guds outransakliga vägar, om hans allvisa råd och mera i den stilen! det var trösteord för den tanklösa fromheten — menade han — intet annat!

Om våra gärningar skulle belönas eller straffas i en annan värld eller om allt var slut med döden — därom kunde han icke bilda sig någon bestämd mening, men att föreställningen om ett lif efter detta var människan nyttig, det kände han. Och han ville så gärna tro på ett efterlif, där vi finge råka de kära hädangångna. Utan en sådan förut-sättning, vore det, att stå vid en nära frändes eller väns dödsläger det förfärligaste han kunde tänka sig. Men då nu hoppet om ett återseende väl finnes nedlagdt hos hvarje människa, trodde han också, att detta hopp icke var henne gifvet förgäfves.

Någon pessimist var Stellan icke. Han tyckte tvärt om, att jordelifvet, vid sidan af sina bitterheter, erbjöd mycket af glädje. Han ansåg det såsom ett kärleksvärk, afsedt att i främsta rummet bereda njutning, och som en äkta känslomänniska vördade och beundrade han alltets upphof, hvad namn man nu än ville gifva det. Men om detta

upphof visste vi icke mer än hvad naturen lärde oss. Det var så den Högstes vilja. I fråga om sig själf hade nämligen Gud ställt sig utom gränsen för människans vetande, hvadan också bibelns lära om honom närmast var att anse som en samling myter, dessa dock till större delen osägligt sköna, ja, så sköna som människovärk kunna vara.

Såsom en gifven följd af denna hans uppfattning underkände han i mångt och mycket den vetenskapliga framställningen af trossatserna, det vill säga teologien, med dess dogmer och intolerans. Hon var ett värk af fromma men spetsfundiga lärde, misstydt af andra och snedvridet af åter andra. Detta ämne ville han också ha bort från våra skolor för att ersättas med vidgad undervisning i sedelära: en rätt vandel förde oss rakaste vägen till Gud.

Sådan var hans tankegång.

Det var högst sällan mor och son talade med hvarandra i dessa allvarliga ämnen. De kände således ej hvarandras åsikter till punkt och pricka, men de anade dem icke desto mindre. Stellan förstod fullväl, att hans mor höll strängt på kyrkan och sin blinda tro. Hennes man hade ju också varit konservativ, och deras ömsesidiga kärlek hade gjort, att hon helt och hållet uppgått i hans ortodoxi. Nu var hon för gammal att tänka sig in i nya riktningar, såsom Stellan gjorde, och dessutom kände hon liksom en ljuf tröst vid tanken på att hålla fast vid sin barnatro, ett ord, som hon gärna förde på sina läppar. Men Stellan

kunde ju ha sina tankar för sig, han, ehuru hon nog trodde, att de ibland gingo för långt, alldeles in på hädandets område. Men Gud hade nog förbarmande äfven med de i sin tro förvillade, och hvad särskildt Stellan vidkom, hade han ju icke kommit längre på lifsbanan, än att han kunde hinna vända om till tron på både Fadern och Sonen, sådan vår kyrka framställer dem.

Fru Assarson var nog litet konservativ äfven i andra stycken. Till dömes var hon ingen vän af kvinnans emancipation, och hon höll strängt på äktenskapets hälgd gent emot kärlekens ovaraktighet. Kort sagdt: mot moderna reformer var hon i regeln ganska avogt stämd. Men hennes gammaldags uppfattning var så innerligen menlös och ofarlig, där lyste ett hjärta så varmt och så ädelt genom hvarje hennes handling, som, när det gällde, aldrig kom ihåg några fördomar, att äfven den, som icke erkände hennes argumenter i vissa delar, dock måste böja sig för henne själf i djupaste vördnad — och det var hvad Stellan gjorde.

Men nu var hon sjuk, nu var Stellas moder allvarsamt sjuk.

* * *

Sjukdomen hade ökat sig dag från dag, och symptomerna voro alltmer oroväckande.

Nej, Stellan kunde icke vara ifrån sjuksängen. Vid den satt han också så ofta hans ämbetspligt det tillät, och endast obetydligt njöt han om nätterna någon sömn.

Hans öga hvilade i kärlek på modern. Det kunde redan se, hur sjukdomen i hennes anlete lämnat tecken af förhärjelse, hvilka tydligast framträdde, när febern för en stund minskades, men för det mästa blossade den med hett, rödt ansigte och underligt glänsande ögon. Yrsel och fantasier inställde sig också som oftast. Men dessemellan var den sjuka lugn och redig.

Timmarne skredo så långsamt. Nattpampans matta sken med de darrande ljuscirklarne i taket nästan fördystrade Stellans sinnesstämning. Lågan flämtade ibland, och det såg ut som ville hon slockna. Då erfor han en förfärlig beklämning i sitt bröst.

Ibland for hans tanke till Majken. Om hon ändå lefvat och varit hans! Om han hade haft en hustru! Men på giftermål hade han icke tänkt sedan Majkens död, och det berodde mycket på, att modern beredt honom ett verkligt hem, något som man ju eljes påstår, att ungarlen icke har — han äger endast en bostad, säger man.

Om hon doge — hvad skulle han då arbeta för? Och med hvem skulle han glädjas öfver sitt arbete? Med en maka kanske? Ja, en sådan kunde han nog få, men en mor? — en mor ersättes aldrig . . .

Hos den sjuka växlade sömn och vaka, och under båda var hon orolig.

I morgon var sista krisdagen.

Nej, hon måste lefva: det var ju så mycket som han ännu ville göra sig till heder och som

hon annars icke fick vara med om — hon *måste* lefva!

* * *

Morgondagen kom.

Rådhusrätten hade icke tagit sig något jullof, och det var således rådman Assarsons pligt att infinna sig vid sessionen julaftonen på förmiddagen.

Orofulla voro honom timmarne där uppe i rätten. Hans blickar riktades jämt och ständigt på urvisaren. Det var som om den icke ville flytta sig. Aldrig hade tiden skridit långsammare. Aldrig hade målen förefallit honom mer invecklade och långdragna. Och så denna småsinthet, som yttrade sig i de flästa! Ständigt kif om mitt och ditt. Egoism öfverallt, och endast ringa af absolut rätt och absolut orätt!

Hvarje gång vaktmästaren trädde in genom dörren, kände Stellan en plötslig bäfvan: kanske kom denne för att underrätta att ett bud, ett dödsbud väntade därute. Men vaktmästaren fullgjorde hvarje gång endast sin ordinarie tjänstepligt.

Ändtligen tog sessionen ett slut, och rättens herrar åtskildes med ett »god jul!» — Ändtligen!

Ute var det lif och lust öfverallt. Gator och torg vimlade af folk, som hade så ofantligt brådtom. Fruntimmer och barn utgjorde flertalet, och nästan alla buro de på paketer. Det var ett ideligt spring genom butikdörrarne. Det bar ut och in genom dem. Granar af alla dimensioner släpades på i alla riktningar. Äfven den till utseendet fattige

bar på en julgran: den prydnaden skulle han då åtminstone ha till den heliga fästens förhöjande! Snön knarrade under fötterna, kölden purprade kinderna, och öfver folk och stad kastade en härlig middagssol sitt rikaste guldskimmer. Bjällerklang och pisksmällar, skratt och prat, en blick som bad om en skärf och en hand som gaf med mindre betänkande än eljes. Polisen blundade idag för gatubettlandet. Idag om någonsin behöfde ju den fattige hvad han kunde få för så godt pris. Nej, ingen hårdhet, intet split idag, endast glädje, idel glädje — det var ju själfvaste julaftonen.

All denna glädjeyttring skar Stellan i hjärtat. Icke som skulle han missunnat de glade sin glädje, hälst han eljes själf hade godt hjärterum för glädjen; men han kände vid den sin egen bedröfvelse så mycket större.

När de andra kommo hem till ljus, blommor och jubel, skulle kanske han mötas af underrättelsen, att hans mor dragit sin sista suck. Vid denna tanke var det honom, som om hjärtat krympte tillsamman och värkte, fullkomligt värkte.

Så kom han hem.

Nå?

Jo, ännu lefde hon.

Läkaren hade nyss varit där. Han hade ruskat på hufvudet men ingenting sagt.

Stellan kunde själf se att tillståndet var det allra betänkligaste. Han såg det med förfäran, men i den mån faran ökades, kände han sig starkare: det var som om hans själ vidgade sig. I

hans anlete, som de sista dagarne burit tydliga spår af lidande, skönjdes också med en gång ett drag af högre lugn, af stilla undergifvenhet för hvad som komma skulle.

Något senare återkom läkaren. Han ordinerade mysk. Stellan visste hvad den ordinationen innebar.

Läkaren meddelade honom nu hvilka symptom, som voro att vänta, vare sig att sjukdomen tog en lycklig eller olycklig vändning. På sin höjd några timmar ännu, och det vore afgjort. Vid sitt afsked sade han: »Som du vet, min vän, kan läkaren endast underlätta naturens helande kraft, och att jag därvidlag gjort allt hvad i min förmåga stått, därom kan du vara förvissad. — Råsten ligger i Guds hand!»

»I Guds hand!» upprepade Stellan nästan mekaniskt.

När det led mot den afgörande timman, sade fru Assarson: »Stellan! läs något för mig!»

Stellan dröjde, ty han trodde att hon talade i yrseln.

Men hon upprepade sin begäran, hvars uppfyllande han icke fick neka henne, om han också skulle tycka, att det var honom motbjudande. Hon hade icke gått till nattvarden på så länge, hon hade velat haft den innan hon dog; men då nu döden var kommen för att hämta henne och hon således ej kunde hinna få sin önskan uppfylld, ville hon åtminstone höra Guds ord i det sista,

höra det ur Stellans mun. — »Läs något ur psalmboken».

Han kunde omöjligen säga nej till denna hennes kanske sista begäran, om det nu vore hennes krafter till nytta eller skada. Och så gick han in i sitt arbetsrum, öppnade bokskåpet och tog fram sin just icke mycket nötta psalmbok, ett minne från hans konfirmation.

Återkommen till moderns kammare, satte han sig ned vid sängen. Han slog upp boken, tog det första för det bästa, och så kom han att läsa Spegels psalm N:o 229.

Aldrig hade han läst så förr. Han lade hela sin själ i orden. Han kände hvad han läste. Han bad, bad med psalmens ord; men tyst för sig själf bad han också med andra, egna, som han fogade till, varma, tillitsfulla, ödmjuka . . .

»Tack», sade modern, när han slutat, »tack».

Stellan lutade hufvudet mot sin hand och slöt till ögonen.

När han efter en stund såg upp — hvilken förändring i moderns anlete! Var det döden, döden! Han fattade hennes hand. O, hur gärna hade han ej velat följa med henne till det okända fjärran! . . .

Men nej, det var de symptomers hans vän läkaren uppgifvit — dock icke de till döds, utan till lif. Och de fortforo länge, allt med sin angifna gång, slutande i en lugn, djup sömn.

Hans mor var räddad.

Sakta, för att ej väcka den sofvande, drog han sig ut ur rummet. När han kom in i

salen, där intet ljus brände, föreföll det honom, som om han ur djupet af sitt inre hörde tusende röster ropa sitt: räddad, räddad! Han stannade framför fönstret och såg ut på det snöiga landskapet. Räddad, räddad! ljöd det allt fortfarande.

Men när den första obeskrifliga glädjen hunnit till sans, sporde han: Hvem har då räddat henne: läkaren med sin konst eller Gud af sin barmhertighet? — *hvilkendera?*

Och vid det han så förde blicken upp mot himlahvalvet, som med sin här af otaliga stjärnor lyste upp julkvällen, knäppte han hop sina händer och tackade, och i detta nu reflekterade han icke öfver, om Gud var försyn eller bara skapare, han visste endast det, att han hade behof af att tacka, och det gjorde han ur djupet af sin själ — med den gamla psalmboken tryckt mot sitt breda bröst. — —

Inkommen i sitt arbetsrum, ville han lägga ett märke vid den psalm han läst. Han kom därvid att tänka på Majkens minnesgåfva, och han fann den i Immanuel Kants »Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft», en bok, med hvilken han ofta underhållit sig.

* * *

Fru Assarson gjorde sedermera som oftast den anmärkningen för sig själf, att Stellan mindre bestämdt än tillförene yttrade sig om såväl lifvet som de yttersta tingen. Äfven hans diskussionsvänner tyckte sig märka, att han synbart ogärna

vidrörde det gamla älsklingsämnet religionen, hvar-
dan de nu mindre än förut kände hans tankar i
dithörande frågor.

Det troliga var, att dessa tankar ännu icke
blifvit honom rätt klara.

Men bokmärket, Majkens bokmärke, det fick
ligga där det låg, och där skulle det också för-
blifva liggande, vid Spegels psalm.

(1890).

FRI!

1881

Adjö med henne, Kristine! Måtte det nu gå henne väl i lifvet efter detta.»

Han tryckte hennes hand och nickade riktigt vänligt, den eljes så barske gamle vaktmästaren.

Därpå skramlade hans nycklar, så det genljöd i den långa, halfmörka korridoren, det gnisslade i det konstmässiga låset, och i nästa ögonblick slog dagsljuset emot henne med nästan bländande makt. Ett par steg ännu, och fängelsets portar slötos igen efter henne.

Så var hon då fri.

Fri!

Hvilken innebörd i detta lilla ord, som betecknade målet för hennes utsägliga väntan under fem långa år, långa icke minst, när de ligga mellan ens nittonde och tjugofjärde år!

Hon drog djupt efter andan. Det var något till luft, som nu strömmade in i lungorna. Och så solen sken och foglarne kvittrade! Sannerligen: hon kände sig riktigt glad, alldeles obeskrifligt glad.

Allt som oftast förde hon handen till barmen. Nej, hon hade icke förlorat honom, portmonäen, som hon gömt innanför klädningslifvet och som innehöll hennes hopsamlade så kallade plitpängar. De voro icke många för att vara frukten af fem års trälände, men, klen som hon varit, hade hon

ofta tagit några ören af sin förtjänst för att därmed förbättra sin kost — fångkosten är så dålig.

Hon gick direkt ned till järnvägsstationen. Fängelsedirektören hade varit nog snäll att på sitt förord skaffa henne järnvägsbiljett till nedsatt pris, annars skulle också hemresan ha tagit allt för mycket på kassan. Denna omständighet bidrog till hennes glädje, som för öfrigt bestod af idel förhoppningar och goda föresatser: brott och straff tyngde henne icke i denna stund. Och så var det ju detta första och sista: hon var fri!

Det ingaf henne en egendomlig känsla att höra andra röster omkring sig än dem hennes öra vant sig vid i fångelset, att se för henne nya anleten, leende och sorglösa de flästa, såsom hon nu gjorde, där hon, rätt hvad det var, satt i hörnet af en tredje klassens vagn, som vid hvarje ny station ökade sitt passagerareantal. Ja, det var något nytt, det där, men blef icke desto mindre enformigt i längden. Då tog hon sig för att se ut genom fönstret och i stället egna sin lystna, kanske litet ljusskygga blick åt de förbiilande landskapen, som i eftersommarens varma solbelysning oftast framstodo i en yppig, men stundom också melankolisk färgprakt. Stämningen i naturen återvärkade emellertid på hennes sinne, så att de episoder ur hennes lifs saga, som nu, en efter annan, trädde fram för minnet, blefvo nästan uteslutande af vemodig karaktär. De började från början. Det vardt således tiggerungens själfsvåld, hennes lättjelif på gatan, armodets hunger och frusna lemmar, som först fångs-

lade hennes irrande tankar. Vid minnet af modern dröjde hon gärna; vid fadern åter — hon hade aldrig känt sin far, och hennes mor hade aldrig talat med henne om honom. Tidigt nog hade hon således fått klart för sig, att hon var ett oäkta barn och att modern aldrig varit gift, fastän denna på äldre dagar lagt sig till två släta ringar och låtit kalla sig madam. Men hon hade älskat sin mor, älskat henne trots alla glåpord, snäsor och puffar hon erhållit af henne. Framför allt hade modern varnat henne för karlar och falsk älskog: slikt ledde en ofta på sned här i världen, det kunde modern säga af erfarenhet. Men en vanartig slinka med varma känslor, som hon var, hade hon icke följt moderns råd, hvilka en vacker sjömansyngling försäkrade henne voro bara käringprat. Kärleken var inte gifven världen utan ändamål, och man skulle icke förakta Guds gåfva, hade han sagt, och på hans ord älskade hon honom med hela sitt unga hjärtas häftighet. Men hon dolde sin kärlek för modern, dolde den ända till dess hon erfor sig skola bli mor, ty därhän hade det kommit. Då var hennes Johan redan gången till sjös igen på långresa, två år allra minst, så han visste icke det ringaste af det faderskap, hvaröfver han kanske skulle glädas — kanske också ondgöras, eftersom man icke så godt kan veta, hur karlarne taga den saken.

Men att den gamla modern tog saken illa, det kunde både ses och höras — höras mindre dock i förebråelser än i klagan, och då hon kort

därefter insjuknade och dog, rådde intet tvifvel om, att det var sorgen öfver dotterns fall, som bragt henne i grafven.

Nu stundade en förfärlig tid: ensamhet, själf-förebråelse, arbetslöshet och misströstan om en något så när dräglig framtid — och härunder föddes barnet, ett flickebarn.

Kom så värlig nöd, kroppslig svaghet och oro icke blott för sig själf, utan också för den lilla vid hennes bröst, hvilken frös och var sjuk, riktigt mycket sjuk. Kanske skulle det en gång gå barnet så, som det gått henne, så som det gått modern! O, då vore döden mycket bättre!

Och hon fick dö, den lilla, dö för sin moders hand, hvars fingrar tryckte så hårdt och häftigt om den lilla halsen, att lifvet flydde, utan att ett enda ljud af kroppslig plåga kunde förnimmas. En gammal schal om liket och en tung sten i den, och så ned i vågorna med det hela, långt ned till det djupa djupet, där ingen skulle spåra hennes förtviflans gärning.

Men det vardt icke bättre sedan, hvarken med sinnet eller de yttre förhållandena, och det dröjde icke länge, förr än brottet kom i dagen med polisförhör, bekännelse, dom och straff — fem års spinnhusstraff.

Ja, det var sammandraget af ett ungt människolif, en hel historia, icke lång, det är sannt, men så mycket mer vanlig — en gammal historia, som det heter.

När hon i dag började berätta den för sig själf — hvilken gång i ordningen är icke godt att säga — stod ännu solen högt på himlen. Men ju mer det gyllne klotet sjönk mot horisonten, desto mäktigare förtogo dunklet och minnena henne den glada stämning, i hvilken hon ännu för några timmar sedan var försatt. När likväl bantåget slutligen rullade raskt in på hemstadens bangård, när ljus i hundratals lågor flammade henne till mötes, människor vimlade och tal och skratt ljödo sorlande omkring henne, då väcktes åter glädjekänslan till lif, ty nu var hon då riktigt fri, kunde gå hvart hon ville, göra och låta alldeles som hon behagade.

Men hvart skulle hon gå?

Jo, allra först skulle hon ställa sina steg till den icke vidare aflägsna plats, där hon första gången träffade sin Johan, och där de hade haft sina första och flästa möten.

Och dit gick hon.

Men det var knappast hon kunde känna igen den kära platsen, så förändrad var den: stora eleganta byggnader i stället för de små träkåkarne, och bland de försvunna husen var just det, utanför hvilket hon och Johan en ljum afton tidigt på våren, medan ännu gasen brann, gåfvo hvarandra sin första kyss i skuggan af en utstående hökarskylt . . .

Med hufvudet fullt af tankar, som, trots allt, ännu förhoppningsfullt kretsade om hjärtevännen, gick hon så att skaffa sig logis för natten. — —

Både dagar och veckor hade gått om.

Till att börja med hade hon endast slagit dank, det vill säga strukit gatorna sysslolös omkring för att hvila ut, som hon sade till sig själf. Men snart nog insåg hon, att det där icke kunde duga i längden, häst hennes kassa smälte ihop för hvarje dag. Då hade hon sökt få sysselsättning, men det hade slagit slint. Kommissionsbyrån för tjänstefolk hade visat henne både hit och dit. Vanligtvis kom hon dock försent: platsen var redan upptagen, och där den ännu var ledig, vågade man sig icke på henne, då hon icke hade några betyg att framte och ej heller kunde hänvisa till muntliga rekommendationer från forna husbondefolk, ty någon ordentlig tjänst hade hon aldrig haft, endast tillfalligt arbete hos personer, som icke kände henne vidare. Och på hennes ärliga uppsyn ville ingen städja henne, icke ens taga henne på månad eller vecka. Eljes kunde nog hennes utseende ingifvit förtroende. Hon var nämligen ej så vacker, att de gifta fruntimren ansågo henne farlig för sina män och ej heller så ful, att hon var afskräckande för dem själfva. Hon såg ut såsom folket i allmänhet, ganska täck tyckte de, hvilkas pretentioner ej voro för stora: näsan en liten upp-näsa, munnen stor och något uttrutande. Men där fanns ett drag om denna mun, som var så innerligen godt, att det borde utgjort en sann förnöjelse att fästa sig därvid. Ögonen voro visserligen icke stora, men klara och mörka och sågo icke mot marken vid mötande blick. Värre var det med hyn. Den hade denna i gult stötande blekhet,

som är vanliga följden af ett längre vistande inom fängelsemurarne. Hvad som brast häri, ersattes likväl af kindernas ungdomliga fyllighet och det mörka, anspråkslöst slätkammade håret, som gaf ansiktet en riktigt vacker infattning.

Dag efter dag tänkte hon: i morgon skall jag nog ha turen med mig! och hon kunde så mycket häldre tänka så, som hon gärna tagit äfven arbete per dag af hvad slag som hälst, till och med det allra gröfsta; men nej: alltid förgäfves — förgäfves! Detta oaktadt var hon ännu vid godt mod, och därför hade hon att tacka sitt hopp på Johan, som icke glömt henne, det visste hon då. Väl hade hon träget spanat efter honom och hans vistelseort, ja, lika träget, om icke trägnare än efter arbete; men fast hon ännu misslyckats äfven häri, skulle hon dock till sist finna honom, och då — då skulle han — ifall hon kände honom rätt, och det var hvad hon gjorde — sluta henne i sina armar, förlåta hennes svåra brott och, glömmande den skam hon dragit öfver dem båda, blifva hennes för lifvet.

Med godt mod hade hon också, följande sin värdinnas råd, vändt sig till några ädelsinnade, mycket fina och rika fruar, som bildat en välgörenhetsförening på kristlig grund: »Föreningen för bistånd åt straffade kvinnor.» Dessa fruar hade varit grufligt vänliga och nedlåtande, talat med henne om ånger och nåd och Herrans välsignelse äfven åt syndaren, endast han sig omvänder och bättrar. Deras tal hade mäst varit bibelspråk, som stärkt hennes hopp och förtröstan, hon kunde icke

neka till det, men af de goda fruarne hade den ena skickat henne till den andra, den andra till den tredje och så vidare, och det hade därjämte varit så många om och men både med hvad de och hon skulle göra, att hon till sist blef alldeles uppledsen på dem och deras förening, hälst, när allt kom omkring, de endast hade några få kronor att gifva henne, men icke hvad hon egentligen åträdde: arbete.

Och nu började hon lida nöd.

Af det obetydliga hon ännu hade kvar af sina pängar från fångelset vågade hon nämligen blott taga några få öre hvarje dag eller så pass, att det vardt till att stilla den värsta hungern med, ty när den sista slanten gått — hvad skulle sedan bli! Hon vågade icke tänka därpå! —

En morgon var hon tidigare uppe än vanligt.

Det var i slutet af September. Sommaren hade varit stormig och rägnig, och all naturen hade fått ett mer än eljes höstligt utseende. Staden låg ännu försänkt i en sådan där kall, tung dimma, som är så vanlig vid denna årstid, och solstrålarne voro ännu liksom litet omornade, när de med ett endast matt, rödviolett sken trängde sig igenom töcknet, till hvilket sällade sig röken från skorstenarne på de anspråkslösare husen, där man redan var vaken och höll på med att koka arbetarens morgonkaffe.

Allsmäktige Gud, tänkte hon, när hon såg solen skimra genom dimman, du som skapat allt så skönt och rikt och som föder foglarne under

himlen, räcker du då icke till för att gifva äfven mig mitt dagliga bröd, eller skall jag nödvändigt gå till botten af en afgrund för att få fotfäste!

Men när i detsamma solen bröt sig genom töcknet, hastigt och mäktigt alldeles såsom genom ett trollslag, då kunde hon icke längre vara bitter och anklagande. Tvärtom: det var något i denna välsignade, nu så klara sol, som sade henne: i dag, i dag skall du äntligen lyckas!

Hon ströfvade längre åt ett och samma håll än vanligt, ströfvade timma efter timma och med alltjämt ökad förtröstan i sin barm. Så kom hon långt från den vidsträckta stadens yttersta gräns, och när arbetsklockan på en närliggande landtgård ringde till middagsrast, trodde hon knappast sina öron. Men solen stod värkligen på sin middagshöjd och gaf nu en tryckande, nästan kvalmig värme, alldeles som om det varit midt i högsommaren. I öfrigt hade naturen, äfven här ute, hela sin höstfysiognomi: torra backslutningar, gulnade blad på träden, gråa tegar och sumpiga åkerdiken.

Nu korsades hennes väg af ett antal arbetare, som efter att ha slutat sitt förmiddagsgöra vid ett nybygge gingo att intaga sitt middagsmål. De flästa af dem anlidade mathållningen i ett närbeläget shapp, på hvars disk hon såg den varma soppan och den oskalade potatisen ryka så aptitgifvande.

Och därvid erfor hon sig själf vara hungrig, värkligen mycket hungrig.

Och hon åt sig mätt för sina sista pänningar.

Hur det nu var, så kom hon i språk med den goda mathållningsfrun i schappet. Det blef frågor och svar i oändlighet, och när gumman slutligen fick veta, att hon var arbetssökande utan ett enda öre på fickan, så tröstade hon strax med, att ville hon bara vänta till fram på eftermiddagen, så skulle de båda gå till en grannhustru, som just behöfde en snäll och villig tjänstflicka, och att gumman skulle lägga sitt bästa ord för henne, det kunde hon slå sig i backen på.

Det lilla hem, till hvilket den gamla förde henne, var just ett sådant, som hennes förhoppning och fantasi gjort upp till henne själf: enkelt men hemtrefligt, litet men putsadt och fäjdadt från det minsta till det största. Och så vänligt den unga hustrun tog emot henne! Hennes ord voro lika milda som hennes blickar, de där gingo rakt in i hjärtat på en. En vackrare kvinna hade hon sannerligen aldrig sett, tyckte hon, och hon kunde knappast se sig mätt på det blida uttrycket i detta ungdomsfriska anlete.

Hon hade ej på länge känt sig så värkligt lycklig som i denna stund, ty den unga hustrun tycktes sinnad att utan vidare underhandling taga henne i sin tjänst. Det fattades bara mannens samtycke, hvarpå, enligt hustruns försäkran, icke var att tvifla, och han väntades hvarje stund komma hem från arbetet vid skeppsbyggeriet nere vid hafsviken, hvilken här trängde ett godt stycke in i landet utan att dock vara synlig från familjens bostad.

Under tiden såg hon på deras lilla barn, en ännu knappt ett-årig pilt, vacker äfven han och därtill en fullkomlig afbild af den unga modern. Medan de som bäst jollrade med den lille, kom mannen.

Hon hörde hustrun genast fråga honom, om han hade något emot, att de toge denna unga tjänstflicka till hjälp i huset; men hon hörde icke, hvad han svarade, ty innan han började tala, hade hon redan känt igen honom — känt igen sin egen Johan.

Det var ett förfärligt ögonblick. Hon kände, att blodet strömmade från hjärnan och att benen signade under henne. Hon kunde dock beherrska sig så, att hon fick fram några ord om, att det vid närmare besinning icke kunde blifva något af med tjänsten. Och därmed störtade hon ut.

Tankarne bildade nu ett värkande virrvarr: hon hörde ingenting, såg ingenting, visste ej om hennes väg förde henne åter mot staden eller längre ut åt landsbygden. Hon tog sig för hufvudet, tog sig för bröstet, hon blickade stelt ut i rymden, suckade och stönade ömsom, och först efter det hon lyckats brista ut i gråt, en häjdlöst gråt, bytte sig hennes förtviflan i eftertanka och grämlse.

O, så var då allt krossadt med ett enda slag! Det hopp, som midt i förnedringens natt skimrat som en ljusning, var således nu förbi, allt var tomt och dödt, och hade hon någon önskan kvar, så var det den att åter befinna sig inom fängelsemurarne.

Plötsligen stannade hon. Gud ske lof! Hon hade instinktmässigt gått rätt: där låg ju staden ganska nära, med sina torn och hustak skarpt aftecknande sig mot den redan sedan en god stund skymmande aftonhimlen. Luften var nu mer tryckande än förut, och först nu märkte hon, huru i söder tunga moln stego upp och bebådade ett svårt oväder. Hon måste skynda på! Men hvarthän? Hon hade ju intet hem, ingen vän, ingen frände, och med detsamma slog det henne, att hon ännu icke varit vid sin moders graf. Till den fick hon nu en plötslig längtan. Och så nästan sprang hon. Men de väldiga molnen togo kapp henne. Ifrån att för en stund sedan endast visa sig som svarta väggar vid horisonten, nådde de snart så vidt öfver hela himlahalvvet, att endast här och hvar någon ensam stjärna tindrade. Just som hon satte foten på stadsgatan, började de första rägnedropparne falla, tunga och stora. Mer än halfmörker var i och med detsamma rådande, och från olika håll korsade blixtar med allt tätare och hårdare knallar. Kom så en blix, hvilken liksom klöf den södra molnväggen och för en sekund upplyste staden med ett blåaktigt, så starkt sken, att det fullkomligt bländade och gaf smärta i ögonen. Han följdes af en knall, som brakade så som skulle hela jordklotet springa sönder. Råget rent af störtade nu ned. Det skvalade från takrännorna och i rännstenarne, och där fördämningar vid de senares aflopsbrunnar uppstått, flödade vattnet ut öfver gatan till riktiga små sjöar. På makadamiserade vägar gjorde

det en myckenhet utgreningar, från hvilka sanden rann så hastigt bort, att man redan såg en botten af bara småsten, och åt dessa miniatyrfloder och sjöar skänkte de nyss tända gaslyktorna långa, gnistrande reflexer.

Af vandrare syntes blott få. Det dröp från deras paraplyer, och det pussade i deras skodon. Men under takutsprång och i portar stodo så många fler förhoppningsfullt väntande, mäst kvinnfolk. Slutligen blefvo gatorna alldeles tomma, möjligen med undantag af någon härdad arbetare, som med sin börda på ryggen trotsade ovädret för att så mycket fortare nå hemmet och vilan.

Alla fönster stängdes, alla spjäll skötos till. I fönstren syntes just inga anleten, ty man drog sig in till midten af rummen, eftersom man där lär vara bäst skyddad för den möjligtvis nedslående åskviggen.

I detta oväder hastade hon till kyrkogården. Också var hon alldeles genomvåt, när hon stannade vid grafven. Den gamla hufvudduken af svart siden slokade ned på halsen, och kjortlarne hängde tätt utefter benen, tunga af rägnet som de voro.

Men hvad brydde hon sig om det! Nu var hon idel hjärta, idel sorg, och som en förkrossad botgörerska sjönk hon ned på kullen och ropade: »Mamma! min lilla mamma!» Hon knäppte ihop händerna och bad. Det var virrande tankar och osammanhängande ord. Men så var hon ej häller frisk, hvarken till själen eller kroppen. Hon skälfdde som ett asplöf, lika mycket af kylig väta som af

sinnerörelse, och det tycktes henne, som hade hon ej ens kraft att resa sig upp från sin fuktiga hviloplats.

Efter ett par timmar var ovädret förbi. Höstnattens mörker bredde sig då öfver den slumrande staden. I den mån molnen blefvo färre, rann den ena stjärnan efter den andra upp på fästet och tindrade klart genom den nu kyliga atmosfären. Midt i stjärnehären skred månen allt högre och högre på sin bana, sålunda växelvis åstadkommande djupa skuggor och klara ljuspartier. När han med de senare nådde in på kyrkogården, fann han den frigifna barnamörderskan liggande på grafven med pannan vänd mot jorden . . .

Påföljande dag innehöll en af aftontidningarne nedanstående notis:

»*Bråddöd.* Några barn, som i dag på morgonen uppehölo sig å stadens västra begravningsplats, funno där på en graf inom frigräfsfältet N:o 10 liket af en okänd kvinna af arbetsklassen. Vid undersökning af hennes ficka fanns en portmonnä, som, förutom några pantkvitton, innehöll ett prästbevis för Kristina Olivia Karlson, född 18 . . . inom Carl Johans härvarande församling. Har detta prästbevis varit utfärdadt för den nu aflidna, hvilket är att förmoda, skulle hon vid sin död hafva uppnått en ålder af 24 år. Å den döda kroppen syntes inga tecken till yttre våld. Liket affördes till stadens bårhus för att i enlighet med poliskammarens beslut undergå medico-legal besiktning.»

UTAN VIGSEL.

UTAH ARCHIVES

I.

Hon var endast en liten barfotatös från början. I hemmet var det fem munnar, som alla skulle ha sin föda af moderns hjälpustrupängar — där kunde således icke bli annat än armod.

Rosa hette hon och hade blifvit uppkallad efter dottern i det hus, där modern tjänade, då hon blef gift. Namnet passade så till vida bra, som hon var en liten fager unge med stora mörka ögon, friska kinder och fina ansiktslinier — just en liten ros i sin knoppning. Hon var ett lifligt barn, den förste och siste i leken, och förståndet var icke heller att klaga på: sina läxor kunde hon alltid, utan att någon visste, när hon läste öfver dem. Hon hade lätt för att vinna vänner, och hos alla stod hon i gunst. Största förtroligheten fann hon dock hos »Strakben», som var två år äldre än hon och egentligen hette Nils Åkeson. Han var lytt, den stackarn. Vänstra benet höll han alltid strakt, hvarigenom han haltade icke så litet — följden af en svår höftsjuka. Numera fader- och moderlös, hade han en gång för en större pänningssumma tagits för uppfostran af en kvinna, hvilken i många år haft sin bostad i samma hus som Rosas föräldrar. Därigenom hade de båda barnen vuxit

upp nästan som syskon, och förhållandet dem emellan var vida vänskapligare än mellan Strakben och hans vårdarinneas tvänne döttrar Alma och Klara, också de ett par småttingar om tolf och tretton år, som i sitt hem icke hade mycket mer af världens öfverflöd än Rosa. Det var således fattigdom i hela huset, och huset själf tydde därpå. Men så hade det också länge trotsat tidens stormar. Rödmåladt och af trä, hade det blott en enda våning, som icke nådde till mer än en manshöjd från marken. Däremot var det försedt med ett tak, hvilket var mer än två gånger så högt, därtill brant och skeft samt täckt med tegelpannor, som voro dels spruckna, dels gröna af väta och ålder. Många vintrar, vintrar som det nuvarande slägtet icke varit med om, hade det nämligen burit på snö och is, som lika många vårar med sina solstrålar tinat upp, så att vatten i strida strömmar störtat ned i takerännorna, som endast voro af trä och drogo rätt ned i jorden. Emellertid var det något måleriskt i det gamla rucklet, och därtill bidrog icke blott den en gång hvitmenade spisel-mur, som var anbringad rätt ut åt gatan, utan ock de gängliga fönsterluckorna af olika storlek och med utskurna hjärtan som titthål, kanske också den icke mycket mer än alnsbreda vret, som bildade husets gård och utgjorde gränsen till grannen — en stor fyravånings nutidsbyggnad med elegans och komfort.

Det var på en af de stenar, hvilka bildade nedgången till denna vret — det gamla huset låg

nämligen lägre än den nyomlagda gatan — som lilla Rosa satt en vacker Julikväll, satt där med smutsiga fötter och lappad klädning, hvilken, urvuxen som den var, icke nådde stort mer än öfver knäna. I handen höll hon en bit af en sönderslagen spegel, och i den speglade hon sin lilla fagra skepnad, alltunder det hon med kvinlig behagsjuka ordnade sitt halsband — ett halsband af egendomligaste slag, eftersom det utgjordes af — trådrullar.

Det var ett motiv och en modell för en konstnär! — och en förbigående sådan fick också just syn på henne i detta ögonblick.

»Du måste komma hem till mig ett par timmar om dagen», sade han, »men du får inte kläda dig finare än du nu är, och det där halsbandet skall du ha med dig och spegeln också — vill du det, så skall du få betalt för ditt besvär.»

Ja, det ville hon visst. Och hvad de sålunda förtjänta pängarna voro för rara, dessa pängar, för hvilka hon måste sitta orörlig långa och tysta stunder, medan de andra barnen voro ute och lekte. Stackars Strakben, i hela barnskaran var det nog han, som saknade henne mäst, ty Strakben och hon voro riktigt goda vänner.

Men efter tio veckor var det slut med det brödstycket, och den gamla nöden inställde sig ånyo. Tyvärr kom hon denna gång icke ensam: hon hade sjukdom i följe. Rosas båda små systrar insjuknade i en elakartad tyfusfeber, som på fjortonde dygnet dödade dem nästan samtidigt.

Modern fick stå för allt: begrafning, rengöring,

medel, ty fadern, som var en drinkare och aldrig förtjänade något, uppförde sig under dessa präfnings dagar oregerligare än vanligt. När de kommo hem från kyrkogården, där de jordat sina sistfödda, var det dock slut med hennes krafter: tillintetgjord signade hon ned på den bädd, hvarifrån hon aldrig mer uppstod; följande dag låg äfven hon i brinnande feber, och efter en veckas kamp mellan lif och död, segrade den senare: Rosa var moderlös.

Äfven nu gick fadern i ett beständigt, stilla rus. Så mycket gjorde han dock, att han med fattigvårdens hjälp anskaffade en kista till den döda, som likvagnen en snötung, disig Novembereftermiddag på utsatt klockslag forslade till Nya Kyrkogården. Det hade nog varit vackert att följa med till grafven i droska, men därtill fanns icke råd, hvadan fadern och Rosa gingo hand i hand ett godt stycke efter likvagnen. Också väckte denna jordafärd ingen vidare uppmärksamhet: likvagnen var bara fattiglikvagnen, liten och skramlande, utan klädesdraperier och silfverfransar och med blott en enda häst framför, eftersom det icke är så tungt att draga den fattiges lik till griften som den rikes och förnämliges. Och kistan — bara en svartstruken sådan, där den enkla svepningen här och hvar tittade fram med en flick under locket — ingenting vidare.

Emellertid kunde processionen — fadern och Rosa — icke hinna så fort som likvagnen, ty fast den, som sagdt, drogs af endast en häst, bar det i väg mycket fortare än eljes med praktlikvagnens

två. När de kommo fram till kapellet, hade också prästen redan börjat jordfästningen, som var gemensam för tränne lik. Den stod snart om, ty något särskildt liktal förekom ej. Men när kistan skulle nedsänkas i grafven, bröts den disiga luften af en blek stråle från den i detsamma försvinnande solen, en blek stråle, som spred sitt mildaste skimmer just åt det svarta locket. Och så försvann kistan i djupet.

Med detsamma var det åter dunkelt, disigt och kallt, och vinden svepte den moddiga snön öfver fattigkvarterets låga grafkullar med deras nummerstickor som monument . . .

II.

De hade klädt sig så fina de kunnat, de båda systrarne, ty inför en så gentil dam, som väl Rosa nu var, ville de naturligtvis uppträda med största möjliga prydlighet.

Rosa hade utgjort deras hela samtalsämne under de sista dagarne eller alltsedan det blef bekant, att hon, efter ett treårigt engagement vid landsortsteatern, åter uppträdt på en hufvudstads-scen, visserligen icke någon sådan af första rangen, men dock i en så pass tacksam roll, att hon dragit dagens flyktiga uppmärksamhet till sig. Af forna skolkamrater hade än den ena, än den andra kommit med underrättelser om henne. En hade redan varit på teatern och sett henne i den nya rollen, i hvilken hon briljerade med sitt charmanta ansikte och sin icke mindre charmanta figur, som kläderna, naturligtvis enligt rollens föreskrift, betäckte endast så mycket som anständigheten fordrade såsom sitt oåterkalleligt sista. En annan hade sett henne på gatan, ytterst elegant klädd, det förstås, och i sällskap med teaterns mer framstående kvinliga sujetter, alla omgifna af en hel svärm herrar. Några visste berätta, att hon skulle vara i hemlighet förlofvad med en ung aktör, andra åter menade, att så icke var förhållandet, men att hon nog allaredan

haft en hel del lysande anbud i den vägen, hvilka hon emellertid samtliga tillbakavisat.

Flickorna hade fått Rosas adress af en person, som bodde i samma hus som hon, och nu voro de på väg att göra henne en visit — det skulle bli så roligt att återse den forna lekkamraten och vännen.

Klara, som var af ett lifligt temperament och gärna gjorde och underhöll bekantskaper, hvilka hade tycke af högre rang än hon såsom en obetydlig fabriksflicka vågade tillerkänna sig själf, var egentliga upphofvet till det förestående besöket, som Alma, mer lugn och liksom litet svärmiskt anlagd, just icke haft många ord emot, hålst det gällde något så ovanligt som samvaron med en skådespelerska. Bägge hade de dessutom en känsla af, att de i Rosas carriére kunde finna något af vägledning för dem själfva, hvarom de dock ej ens för hvarandra yttrat ett ord. De tyckte nämligen, att de ej kommit på sin rätta plats i lifvet, hvarken Alma såsom barnjungfru eller Klara såsom nåttlerska på en skofabrik. Åt sin förhoppnings framtidsperspektiv hade de dock ej gifvit någon bestämd teckning. Det utgjorde fastmer ett växlande färgspel, hvari för Alma den purpurröda färgen, kärlekens, bildade medelpunkten. Tack vare »romanböcker», som hon begärligt läste, och företrädesvis sådana »som handlade om kärlek», hade hon kommit till den åsigten, att de unga kvinnorna voro alla ädla och sköna och mer värda än allt annat i världen, samt att de unga männens hufvudupp-

gift var att förljufva kvinnans lif, bära henne på sina händer, öka hennes fröjder och dela hennes sorger, hvilka senare emellertid måste vara ringa nog och egentligen till blott för att väcka uppskattningen af glädjens värde.

Det var just inga vanliga barnjungfrutankar, men så var ej heller Alma en vanlig barnjungfru. Då var Klara vida mer såsom folket är mäst, och i det färgspel, som framtidsperspektivet visade henne, såg visserligen också hon en kärlekens röda medelpunkt, men mer såsom ett medel för nöje och njutning, för vinnande af relativ lyx och jämbördighet med dem, som lifvet genom pänningen eller börden inrangerat ofvan öfverklassens rämärke.

När de voro helt nära målet för sin vandring, stack ett blondt hufvud fram vid sidan af dem och ropade fryntligt: »Nej, se god dag, flickor, hvart ska ni gå?» Nå, det var bara Gerda Hultgren, som för en tid sedan arbetade på samma fabrik som Klara, men nu fått anställning i en cigarrbutik och strax fått riktigt stil på sig.

Jo, de skulle gå till Rosa Gustafson, som Gerda nog hört dem tala om åtskilligt.

»Jaså. Det var ju hon, som blef upptagen vid teatern som statist; och hon är nu återkommen som riktigt aktris? Jojo, en del har sin tur för sig själf.»

Ja, det kunde nu icke bestridas, och så gingo de samtalsvis igenom Rosas historia, som de alla tre tyckte gärna kunde varit deras egen.

Alma föreslog att Gerda skulle vara dem följ-

aktig upp till deras gamla vän, men därför hade Gerda ingen håg. »Nej, Rosa är väl nu så stor på det, att hon inte är mycket förtjust i besök af cigarrfröknar och deras jämlikar», sade hon skratande, tog därpå ett raskt afsked och kilade in på en tvärgata.

Gerdas ord afsvalnade litet de båda systrarnes ifver, och när de kommo upp i trappan till Rosas bostad, kände de sig liksom litet tveksamma. Enligt den anvisning de fått, skulle det vara inom den där dörren till vänster, som Rosa bodde. Dörren hade ett visitkort. På det stod sirligt tryckt: Rosa Gustrin, skådespelerska.

Gustrin? Gustrin? Flickorna sågo på hvarandra. Det kunde således icke vara deras Rosa. Men slutligen gick ett ljus upp för Alma: Rosa hade tagit sig ett annat namn. Gustafson var icke fint nog längre, kan tänka. Gustafson — Gustrin, båda namnen hade ju sin delvisa likhet, ja, så var det!

Denna upptäckt gjorde dem just icke modigare. Men sedan Klara sett sig om och iakttagit, att såväl trappgången som förstugan, ja, hela byggningen för rästen, var rätt så anspråkslös och ej gärna kunde passa för riktigt fint folk, knackade hon dristigt på — och så öppnades dörren.

»Klara! Alma! mina kära vänner!» ropade en den gladaste stämma emot dem. Det var Rosa, samma vänliga, lifliga Rosa som i forna tider — men ändå icke densamma. Hvilken bländande färging, hvilken ledighet och hvilket behag så i tal som rörelser!

Någon skådespelarekonst var det emellertid icke, som gaf sin prägel af hjärtlighet åt det mottagande de båda systrarne rönte, ty Rosa kände en sann och innerlig glädje vid att återse sina gamla vänner. Hon omfamnade och klappade dem med den okonstlade glädjens hela häftighet och sade, att nu skulle de då riktigt språka förtroligt om både nytt och gammalt — det var så roligt att få vara naturlig.

En visits första konventionela tröghet i samtalet, innan detsamma funnit ett verkligt ämne att haka sig fast vid, kunde ej här förmärkas, ty Rosa hade så många frågor att göra, särskildt om vänner och bekanta, att det var hennes gäster en riktig möda att nog fullständigt besvara dem alla. Bland annat ville hon veta, hur det stod till hos Grönbergs, som ju flickorna kände. Det var oförsvarligt, att hon ej redan besökt dem, de som varit så snälla mot henne, men hon hade hittills haft så mycket att bestyra, att hon ännu icke haft någon tid öfver för tillfredsställandet af de kraf, som vänskap och artighet ställde på henne.

»Och Strakben sedan! Ha ni sett honom nyss? Hur mår han? Har han det bra? Vi brefväxlade flitigt strax jag var rest härifrån, men sedan ha brefven varit tunnsådda.»

Jo, Strakben gick visserligen aldrig hem till dem, men så mycket visste de dock, att han var samme flitige enstöring som förut.

»Den snälle Strakben! Hur han och jag alltid kommo väl öfverens. För mig, som vuxit upp

moderlös, var han med sitt sagtmodiga väsen så mycket af en kvinna, att han ofta kom mig att framkalla min mors minne, mindre dock som en bitter saknad, än ett fångslande vemod. I min vänskap har han en hedersplats, det är visst — och det har han i mitt album också», tillade hon lekfullt, »se här!» Och så slog hon upp ett prydligt fotografialbum, som låg på divanbordet och hvari Strakbens porträtt värkligen satt allra först.

Men nu ville Klara veta hvem som var den andra i ordningen i Rosas album — en riktigt stilig karl, tyckte hon. Yngling var dock kanske rättare att kalla honom.

Jo, det var en före detta kamrat vid landsorts-teatern, egentligen bara elev, spelte endast betjentroller ännu, men kunde nog bli något med tiden.

»Din fästman?» frågade Alma.

»Åh, inte precis, nej visst inte, långt därifrån, bara ett litet tycke. Han var visserligen förtjust i henne, men det kunde ju inte bli något med det, han var ju till och med ett år yngre än hon och hade ingenting alls — men käck och glad och vacker var han. Han hette Justus Berger — och Rosa såg på hans bild med strålande ögonkast.

»Pass på: Justus Berger står nog ditt hjärta närmare än du kanske själf vet», inföll Klara.

Rosa svarade ej. Tvärtom iakttog hon några sekunders tystnad, och dem skänkte hon åt honom.

Sant nog, tänkte hon därunder. Män med ofantligt mycket högre samhällsställning än han, med rikare gåfvor, både andliga och materiella,

hade smått gjort henne sin kur, men ingen hade som han förmått fångsla hennes tankar. Hon kunde ju sitta långa stunder och bara tänka på honom, erinna sig hvarje ord de sagt hvarann vid det ena eller andra tillfället. Älskade hon honom då? Åhnej, det var bara en prolog till hennes kärleksdrama, en längtan, ett något, som hon icke kunde rätt förklara.

Tystnadens sekunder voro förbi. Klara bröt dem.

»En sådan präktig ring, du har på ditt finger», sade hon. »Den har du väl fått af honom.»

Rosa ryckte den hastigt från fingret. »Visst inte, den är en gåfva i en bukett af en teaterälskande göteborgare. Ja, det vill säga, det var egentligen teaterfolket han älskade. Herrarne i Göteborg äro så rika . . . Men jag glömmer ju alldeles min pligt som värdinna. Förlåt mig» . . . Och härvid reste hon sig upp och gick in i nästa rum.

»Hon bjuder oss nog på kaffe, skall du få se», sade Klara till Alma.

Rosa var snart tillbaka. Hon hade nu slängt en orientalisk långschal öfver ena axeln och lät den kokett falla ned öfver ryggen och högra höften med fäste vid det agraffprydda lifbältet, som åt den fylliga gestaltens midja gaf styrsel och smidighet. I handen bar hon en samling skrifna roller. Hon ville visa, att skådespelerskans lott var icke endast det synbart glada, ty att lära sig långa ramsor utantill var just inte det roligaste. För sin del hade hon dock icke skäl till klagomål i sådant hänseende, då hon betänkte, att hon haft

kamrater, för hvilka en enda roll medfört längre utanläxa än alla hennes tillsammanstagna.

Hon dolde ej sin mening, att non egentligen icke ägde de kallelser, som gjorde de utvalde inom konsten. De yttre betingelserna — hon kastade fint nog fram det — hade hon kanske, men kroppslig fågring var icke till fyllest, en liten kuplettröst icke allt. Och dock ville hon så gärna blifva något. Hon hade bett sina direktörer att få försöka sig i olika uppgifter, och hon hade försökt. Det hade icke misslyckats men icke heller medfört någon seger. Hennes recensenter hade aldrig haft ett elakt ord om hennes prestationer, ty de hade endast talat om hennes täckhet och behag. Kanske sågo de igenom henne — sågo hennes af en varm känsla eldade energi, som ville försöket men icke förmådde föra framåt, enär hon saknade den snillets skaparkraft, som gifver kött och blod åt diktarens skapelser, kanske sågo de, att hennes goda vilja ej understöddes af vare sig en djupare erfarenhet af lifvet eller den sanna bildningen, särskildt den från ett förfinande barndomshem. Hon fruktade alltså, att hennes teatervärksamhet skulle komma att stanna i det att endast vara vacker, ena dagen som prinsessa, den andra som ängel, den tredje som hofdam, den fjärde som bondflicka o. s. v., hvarigenom hon väl finge åtnöja sig med bifallet endast från ungherrepubliken på parkettens första bänkar.

Men dessa reflektioner kunde icke gärna roa hennes väninnor. Hon atbröt sig därför hastigt,

skyndade till pianot — hon var tvungen att ha ett sådant för sina sångöfningar — och sjöng med den oskolade talangens hela djärfhet en mycket modern ariett af Lecocq. Driller och löpningar i ett dansartadt allegro giocosa utsmyckade en melodi, som icke var mycket i sig själf men hade en final så raffineradt käck, att den ovilkorligen måste knipa sin publik. Och det gjorde den också vid detta tillfälle. Att det för öfrigt var litet klent med gehöret och att rösten, ehuru icke utan väl-ljud, saknade den nödiga fylligheten, förstodo flickkorna sig icke på. De sågo helt enkelt upp till henne såsom till ett vidunder af upphöjdt väsen, ett veritabelt geni, ett riktigt lyckans skötebarn.

Icke mindre prisade de hennes lott, om ock blott i tysthet, när den inre dörren öppnades och Rosas värdinna inträdde med — vindrufvor och champagne.

Champagne! De båda systrarne hade aldrig smakat denna dryck. Det var nästan ett högtidligt ögonblick.

Korken small. Det lindrigt färgade vinet porlade så förföriskt i de spetsiga glasen. Redan åsynen däraf gaf lif åt de unga sinnena, och stämningens temperatur sjönk icke under det vänskapliga skålandet.

När slutligen Klara och Alma tagit afsked och gått, kom värdinnan ånyo in och lämnade Rosa en papperslapp, hvares öfversta rad utgjordes af det tryckta ordet *Pantsedel*. Rosa slängde den

vårdslöst i sin öfversta byrålåda och sade liksom för sig själf:

»Ja, hvad skulle jag väl göra, utan pengar som jag var? Jag var ju tvungen att bjuda dem på något» . . .

III.

Vintern höll på att gå sin väg. Han hade varit lång detta år. Det var redan i midten af April, och ännu lågo å skuggiga platser mindre snödrifvor med tunna isskorpor öfver sig. Naturens pånyttfödelsearbete var emellertid börjadt. Syrenerna hade redan fått en ganska stark skiftning i grönt, och spiræa och viburnum visade dag efter dag fler och fler gröna punkter. Äfven lindarne tänkte på sommaren, närmast på den där fina ljusgröna nyans, som ett för naturen känsligt sinne sätter så högt värde på, kanske mindre för den skönhet han äger, än den han bebådar.

Vinden kom söderifrån och anmälde värme. Luften genljöd af fogelsång och blef vid middags-tiden riktigt full af sol och reflex. De många eleganta husens speglande fönsterrutor läto se det gladaste färgspel med solens bländande guld och himlens molnfria blå såsom hufvudtoner. Former och färger voro som väckta, och äfven människokrypen, de äflande, fåfånga, nöjeslystna människokrypen kände sig stärkta, nästan som förnygrade. Vinterplaggen voro aflagda och vårens tagna i stället. I Kungsträdgården, på Norrbro och för öfrigt stadens fashionabla platser var vimlet liffigare än eljes. Man åkte och man gick. Ut skulle man.

Damerna voro i synnerhet talrika, ty de skulle visa sina nya vårdrægter, som solen efter bästa förmåga väl behöfde bränna på, för att icke katter och andra dylika välbefinnandets fiender skulle störa de genom vinterns innelif ännu ohärdade. Tillsvidare voro emellertid drägternas färger dämpade, men där var siden och där var sammet, äkta och oäkta, där var något billigt och ändradt, men det mästa nytt och dyrt. Det pittoreska förstod man sig icke mycket på, men det moderna så mycket mer. Det lät ingen kugga sig på.

Men våren bjöd äfven på andra nyheter än naturens, och det moderna på annat än nya toiletter. Så hade man en kollektivutställning af en berömd målares arbeten från olika skeden af hans konstnärsvärksamhet, och att gå och se på den var ett evenement för den fina världen att gouteras.

Det var ännu endast andra utställningsdagen. I går, då utställningen öppnades, var trängseln af besökande i hög grad besvärande. Något tafvelbeskådande kunde då knappast komma i fråga. Man konverserade och skrattade i stället, och det så grundligt, att sorlet till sist blef nästan bedöfvande. Men i dag åter var de besökandes antal just lagom. Man var tillräckligt många för att göra stämningen liflig, men dock icke fler, än att man med någorlunda godt utrymme kunde granska de olika konstvärken. Publiken var ännu rätt vald. Det vill säga: här fanns fint folk och rikt folk, här funnos konstkännare och konstvänner samt åtskilliga, som icke kunde direkt hänföras

till ofvannämnda kategorier, men som icke desto mindre af en eller annan orsak voro i viss mån bemärkta — på modet, så att säga.

Till dessa senare hörde Rosa Gustrin. Och hon var där. Ett par vänner från teatern hade hon med sig, och samtliga väckte de en viss uppmärksamhet, Rosa dock mäst. Ja, det fanns nästan ingen grupp, som icke gaf henne mer eller mindre granskande blickar, och dock voro där många slag af grupper. Här t. ex. ett litet sällskap af bara fyra à fem personer. De hålla troget tillsammans. De äro verkliga konstvänner, ett par till och med konstkännare, den ene professor — målareprofessor — den andre kritiker med namn såsom sådan. Den lilla gruppen finner sig ej generad af att granska och granska högljudt. Kritikern isynnerhet — han är filosofie doktor och museiamanuens — utvecklar med stor liflighet sina åsigter, under det professorn intager en mer restriktiv hållning. Den lilla gruppen samlar omkring sig en större, som följer honom hack i häl och hör girigt på. Kritikerns ord äro som orakelord, och med dem kan man ju sedan slå omkring sig utan risk att hugga i sten. — Ett elegant äkta par går något afsides för sig själf och ser — ser utan att njuta, som det tyckes. Han är synbarligen en rik man, som haft tillfälle se mycket, kanske mäst i utlandet, och man må således icke undra på, om hans sätt att taga en utställning i ögonsigte förefaller litet blaseradt. Hans fru har en tom vägg därhemma, det är lätt att förstå. Hon vill ha den dekorerad

med en vacker, hälst en söt tafla, framför allt ingen otäck så kallad museitafla. Hon fäster sig företrädesvis vid ämnet och ger sin man åtskilliga hänvisningar efter sin smak, men han finner nästan alltid ramen för tarflig, aldeles icke bred nog. — Så stöta de emot en grupp yngre fruar, som stå midt i stråkvägen och föra en den lifligaste konversation om ditt och datt. De afbryta sig ibland, i det någon af dem för tillbörlighetens skull pekar på en tafla och säger några ord om den. Det svaras några ord — för tillbörlighetens skull, och så återtages den afbrutna konversationen under flitig, förstulen granskning af den öfriga publiken, särskildt dess feminina del. — Några unga officerare göra sin entré, och den ene af dem låter sin sabel med ett lätt skrammel släpa mot golvet. De synas just icke mycket intresserade, passera konstvärken flyktigt, säga ett par tre ord, göra en axelryckning till svar på en tillstymmelse till kritik, framkastad i förbigående, hålla sig mest i salens midt, lorgnera damerna och — passera vidare. Och därmed är konvenansens senaste fordran gäldad . . .

Grefve B. slöt sig icke till någon särskild af de olika grupperna, men han sade alltid några förbindliga ord, då någon bekant kom i hans väg, och det gjorde det ofta. Konstvärken intresserade honom. Han skulle hälst velat njuta af dem i ensamhet eller tillsammans med ett par, tre obekanta, tysta besökare, men han var för mycket världsman för att förbise belevnenhet och god ton,

och så gick det honom som flertalet, att hans konstbesök vardt en konversationstimma, hvori det ovanliga endast utgjordes af lokalens nya utstof-fering.

Själff drog han uppmärksamheten till sig i täflan med konstvärken, och han segrade på dem i betraktande af att han i olikhet med de flästa af dem icke var obekant för stockholmarne och således icke ägde nyhetens behag. Tvärtom kände dessa honom litet hvar, personligen, till utseendet eller åtminstone ryktesvis.

Grefve Sixten B. var af ödets milda fé gynnad par excellance. Som ädling ställde honom den fäderneärfda grefvetiteln i första ledet. Han var hufvudman för sin ätt, hvars anor gingo tränne sekler tillbaka, under hvilken tid de flästa af ättens medlemmar med lysande bedrifter tjänat konung och fosterland.

Redan hans yttre förrådde den fine mannen. Allt hos honom, enkannerligen drägten, var enkelt men på samma gång distingeradt. Ännu ung, omkring trettio år, af medellängd och med stark kroppsbyggnad, bar han sitt hufvud högt men ledigt och osökt. Hans ansigte var vackert och hade ett lugnt, bestämdt uttryck. Under en mer bred än hög panna blickade fram ett par förunderligt milda, nästan drömmande blå ögon, åt hvilka emellertid ansiktets nedre del med dess finlockiga, välvårdade helskägga gaf en motvigt af manlighet.

Det var hans yttre.

Med detta stod hans inre i bästa öfverensstämmelse. Artig och vänlig mot såväl låg som hög, vann han sympati hvart han kom, men i ord som later låg där alltid ett *noli me tangere*, som icke heller någon vågade trotsa. Hans begåfning på hufvudets vägnar var omisskännelig. Den pekade honom också vägen till höghet och makt. För att nå därhän hade han valt diplomatiën, som gifvit honom en sekreterarefunktion i utrikesdepartementet, där han närmast hade en kanslirådsbefattning i ögonsikte. Eljes bar han titel af kammarherre, och som en sådan egnar och anstår briljerade han redan med en hel mängd utländska ordnar.

Utan förmögenhet var han icke. Hans far, gamle excellensen på Turebyholm, som dog för mer än femton år sedan, efterlämnade visserligen inga millioner men dock så mycket, att modern såg sig i stånd att ge sin son en solid uppfostran vid universitetet, och att denne, efter att ha trädt ut i lifvet, kunde lefva på ett sätt, som särskildt enligt moderns förmenande var öfverensstämmande med hans börd och lefnadsställning.

Så lefde han också.

Grefve B. hade jämväl gjort sig bemärkt som skriftställare. Han hade bland annat offentliggjort några kulturskildringar, stödda på ytterst samvetsgranna forskningar samt gifna med ett språk, som i ledighet och elegans närmade sig skönlitteraturens bästa. Detta hade skänkt honom en viss nimbus.

Det var nog också hans framträdande på detta område, som ledt honom in i literära och konstnärliga kretsar. Så tillhörde han äfven konstnär- och skriftställareförbundet *Potentia*. Det hade dock visst icke någon aristokratisk prägel. Tvärtom slöt det inom sig ganska obetydliga förmågor särskildt från hufvudstadens olika konstnärslager.

Då han därför på tafvelutställningen träffade Rosa Gustrin, var det ganska naturligt, att de ord, som dem emellan växlades, i första rummet rörde sig om *Potentia*. De hade där gjort hvarandras bekantskap, och förbundet skulle just samma dags afton afsluta sin vintersäsong med en sammankomst, som lofvade några glada timmar.

»Ni kommer väl med i afton, herr grefve?» frågade Rosa.

»Finge håg och lust råda», genmälde han, »blefve svaret ett obetingadt ja. Nu ställer sig emellertid en komitésammankomst i vägen, men kan jag kretsa förbi den, och det skall jag försöka, så lär man nog inte slippa se mig där i afton.»

»Ja, finner ni det lika trefligt där som jag, så kommer ni bestämdt.»

Och det fann han. Det där lilla förbundet var honom nästan till rekreation. Af den stället, som onekligen rådde inom de högre kretsar, i hvilka han hade sitt egentliga umgänge, kunde han ej där finna ringaste spår. Där var lika fritt som gladt. Man kunde där vara sig själf och fick där också se litet af andra, icke såsom de föreföllo, utan såsom de voro. Kanske var det denna

glada öppen hjärtighet, som kom honom att tycka, det han i sitt samtal med Potentias kvinliga konstnärinnor kunde slå an den otvunget glada ton, som han begagnade, då han skämtade med någon af demimondens kvinnor, hvilka han visserligen också kände, ty han var glad bland de glade och ratade icke nöjet i någon af dess former. Pryd var han ej heller, skrymtare lika litet, och därför enade sig hos honom dygder och svagheter till ett helt af riktigt älskvärd beskaffenhet. Icke som skulle han dock någonsin öfverskrida det passandes gräns, vare sig han nu talade med en konstnärinna eller ett fruntimmer med tvifvelaktigt rykte. Också var det endast det hos den förra ofta förekommande draget af emancipation, som inför henne gaf honom en känsla af frigörelse från dumma och löjliga fördomar, petrificerade former för god ton och en massa andra sådana där skefheter med hufvudhärd inom det högre societetslifvet.

Grefven och Rosa växlade nu några ord om utställningen. De hade ganska skiljaktiga åsigtter, men med hänsyn till en af taflorna, en duktig liten genre, kommo de godt öfverens. Särskildt slog den an på honom. Han liksom fjättrades framför densamma. Vid bildens betraktande strålade hans ansikte af småleende och deltagande. På Rosa syntes taflan närmast göra ett intryck af öfverraskning.

»Förtjusande!» sade grefven till sist, sedan han en lång stund, nästan glömmande sitt sällskap, låtit sina blickar hvila på den lilla bilden.

»Tycker ni?» frågade Rosa.

»Ja, med sin enda lilla figur, gripen som den tyckes ur rama verkligheten, sin karaktäristik, sin glänsande teknik — och dock ser jag att målningen är en af artistens äldre — sätter jag den framför mången af de andra med ansenligare omfång, flere figurer och vida större anspråk. Och en sådan liten modell sedan!»

Rosa såg honom rätt in i ögonen, lade helt ogeneradt sin hand på hans arm, klappade honom så helt lätt och sade: »Det gör mig glad, att ni tycker om den lilla modellen, tack skall ni ha för det».

Rösten hade fått en så egendomlig, vibrerande klang, som grefven ej kände igen, och så var hon flammande röd i ansiktet.

Han förstod henne ej rätt — och flyttade åter sina blickar till konstväcket.

Taflan var af medelstorlek. Som katalognummer bar hon 27 och visade en barfotad och trasig men för rar liten flicka, som satt på stentrappan till en gårdsvret och njöt af sin egen bild, som hon såg i en bit af en sönderslagen spegel, allt under det hon med ett visst koketteri ordnade sitt halsband af gamla trådrullar.

Rosa kom nu ihåg sina väninnor, som kommit ett stycke ifrån henne. Hon störde grefven i hans konstnjutning och sade gladt, i det hon hälsade honom och gick:

»Alltså i kväll i Potentia!»

IV.

Rosas inval i Potentia-förbundet hade minsann icke varit enhälligt, och därpå var just icke att undra, då hon ingalunda kunde hänföras till konstnärinnorna och visst icke gått framåt sedan debuten i höstas. Nöjena hade gjort henne förströdd och vårdslösande i sitt arbete vid teatern, där hon också nu mäst fick öfva sig på att vara brefinlämnarska och kulissdekoration. I egenskap af skådespelerska hade hon ej heller vunnit hufvudstadspubliken, men så mycket större intryck hade hon gjort på den såsom en fulländad skönhet. Och som en sådan firades hon också — firades af herrarne. De gåfvo henne ingen ro. Bukettuppvaktningar hörde till ordningen för dagen, slädpartier, värdshussupéer och tillställningar i allehanda former öfverflödade så, att hon mången gång hade svårt att skaffa »förkläde». Dörren till någon respektablare familj hade dock icke öppnats för henne, hvaremot hennes herr-umgänge var finfint. Börd och rikedom voro däri framför allt representerade.

För ombytes skull utbytte hennes beundrare då och då buketterna mot en juvelring, ett guldarmband eller dylikt, hvilka gåfvor hon vanligtvis en tid därefter förvandlade i mynt och sedan i toiletter, på hvilka hon lade särskildt an. Hon

formligen excellerade i sådana. Det hade sitt ekonomiska brydderi, men det redde sig. Hon var som skapad till financier.

Oaktadt all den kurtiserande hyllning, som egnades henne, och hvilken hon upptog med synbar tillfredsställelse, lefde hon så, att hennes rykte bordt vara oförvitligt. Att tåla litet karesser är icke att vara lättsinnig, och hvad som ej anstår en familj-, en privatflicka, det kan en skådespelerska godt tillåta sig. Detta var hennes oförgrifliga mening.

Men man talade om henne.

Det var dock mindre hvad folk sade än hennes obetydlighet såsom skådespelerska, som bildade opinionen vid hennes inval i *Potentia*. Men hon hade där sina förespråkare, och de segrade.

* * *

Grefve B. hade lyckligt parerat sitt komité-sammanträde och hörde alltså till dem, som kunde egna Rosa sin hyllning på säsongens sista *Potentia*-samkväm. Man observerade tämligen allmänt, att han var hennes »passion» för tillfället. Båda öfvade de ock en viss dragningskraft på hvarandra. Rosa fann honom så olik de andre, med deras frasrika tillbedjan. Där låg nämligen ett allvar i hans konversation, som hon särskildt satte värde på, och så spårade hon hos honom ett deltagande för den arme och ringe, hvilket för en person i hans ställning syntes henne ovanligt. Han talade visserligen ibland i ämnen, som hon ej förstod, men det var

en sådan öfvertygelsens värme i hvad han sade, att det ovilkorligen måste rycka med. Han var en man af hvilken hon skulle kunna utbedja sig en tjänst, om hon behöfde det, och till hvilken hon ej skulle tveka att fullt förtro sig — det kände hon tydligt. Och för allt detta fick han hennes vänskap. Han belönade den med att säga artigheter. Men han ägde förmågan att säga dem så, att man var alldeles förvissad om, att han menade hvad han sade.

Ju mer de talade vid hvarandra, desto tydligare lyste en glädjeblick i Rosas ögon. Hon kände det, och han såg det. Hvad han däremot kände, men hon icke såg, det var den nervösa oro, som aflöst hans eljes så lugna inre hållning. Han erfor inom sig något, som sade honom: du borde bestämdt fly. Men det kunde han icke. Och när samkvämet var slut, blef han hennes beledsagare på hemvägen.

Komna utanför hennes port, ville han låsa upp den för henne.

Nej, tack! det behöfde han inte, ty den låstes aldrig.

I detsamma hon upplyste härom, kom hon ihåg, att hon glömt sin dörrnyckel. Det var värre! Och inte var hennes värdinna hemma! Hvad skulle hon göra! Hon blef alldeles utom sig.

Grefven ville försöka, om ej någon af hans nycklar ginge upp, och så trefvade de sig upp för de mörka trapporna, och han försökte. Det lyckades till sist. Men i detsamma rispade han upp handen på låset, så att det undföll honom ett lätt

ljud af smärta. När Rosa skulle trycka hans hand till ännu ett afsked och tack, kände hon hur blod klibbade vid. Hon blef allvarsamt ledsen.

»Ni har skadat er illa. Ni måste åtminstone han vatten på,» sade hon.

Ja, det var nog sant, kanske rispan hade träffat ett större blodkärl. Det föreföll nästan så.

Rosa visste icke huru hon skulle bete sig. Skulle hon bedja honom stiga in till sig — midt i natten, in till sig — i hennes anspråkslösa rum? Ja eller nej? Slutligen blef det ja.

Hon tände upp ljus och bringade honom vatten.

Om hon hade en linnelapp. Nej, det hade hon inte: lappar gömde hon inte på. Men tyst, jo!

Hon drog hastigt ut en byrålåda, rörde letande om i den och fann lyckligtvis snart nog hvad hon sökte: en fin batistnäsduk. I förra veckan hade hon just fått hem ett dussin sådana från brodösen, som försett dem med ett litet mästerstycke af monogram. Hon gjorde ett raskt klippande i den, och så ref hon en smal remsa, som de båda lindade om hans hand. Såret var väckligen icke så stort, som det i mörkret föreföll; han nästan generade sig för dess obetydlighet.

Nu skulle han gå, men i stället stödde han sig i halft sittande ställning mot soffkanten och lät en lång blick öfverfara rummet.

»Det var roligt få se er lilla bostad», sade han.

Rosa bestod sig endast med ett rum, men det var så stort, att hon medelst en vackert draperad gardin kunnat afdela det i två. Den min-

dre afdelningen bildade sängkammaren, och den större fick göra tjänst som matrum, förmak och arbetsrum. Hennes medfödda goda smak hade förstått att genom åtskilliga dekorativa prydnader, såsom chinesiska solfjädrar, makartbuketter och dylikt, gifva något af artisteri och hemtrefnad, som kom en att bortse från den eljes nog mycket ordinarie möbleringen, mot hvilken ock grefven strax märkte, att hennes öfverdådigt eleganta sällskapsdrägt stack af på ett föga harmoniskt värkande sätt.

Det föreföll, som den glada stämning, hvori kvällens vin och dans försatt dem, framkallat en ökad förtrolighet i samtalet, som efter några öfvergångar med hängifvenhet rörde sig om hennes barn-dom. Om den hade han förr icke hört något talas. Han kände hvarken hennes födelseort eller släktförhållanden, sade han.

Nej, se släktingar, det hade hon inga.

»Inga, inga alls?» Grefven hade svårt för att tro henne.

»Nej, inga. När jag var tolf år, dog min mor, smittad af samma feber, som mina båda små syskon dött i strax förut, och ett par år därefter lärer också min far ha dödt — sedan han lämnat mig vind för våg dagen efter det min mor begrofs. Och andra anförvandter vet jag, som sagdt, inte af.»

»Nå, men genom hvems skydd har ni då kommit till den lifspunkt, där ni nu står?»

»Genom Guds, antager jag», genmälde hon, »men sitt redskap därvid har han haft i snälla

människor — och måhända litet i min egen inre kraft också», tillade hon småleende.

»Det har väl således inte alltid varit en stig på rosor, som ni vandrat», menade grefven.

»Åhnej, men inte har den varit af bara törnen häller. Om mitt förflutna talar jag inte gärna, ty världen har inte med det att göra, den kan däraf taga intryck, som skulle kunna skada mitt nuvarande, den behöfver inte veta, att den nu, som jag vill hoppas, nog så stiliga aktrisen — hon smålog återigen — är en före detta trasunge från stockholmarnes egen stad — då skulle världen endast få ett nytt bevis för den gamla satsen, att ingen är profet i sitt eget land — men för er, för er, herr grefve, skulle jag känna en riktig förnöjelse vid att få berätta litet af mitt lifs historia, hvaraf ni dock inte får vänta något à la roman, det vill jag säga på förhand.»

Grefven fattade hennes händer och tryckte dem. »Tack», sade han. »Jag skulle höra er, om ni talade ända till ljusan dag. Er historia skall föra oss närmare hvarann, var viss på det, och inte blir den hörd af en ovärdig, som missbrukar edert förtroende.»

Han hade nu satt sig ned i soffan, och Rosa tog plats i den närstående gungstolen.

»Jo, ser ni», sade hon, »jag är allt född här i Stockholm. I en af stadens utkanter, där ni kanske aldrig satt er fot» — hon angaf gränd och husnummer — »skådade jag för första gången världens ljus, för att tala i gammal stil, och så länge

min mor var i lifvet, hade jag där mitt hem. Men det var ett hem af armod — torrt bröd och bara fötter — ett hem med litet af lifvets sol, men mycket af dess vedermöda. Min far var inte den, som släppte in solen; han drack, ser ni. Egentligen lärer han varit en skicklig arbetare i sitt yrke, men hans åtrå efter glaset gjorde honom både till dålig familjförsörjare och icke bättre familjöfverhufvud. Det var också endast sällan, aldrig öfver en månad i sänder, som jag fick traska i väg med middagsmat till honom, där han hade sitt arbete, ty ofta inträffade att han utan vidare försvann från hemmet. Det var när vandringslusten föll på honom. Ibland kunde han då vara borta ända till ett helt år. Dagen efter min mor blef begrafven försvann han, som sagdt, på samma sätt, men den gången kom han aldrig mer igen. Han hade väl glömt, att han hade en liten dottertös i lifvet . . .

Bland goda hjärtan, som i min öfvergifvenhet nu stod mig bi, var Strakbens det största — en lekkamrat från skolan, bara en tarflig arbetare för öfrigt, därtill halt, ful och sjuklig och föräldralös som jag. Under den första tiden delade han sin arbetsförtjänst med mig och skaffade mig sedan ett hem hos ett hederligt vaktmästarfolk. Hos dem hette det att göra nytta för sig, så ni må tro, herr grefve, att det funnits en tid, då jag varit mindre af latmask än för närvarande.

Trots det myckna arbetet var det nu den lugnaste tiden i mitt lif. Endast söndagen hade jag ledigt, och äfven den erbjöd intet annat än

fridfull hvila och hvilans frid. Högmässan var en gudstjänst, som aldrig fick försummas. Och att gå i kyrkan med gumman Grönberg — vaktmästarfrun själf — var då mitt kanske största nöje. Jag satte en ära i att inte blott komma ihåg predikans ingångsspråk och ämne, utan att ock kunna angifva den i dess väsentliga delar . . .

Ni skulle sett lilla Rosa på den tiden! Hon var allt åtskilligt enkel då till sin yttre människa. Och ändå minns jag godt, hur fin jag tyckte jag var, då jag fått mig en ny blå och hvitutig bomullsklädning med litet mer krus och veck på än vanligt, ty det vanliga var så rätt och slätt som möjligt. Jag minns, hur sorgfälligt jag förvarade denna galadrägt, hvars hela kostnad var sex kronor. Jag sökte alltid lägga ned den i samma veck, som den legat förut, och dessutom omlindade jag den med gamla tidningsblad, en omsorgsfullhet som visserligen kom äfven mina öfriga klädespersedlar till del, där de samtliga förvarades i en gammal maskstungen träkista, som stod tätt under taket på ett vindskontor.

Jag hade för mitt arbete två kronor i månaden. På det skulle jag kläda mig, och det gick så bra ihop, att jag vid årets slut vanligtvis hade en tio kronor öfver — som lades på kistbotten, ja, bokstafligen på kistbotten. Den tiden hade jag visst anfaktelse af girighet. Det kunde hända, att när göromålen det tilläto, jag tog upp min pänningskatt, vände och synade den många gånger om, vägde den i min hand och virade så in den

ånno i många omslagspapper med förband af ullgarnstrådar som sista försigtighetsåtgärd. Det var mitt nöje.

Så gick tiden. Jag var fyllda sexton år, när jag läste mig fram för prästen, ty gumman Grönberg tyckte, att det var något hvarmed man icke skulle hasta. Min lästid var en period af lycka, en lycka hvarmed jag sedan aldrig erfarit något jämförligt. Jag var ständigt i en nästan exalterad själsrörelse, som nådde sin höjdpunkt dagen efter jag sluppit fram eller då jag hos pastorn skulle hämta min nattvardssedel. Hans enskilda ord till mig vid det tillfället gjorde ett intryck på mig som inga förut. Hvad han sade som sista förmaningsord har jag nu glömt, men jag minns, hur mina tårar föllo heta på den hand han räckte mig till afsked, och att jag, sedan jag lämnat honom, gick gata upp och gata ned, timma efter timma, under det jag i öfverjordisk sällhet bad en oafbruten bön samt under strida tårar lofvade, att jag skulle egna mitt lif endast åt det goda och rätta, och att jag, fastän fader- och moderlös, skulle visa Gud, min själasörjare och hela världen, att Herrens ord skulle som vägledare taga vid, där den fader- och moderlösas jordiska stöd slutade.»

Hon gjorde ett uppehåll.

Grefven ville därunder säga något, men hur det nu var, så fick hans varma deltagande sitt enda uttryck däri, att han hårdare tryckte hennes hand, hvilken han under senare delen af hennes berättelse slutit i sin.

En blick från hans drömmande blå ögon bad henne fortsätta.

Och hon fortsatte.

Det vardt först en beskrifning på hennes förhållande till Strakben. Den gode gossen, som alltsedan han själf kunde förtjäna sitt bröd, arbetat på en och samma tobaksfabrik, hade sitt nöje och sin hvila i läsning. Som hennes bäste, för att icke säga ende jämnårige vän sedan barndomen tittade han ofta in till henne, när de båda hade någon ledig stund. Mycket ofta återgaf han då, kapitel efter kapitel, de romaner och noveller han underhöll sig med. Härigenom lefde hon så småningom in i en fantasivärld, mot hvilken den verkliga med sitt enahanda, sitt slit och släp blef henne till ett halft tryck. Hon längtade, hon visste icke till hvad, till ett aflägsset, rosenskimrande något. Och så blef hon sorgbunden och drömmande.

Gubben Grönberg märkte förändringen och ville till förströelse taga henne med på teatern, där han var vaktmästare på öfversta raden. Men det var icke i hans gummas smak. Kyrksam som hon var, fick hon visserligen tåla, att hennes man, för förtjänstens skull, vistades på teatern, och det dagligen ändå, men att besöka den för sitt nöje, det kunde hon icke försona sig med, ty det var, enligt hennes mening, utan gensägelse syndigt. Men gubben var karl för sin hatt, och en vacker dag satt Rosa, iklädd sin blå- och hvitrutiga kyrkoklädning, på teaterns öfversta rad — på fribiljett

förstås. Den första gången blef icke den sista. Hon satt där sedan ofta.

Gubben Grönberg tyckte sig finna, att hans ordination haft ett hälsosamt inflytande, och en dag kom han hem, fryntligare än vanligt, ty nu hade han ett än bättre botemedel för sin unga patient: hon skulle icke längre sitta på raden och bara se och höra, hon skulle vara med på scenen och handla — »spela» vill det sägas, icke mer och icke mindre.

Man skulle gifva en feeripjäs med mycket folk, ungdom till större delen och vackra flickor framför allt. Vaktmästarne hade ombeds göra hvad de kunde för att bidra till den rekvisitan, och Grönbergs tanke föll naturligtvis genast på Rosa.

Och Rosa var med och »spelade», och Rosa var i sjunde himlen.

Denna händelse gaf åt hennes längtan till det rosenskimrande något en bestämdare form: hon ville bort från hemmet, det var det första nödvändiga, hon ville ha frihet. Genom en grannkvinna fick hon spaning på en plats på en kartongfabrik ute vid Liljeholmen. Hon sökte den och fick den. Det medförde sina strider i hemmet men kunde nu ej hjälpas. Och så flyttade hon till Liljeholms-trakten, ty att dagligen gå in till Grönbergs blefve för lång väg. Men till teatern var vägen icke för lång, ehuru skillnaden icke var stor. Och nu gingo sparpängarne åt. Det var teatern, som tog dem.

Direktören hade fångslats af hennes fördelaktiga yttre, han hade genast ställt henne i första

ledet af sin för tillfället värfvade här och ville låna henne äfven för andra pjäser. Hon sade icke nej, och som det visat sig, att hon därjämte hade en icke så oäfven sångröst, blef hon efter något mer än ett år anställd som ordinarie statist med lön per spelår. Alltså om dagen på kartongfabrik, om kvällen på teatertiljan.

Men högre än i statistiklassen kom hon icke, och hon ville högre. Då erbjöd sig helt oförmödad ett engagementsanbud af en direktör för ett resande landsortssällskap, ett landsortssällskap af andra rangen med farser och operetter på reper-toaren och vackra flickor som första dekorationsmedel. Anbudet antogs, och så vardt Rosa riktig aktrix med en högre uppgift i lifvet. Det rosen-skimrande något var uppnådt.

»Hvad jag hittills berättat», sade Rosa, »är få eller inga bekant. Anledningen härtill är lätt funnen. Såväl hos Grönbergs som på fabriken lefde jag mäst för mig själf och i mina framtidsfantasier. Och de få bekantskaper jag på den tiden ägde stodo i samhällsrang så ofantligt långt under dem, som sedan erbjudits mig, att något närmande de båda klasserna emellan med upplysningar om min person och mitt lif inte kunnat äga rum. Däraf är jag för själfva stockholmarne som en äkta novitet.»

Med mycken liflighet skildrade hon så sina tre år vid landsortsteatern, där hon lyst som en stjärna. Publiken hade alltid varit så innerligen tacksam och öfverseende. Presenter, buketter, ja, till och

med lagerkransar hade vankats. Annat var det nu här i Stockholm. Obemärkt var hon visserligen icke, men det var dock åtskilligt som fattades. Denna brist skulle hon dock känna mindre, om hon hade en värligt god vän, man eller kvinna, till hvilken hon kunde förtro sig i såväl mulna som ljusa stunder, en vän som förstod henne, ömmade för hennes föregående, öfversåg med hennes låga bildningsgrad liksom med hennes härkomst från det understa lagret och hvars medkänsla icke hade sin rot och näring endast i nöjet att umgås med en skådespelerska, utan som i henne sökte människan, människan först och främst.

»Nu skall ni inte bli ledsen på mig», slutade hon, »för min utförlighets skull. Mycket af det, hvarom jag nu berättat, har jag själf inte tänkt på förr än i dag — förr än i förmiddags, då vi träffades på konstutställningen. Men sedan dess har det ena minnet dykt upp efter det andra och ingifvit mig hågen att för något deltagande hjärta slå upp mitt lifs dagbok. De minnena och den hågen väckte den lilla tafla, som vi båda särskildt fäste oss vid. Jag sade er inte då hvad jag emellertid nu vill anförtro eder, att den lilla bilden af flickan med spegeln och de gamla trådrollarne till halsband föreställer mig — lilla Rosa, tolfåringen, på trappstenen till hennes födelsehus. Bildens skapare, den nu så berömde och ordensprydda professorn, som redan då gjort sig ett namn, fick syn på mig i denna position, ser ni, och bad att få låna mig till modell, något som jag inte lät bedja

mig två gånger, hälst det inbringade rätt så artiga fyrkar. Undra inte på, att bilden väckte egendomliga känslor i min barm: det var ett återseende med minnen om både sorg och glädje» . . .

Hon reste sig plötsligt upp, liksom ville hon bekämpa en sinnesrörelse och kastade i detsamma en flyktig blick på väggklockan öfver skrifbordet. Den visade på tre.

Äfven grefven reste sig nu upp. Han hade icke eljes svårt att uttrycka sig, men i denna stund, inför den ringa aktrisen, letade han efter ord. Sedan han några sekunder sett in i hennes stora trolska ögon, hämtade han sig dock, sade henne ett varmt tack för hennes sympativäckande skildring och frågade, om han icke kunde få bli den vän hon sagt sig behöfva.

Innan han gick, hade hon lofvat honom det till hälften. — —

Sönnen ville icke snart gifva grefven sin vederkvickelse den natten: Rosas bild stod ständigt för hans inre öga, liksom hennes röst ljud i hans öra. Den rösten, den rösten! hur den borde kunna uttala orden: jag älskar dig.

Och han gret, den mognade mannen, där han låg i sin bädd, gret så att hufvudkudden fuktades.

Upprepade gånger frågade han därunder sig själf, hur hans sinne blifvit så blödigt, så öfverväldigadt af ett medlidande, som ju hvarken var behöfligt eller påkalladt. — Han visste icke, att hans känslöstämning var en yttring af vaknande kärlek. — —

Nästa dag kunde man vid den nya tafvelutställningens n:o 27 finna den för konstnären alltid så kära lappen med det tryckta ordet *såld*. Underst var denna gång skrifvet: till grefve Sixten B.

V.

»Under sommarmånaderna uthyres en mindre, af tre möblerade rum och kök, veranda m. m. bestående villa å ett större gods i en naturskön trakt vid Saltsjön, en timmas väg från hufvudstaden. Servis medföljer. Närmare genom korrespondens under adress: Turebyholms Arrendatorskontor.»

När Rosa läste den annonsen i Dagbladet vardt hon genast lifvad för en sommarsejour utåt skärgården. Det var mycket förståndigare att i lugn och ro tillbringa ferierna på verkliga landet än att ligga vid en badort och förstöra sin hälsa med båtfärder, bazarer, danstillställningar och societetsspektakler. Turebyholm! Det var ju dessutom grefve B:s egendom. Må vara, att det icke var ägaren själf, utan arrendatorn, som uthyrde lägenheten, men i alla fall . . . Hon skulle bestämdt fråga sin kamrat Linda Törnvall, ingenuen, om hon icke ville vara med på ett hörn. Det vore något för dem båda.

Och hon frågade, och Linda Törnvall, en frånskild fru på tjugotre år — således af samma ålder som Rosa — kände sig icke ohågad. Tvärtom. Och så hyrdes lilla villan på Turebyholm.

Det blef väl icke mycket sällskapande de båda hyresgästerna emellan, ty på Linda öfvade hufvudstaden en sådan dragningskraft, att hon den mästa tiden vistades inom dess hank och stör, men Rosa leddes icke för det, ty grefve B. kom denna sommar ofta ut till sitt gods, hade ibland en mängd herrar med sig, och vid sådana tillfällen kommo de och Rosa, förunderligt nog, alltid i hvarandras väg. Följden häraf vardt, att hon då för det mästa blef bjuden upp i stora byggnaden. Var Linda händelsevis hemma, följde hon med som förkläde, hvar om icke, fick det gå ändå. På landet kunde man också vara mer ogenerad än annorstädes. Och ogeneradt lefdes det på Turebyholm — denna sommar, vill det säga, ty gamla grefvinnan, som annars brukade tillbringa somrarna där, var i år hos en släkting på en värmländsk egendom, hvarest, efter hvad man hoppades, den höga belägenheten och barrskogsluften skulle öfva ett välgörande inflytande på hennes svaga bröst och i öfrigt af ålder medtagna krafter.

Den ökade lifligheten på Turebyholm väckte grannarnes uppmärksamhet. Föregående somrar hade ju också grefven icke oftare kommit dit än hans sonliga pligt nätt och jämt fordrade, och under sin sedvanliga sommartjänstledighet hade han för det mästa föredragit någon in- eller utländsk kurort. Man undrade öfver förändringen, hälst ju icke jordbruket behöfde grefvens närvaro. Det var nämligen något, som han icke förstod sig på och dessutom ej hade med att göra, ty sedan flere

år tillbaka var det öfverlämnadt till en arrendator. Gamla grefvinnan beskärmade sig nog ofta öfver att ej hennes Sixten själf skulle få till fulla skörda förmånen af sitt stora fideikommiss, han som ju så väl behöfde en ökad inkomst för att genom extravaganser komma världen att tro, det hans rikedom, liksom hans börd, var af första rangen. Mer än en gång hade hon alltså låtit honom förstå sin ledsnad öfver att han kanske ej hade råd att bestå sig med en dyrbar hustru till vänster, genom hvilken han, likt så mången annan i hans ställning, kunde ådraga sig ökad uppmärksamhet. Denna egendomliga moderskärlek gjorde honom emellertid trygg i hans galanta lif, när han någon gång skattade åt ett sådant, och den gaf honom ej häller några förebråelser öfver den kärleksfulla hyllning han nu i två månaders tid visat Rosa under hennes sejour på hans Turebyholm.

Rosa trufdes förträffligt. När grefven kom ut, njöt hon i fulla drag af hans intelligenta sällskap, och när han var borta, räknade hon längtande timmarne till hans återkomst, men den längtan var icke af någon plågsam natur.

För omväxlings skull sysselsatte hon sig då och då med en ny roll hon fått, den första af någon betydenhet efter debutrollen. Hon hade nämligen förnyat sitt engagement och fått löfte på flere roller. Först skulle hon nu göra en nereid i en mytologisk operett à la »Den sköna Helena». Sångpartiet var icke stort och det rent dramatiska i rollen ännu mindre, men hon hade att vara inne

på scenen nästan alla tre akterna igenom samt att briljera med originella och dyrbara, framför allt klädsamma kostymer. Hon kunde således vara belåten.

Hon stod just och passade den dräkt hon skulle ha i andra akten. Den var väl bra i det stora hela, men några detaljer tarfvade ändring. Hon var därför vid ett lynne, som kunde varit bättre.

Då hörde hon, hur någon skrapade af sig fötterna på järnmattan nere vid trappan. Hon blef smått förskräckt men lugnade sig vid tanken på, att drägten, fastän leger, ju klädde henne utomordentligt. Hon svepte likväl hastigt en lätt fotsid morgonrock om sig och sneglade ut mellan gardinerna.

Bara Strakben! sade hon lugnande till sig själf, men blicken talade fastmer om missräkning.

Och Strakben var det. Han hade förut en gång kommit på besök till henne, medan hon varit på landet, eljes träffades de icke ofta. Deras vägar hade ju också genom händelsernas makt gått åt så olika håll. Det föreföll henne, som Strakben kände det nuvarande klassafståndet dem emellan, och det smärtade henne. Därför var det henne kärt att visa honom all möjlig vänlighet, och vänligt blef han också nu mottagen.

Hans besök var närmast föranledt af uppfyllandet af ett löfte. Han hade nämligen lofvat gifva henne ett litet arbete af hans egen hand, något i träsneideriväg, hvarmed han på lediga stun-

der börjat syssla till omväxling med läsningen. Hon hade haft anledning hoppas, att hans val skulle fallit på en spegel, om också blott en liten handspiegel. Nu kom han emellertid med en bricka att skära bröd på. Den var visserligen vacker och riktigt konstnärligt gjord — i bården stod i munkstil utskuret »Gif oss vårt dagliga bröd» — men Herre Gud! hon hade ju intet ordentligt hushåll, hvad skulle hon med en brödbricka! Nå, hon lät sin missräkning icke märkas, tackade så att hon icke kunnat tacka mer för en spegel och frågade därpå efter vänner och bekanta och nyheter från staden.

Och Strakben berättade hvad han visste af dagens småhändelser, men mycket var det ej. Bland annat omtalade han dock, att gumman Rutgersons Klara lämnat skofabriken och tagit plats som uppasserska på ett kafé, som icke hade vidare godt rykte om sig. Hon var nu så fin, så fin, så det var ingen måtta på det. Skada på flicka, menade Strakben.

Rosa bjöd sin gamle vän att stanna öfver middagen. Efter den drog hon sig tillbaka för att njuta en stunds hvila. Därunder ville Strakben se sig om i trädgården och parken. Strax på eftermiddagen skulle han anträda hemfärden.

När han ansåg, att hon borde vara vaknad, återvände han från sin promenad. Han hade under den plockat en liten bukett af förgät-mig-ej och penséer, blommor, som han sedan gammalt visste att Rosa tyckte om. Rosa, Rosa — det var hela hans tanke.

Han fann henne icke i förmaket. Skulle han våga röra vid dörren till hennes sofrum, hvilken stod på glänt?

Om hon sof ännu! . . .

Efter en stunds besinning vidgade han på dörrspringan. Hvilken syn! Och han såg — såg länge med återhållen andedrägt.

I dämpad dager låg hon där på chaiselonguen, ännu iklädd sin fantastiska nereiddrägt, som morgonrocken förut dolt för honom. Hennes form-sköna, liksom i marmor huggna, gestalt framträdde, tack vare dräkten, i all sin naturliga yppighet. Barm och armar voro blottade, de senare prydda med gyllene smycken, gnistrande af olikfärgade stenar. Midjan åter omslöts af en bred gördel, bildad liksom af fjäll och brytande sig i rägnbågs-glans. Kring höfterna låg, lik en lätt hvit sky, en kort kjortelbeklädnad, utmed hvars veck sväl-lande näckrosor och långa sjögräs franslikt föllo i behagliga slingringar. Benens köttfärgade silkes-trikåer smögo spända utmed den runda knäskålen och den fint tecknade vaden, under det de små fötterna voro instuckna i atlasskor af den mäst förvillande hudfärg. Och så detta hufvud med sina ringlande mörka lockar och deras fantastiska prydnad af koraller och gnistrande sjöstjärnor.

Hennes åsyn berusade honom så, att blodet steg honom åt hufvudet. Han närmade sig henne smygande — tyst — på tå . . .

I detsamma bröt en bred solstråle in från fönstret och öfvergöt hennes anlete med ett rikt skimmer. Hon vardt dubbel skön däraf.

Till sist svindlade han nästan, visste icke till sig. Hjärtat klappade häftigt, det susade för hans öron, och hans händer brände, dessa eljes så kalla händer. Han sträckte dem öfver den sköna sofverskan, följde med dem på så kort afstånd som möjligt de fulländade formerna från hjässan till fötterna, från fötterna till hjässan. Hans ben darade, och det var som om han i sitt hjärta fallit på knä för henne.

Och så började han liksom i ett tillstånd af medvetslöshet utströ sina penséer och förgät-mig-er öfver henne.

Men just som den sista blomman föll, förlo-
rade han jämvigten — den stackars halte hade hela tiden med ena benet stått på tå — och det ljud, som däraf uppstod, öppnade Rosas ögon. De mötte Strakbens brännande blick.

»Hvad gör du?» sade hon halft förskräckt.

Han bleknade med en gång.

Ah ingenting. Han hade plockat litet blom-
mor åt henne, men nu voro de förströdda. Och så ville han taga afsked.

Och han tog afsked och gick . . .

Vid slutet af lindalléen, strax innanför de gammaldags stora järngrindarne, mötte han en elegant faetong med godsets herre uti.

Måne också han — tänkte Strakben — skall få se henne i den där kostymen . . .

* * *

När grefven senare på eftermiddagen närmade sig Rosas bostad, satt hon i sin vanliga landtdrägt på verandan och läste Ibsen.

Huru roligt att han kom! Mången gång var han visserligen i sitt tal lika svårfattligt djup som den skald hon nu läste, men då tyckte hon också mindre om honom. Lyckligtvis hade han dock sina enkelt klara stunder, och då var umgänget med honom det käraste hon visste.

Det sade hon honom öppet och lade bort Ibsen.

Deras förhållande hade på senare tiden blifvit den hjärtliga förtrolighetens. De märkte båda att de älskade hvarandra, fastän ännu ingen af dem hade rätt tydligt uttalat det. Rosa fann ett bevis på sina känslor för honom däri, att det kunde gå flere dagar om, innan hennes tanke föll på Justus, f. d. kamraten, som ju dock ännu för ett halft år sedan var hennes »lille raring». Att det var hon, som var magneten på Turebyholm, därpå behöfde hon nu icke tvifla, hälst sedan ryktet förkunnat henne, att grefven förut hyst riktig motvilja för stället. Denna motvilja skulle ha sin grund i det sorgliga minnet af hans faders ofta påkommande sinnessjukdom, ett slägtarf, sades det. Under det den gamle var omtöcknad af vansinnets natt, fördes han nämligen alltid till Turebyholm, där han också slutade sina dagar.

Hvad grefven vidkom, kunde han icke längre misstaga sig på sina känslor för Rosa. Han frågade sig icke numera hvad följderna skulle bli, om

dessas fingor ohäjdadt fortfara. Han älskade, det var allt hvad han visste, och det var honom nog.

Fastän denna sommar ej företedde någon synnerlig omväxling, utan fastmer bjöd på ett luft enahanda, hade han dock börjat föra dagbok. I samband med korta anteckningar om den eller den händelsen, mer eller mindre ingripande i hans nuvarande känslotillstånd, förekommo skildringar af naturen och hjärtat, gifna med konsterefarens hand och understödda af ett öga med blick för naturens och känslans finaste skiftningar. Dessa skildringar måjstlade ibland ut sig till små prosadikter af värkligt poetiskt värde.

Turebyholm var också egnadt att befodra både poesi och kärlek. Det var en viss karaktär i det hela med dess gammaldags stil, som icke visste af någon modernisering och i sådan såg ingenting mindre än ett vanhälgande.

Belägenheten var hög och välfunnen, så att redan då man från landsvägen svängde in i den långa och raka lindalléen, tedde sig manbyggnadens imponerande massa såsom slutpunkt för perspektivet. Hunnen nära fram, kunde man välja på körvägar till höger och vänster, hvilka i halvcirkelform omslöto en terasserad höjd, uppför hvars midt breda granittrappor med balustrader och antika blomsterurnor ledde till själfva gården, som skyddades af två mindre malmkanoner på blå lavetter och i midten af sin stora runda gräsplan hade en solvisare af synbarligen hög ålder.

Mera än allt detta slog dock det inre an på Rosa. Det var hennes förtjusning att gå därinne i de stora rummen med deras antika bohag och i tanken förflytta sig ett århundrade eller så tillbaka i tiden. Sedan hon därför vid grefvens arm denna afton gjort en vandring i den vidsträckta parken, inbjöd han henne att tillbringa aftonen i stora våningen — galavåningen — en trappa upp. Han bad henne dessutom supera tillsammans med honom — det var alltid en minskning i besväret för hennes i hushållsbestyr icke mycket hemmastadda tjänstflicka. Och hon sade icke nej.

Deras favoritplats var balkongen åt park- och trädgårdssidan. Där satte de sig också nu. Ut-sigten var onekligen hänförande. I förgrunden trädgården, som, sedd från deras högtbelägna plats, tedde sig i hela sin utsträckning med rätvinkliga, jämtklippta häckar, statyer — mer och mindre defekta — ruddammar, bryggor, grottor m. m., allt i gammalfransk stil, och så där bakom den härliga parken, som här och hvar sköt ut med en lummig udde, återspeglad af hafsvikens lugna vatten.

Luften var hög och ren med en vindstill, som kom röken från ett aflägsset litet torp att rak som en pelare afteckna sig mot himlen. Det torpet slöt inom sig den yngsta äktenskapliga lyckan på platsen, ty man och hustru där byggde bo i våras, upplyste grefven.

Därmed voro de inne på kapitlet om kärleken.

Det icke minst eldiga språket förde Rosas yttre. Grefven tyckte, att han aldrig sett henne

vackrare än vid detta tillfälle, något som han då tyckte så ofta han såg henne.

Och vacker var hon.

Hon hade denna mörka, strålande blick, som kom: en att tänka på ett varmt och godt hjärta. Ögats färg var blå men föreföll nästan svart genom den starka skuggningen af de långa och mörka ögonfransarne, som voro af samma färgstyrka som ögonbrynens, dessa täta och smala ögonbryn af den korrektaste teckning. Håret var äfvenledes mörkt, något mellan svart och brunt, men kunde genom en lätt krusning och vid vissa belysningar antaga en skiftning i stålgrått.

Minspelet motsvarade blicken. Det var öfvervägande allvarligt. Men munnen hade dock i sin daning något af lekfull täckhet, som särskildt framträdde, när den drog sig till leende. Näsan var rak och proportionerlig, hvaremot ej hyn utmärkte sig för denna genomskinliga finhet, som framhäfva ådrornas förgreningar. Den stötte fastmer något i bröns med en flammande öfvergång i skärt, men tillsammans med kindernas fyllighet talade den om hälsa och ungdomskraft.

Båda erforo de denna känsla af jublande lif, som under de sista månaderna betagit dem hvarje gång de träffats och som nu tycktes dem som det enda, hvilket åt deras varande gaf innehåll och värde.

Denna afton förlorade emellertid grefven styrkan i sin föresats, och i ett obehakadt ögonblick sade han med en röst, som ljud något osäker:

»Du må dock veta, Rosa, hvad jag eljes tänkt skulle förbli min hemlighet — att jag älskar dig, skulle förbli min hemlighet, säger jag, därför att jag inte begär din hand, inte håller din genkärlek. Jag är nämligen inte så oberoende, att jag kan bryta med min nuvarande ställning, och jag är därjämte för trogen undersåte och för lydig son att trotsa de fördomar, som ännu skilja stånden emellan och obevekligt ställa sig emellan oss båda . . . Man kan inte bestämma öfver det obekanta i ens framtid, och ett löfte af det ena hjärtat att älska det andra ett helt lif igenom är alltid vanskligt, men så som jag nu känner och tänker, finner jag likväl ingen möjlighet för, att någon annan kvinna skulle kunna intaga den plats du äger i mitt hjärta. Därför *du* Rosa, du och ingen annan, så länge jag lefver och andas!»

»Hvad du nu med ord yppat, Sixten», svarade Rosa efter en paus, »det ha dina ögon, din ömhet, ditt hela intresse redan skvallrat om för mig. Att du från din höjd, samhällets högsta och i själfva kungens närhet, skulle genom äktenskap stiga ned till mig har jag aldrig tänkt, en sådan liten toka är jag inte, och jag begär det inte håller. Jag är belåten med din kärlek, det förnämsta för den, som själf älskar, och jag älskar dig tillbaka, Sixten, så högt, så varmt, så innerligt, att den mäst högättade, mäst bildade kvinna inte skulle kunna älska dig mer.»

Han slöt henne i sina armar och kyste henne.

Båda kände de sig öfversvinneligt lyckliga, och det föreföll dem nu, som om luften blifvit än högre och renare och aldrig varit så lätt att andas i. Den starka aftonrodnaden, som båda för en stund sedan tydt som ett tecken på storm under morgondagen, var dem nu endast en kärlekens färg, som med sitt skimmer gaf ökadt behag åt landskapet, dem själfva och balkongrummets stilfulla inre, dit den nedgående solens horisontala strålar trängde för att med en egendomlig magisk reflex belysa det gamla ärfta bohaget. Och detta bohag, hur det fångslade! Denna möbel i hvitt och guld från Ludvig XVI:s dagar med sitt urblekta lilasfärgade sidenöfverdrag, den stora papegojburen, som icke på ett halft sekel haft någon inneboende, den hvita kakelugnen med sina i färger inbrända urnor, offeraltare och dionysosstafvar, det skramlande hvitpolerade klaveret med en hög af noter — Haydn, Gluck, Grétry m. fl. — och så de blå potpourri-urnorna, de af ålder förmörkade, i fernissningen spruckna oljemålningarne, hängande i sidenband med rosetter: ideala landskap med herdestaffage och idylliska kärleksscener — det hela mättadt af en atmosfer, som år efter år spridt sin oförjageliga doft af rose och lavendel.

De njöto länge af sin lycka, fria och obundna, icke minst i sitt samtal, som älskandes likt, gjorde ständiga afvikelser från ämnet men med förkärlek återkom till deras första sammanträffande; och ännu när månen efterträdt solen i herraväldet och med sitt silfver aflöst hennes guld, sågos de båda

älskande i ljuf omarmning däruppe mellan balkongens skuggande vildvinsrankor.

Och lampan i Sixtens sofgemak vardt aldrig tänd den natten.

* * *

Följande morgon voro vindarne lössläppta. I full yra, nästan stormande, böjde de trätopparne och jagade vågorna i skum. Himlarodnaden föregående kväll hade således haft sin betydelse.

Då Sixten trädde ut på gårdsplanen, aftog han för en stund sin hufvudbonad. Svalkan kändes skön, ty hans hufvud brände. Han tog en promenad genom parken ned till sjöstranden, där vågorna brottades som bäst, och där utsigten var fri och obehindrad. Där slog han sig ned på en trädstubbe och satt länge försänkt i tankar. Slutligen, just färdig att återvända, tog han med en häftig rörelse upp sin dagbok och gjorde i den en anteckning. Det blef dock icke mer än tränne ord. Han skref endast:

Gift — utan vigsel.

VI.

Säsongen stod åter i sitt flor. Den nya operetten hade gjort stormande lycka, och »hela Stockholm» skulle till teatern för att se Rosa Gustrin som nereid. Det var som vanligt apparitionen, den och föga därutöfver, som beredde hennes framgång. Herrarne voro superlativa i sin förtjusning, och beundrarnes skara ökades alltjämt — det kunde man finna af den mängd buketter, som dels kastades in till henne på scenen, dels tillsändes henne med åsatta visitkort.

Det blef för Rosa att göra sin nereid hvar enda afton. Tröttsamt och enformigt kunde det visserligen förefalla i längden, men alla applåderna — de voro alltid som starkast vid hennes entréer — smakade dock så godt, att hon aldrig beklagade sig hvarken öfver trötthet eller leda.

Den som däremot icke tyckte om denna sorts framgång, icke heller det dagliga uppträdandet, det var Sixten. Han blef riktigt svartsjuk och klagade på att han aldrig fick rå om sin Rosa. Så kunde det icke få fortfara. Han framhöll särskildt, att det icke var henne värdigt att nu mottaga all denna privata hyllning från hufvudstadens »jeunesse dorée». Hon måste således refusera deras presenter, undvika middagspromenader med kände rouéer, undanbedja sig serenader o. s. v.

Men hur ville han väl, att det skulle gå till? Hon kunde ju icke stöta sig med dessa vänliga människor, som icke visste hur väl de ville göra henne och som icke hade någon kännedom om hans och hennes förhållande. Då finge hon väl sluta vid teatern och lefva endast för honom.

Nå, skulle hon inte vilja göra det?

Jo, om han nödvändigt så ville, men hon var ju bunden vid sitt kontrakt.

Kontraktet kunde brytas.

Ja, men det kostade en half årslön i böter.

Han skulle betala . . .

En ny s. k. benpjäs beramades, och Rosa skulle i den få en roll, hvars kostym sades bli än mer vågad än någon föregående. Med sedlig harm häröfver till förevändning, skickade hon en dag till direktören hela bötesbeloppet för kontraktsbrott.

Rosa Gustrin har lämnat teatern! — det var en nyhet, som gick som en löpeld genom staden. En mycket estetisk tidning gjorde häraf en ledare med hugg åt direktören, för det han offrade åt en förskämd smak, och rekommenderade i stället Molière och Lope de Vega, i vissa fall Holberg och Wessel. För dem behöfde hvarken publiken eller skådespelerskorna skämmas. Rosa vardt en slags martyr — i damernas ögon. Herrarne åter trodde både si och så.

* * *

Nästan samtidigt med att Rosa slutade vid teatern, bytte hon om bostad. Hon hyrde sig en liten lägenhet i ett af de nya kvarteren å Östermalm, bara tre rum och kök, men förtjusande nätt, riktigt fin-fin.

En afton några dagar efter Rosas afflyttning kom Strakben till hennes gamla bostad för att besöka henne.

Hon var flyttad, upplyste man.

Flyttad till en elegant stadsdel! Afgången från teatern! — Strakben greps af en aningsfull ångest.

Han fick emellertid hennes adress och beslöt uppsöka henne i det nya hemmet. Kommen utanför det hus, hvori hon enligt uppgift skulle bo, såg han ett par fönster en trappa upp upplysta. I detsamma han blickade upp, kom ett fruntimmer fram till det ena af fönstren för att rulla ned rullgardinen. Det var Rosa. Rullgardinen konsttrade, och nu visade sig en karl vid hennes sida. De hjälptes åt, därvid han, som det tycktes, kysste henne på kinden — och så föll rullgardinen.

Strakben gjorde sig tusen frågor. Skulle Rosa fått sig en älskare — Rosa, hans lilla stadiga Rosa, hon med de goda föresatserna? Hopp och tvifvel växlade inom honom, och han var färdig att gråta, där han stod i den mörka och blåsiga vinterkvällen och hackade tänder af köld.

Att gå upp till henne då hon hade besök gick icke an, det insåg han, men att lämna åsynen af dessa upplysta fönster kunde han icke heller —

icke ännu åtminstone, hvarför visste han knappt nog. Jo, därför att han skulle utvänta honom däruppe: han skulle åtminstone se hvem han var.

Men vänta fick han.

Han var en galning, det sade han därunder upprepade gånger till sig själf. Hvarför skulle han stå här och oroa sig för hvad som kanske ej var oro värdt? Och dessutom: Rosa ville ju ändå inte honom något, honom den lytte arbetaren — men hur det nu än var, så blef han stående där han stod.

Tiden led, och det blef sent. Gatuvimlet aftog. Inga körande förekommo längre, knappt nog några gående. Endast då och då passerade någon ensam vandrare eller ett par poliskonstaplar. Gatan blef till sist ödslig och tom. Därunder lägrade sig tystnaden öfver staden, tornuren slogo med djupa, långa, vidtljudande slag, kvart gick efter kvart, men det var långa kvartar.

Strakbens ihärdighet började nu svigta. För ett ögonblick bemannade han sig riktigt: han skulle minsann göra en stormlöpning mot dörrarne däruppe, han skulle läsa lagen för förföraren och befria den vilseledda. Men så föll blicken på hans fula strakben, han började hosta, skrofligt och styggt, så det genljöd mellan husraderna — och modet svek.

Sent omsider — det var nu långt öfver midnatt — visade sig en skuggbild innanför det ena fönstret, hvarefter rullgardinen höjdes. Det var åter hon, det var Rosa. Hon såg ut, tryckte hufvudet mot rutan, och för att bättre kunna se, skug-

gade hon ögonen med händerna, sålunda afvärande den inifrån strömmande ljusfloden.

Strakbens blickar delades nu mellan förstret och förstugudörren. Det var ett ögonblick af spänning, och han kände en egendomlig, brännande känsla i hjärtat.

Några sekunder ännu, och en man trädde värligen ut ur förstugan. Han gick fram till midten af gatan, kastade en blick upp åt Rosas fönster, hälsade henne med en slängkyss — och aflägsnade sig.

Strakben såg honom rätt in i ögat. Han hade sett honom förut: det var samme man han i somras mötte i lindalléen på Turebyholm. Alltså värligen . . .

Nu kunde han gå. — —

Följande morgon låg han i brännande feber — allvarsam bröstfeber, sade läkaren.

* * *

Rosa erfor ingenting om Strakbens sjukdom. Allt var henne soligt och gladt, och tillbaka till teatern längtade hon alls icke. Förändringen i hennes lifsförhållande gaf henne så mycket att sysselsätta sig med, så mycket att glädjas öfver, att någon längtan eller misstämning öfver hufvud icke fann väg till henne. Hon hade också en förunderlig lätthet att sätta sig in i nya förhållanden, mottaglig som hon var för växlande intryck, af hvilka det sista alltid var det djupaste, och Sixten var nu

hennes allt, hennes hela tanke från morgon till kväll.

Denna tanke gaf ett förökadt behag åt hela hennes personlighet. Hvarje drag i hennes ansikte, glansen i ögat, leendet, tonfallet i hennes röst, allt fick sin del af denna tjuvningsmakt, som medvetandet om att älska och vara älskad brukar förläna kvinnan.

Sixten å sin sida var icke mindre tillfreds. Kärleken i den form han nu fått lära känna den var honom något nytt, något pikant, och han uppgick helt och hållet i den. Största nöjet funno de i att vara ensamma hemma, alldeles för sig själfva. För det nöjet tillbakavisade Sixten mången bjudning, sedan han och Rosa hjälpts åt att hitta på lämplig förevändning för uteblifvandet. Offentliga nöjen brydde de sig ej heller om. Hvad voro väl de mot njutningen att styra och ställa i det nya hemmet, detta hem, för hvilket de tillsammans utsett icke luxuriösa men vackra och smakfulla bohagsting. När de sent omsider voro väl i ordning, sutto de gärna i salongssoffan med armarne slingrade om hvarandras lif och njöto af den vackra anblicken af deras lilla våning, som just från salongssoffan fick sitt bästa perspektiv: alla tre rummen en file. Oftast hände att de i sin ensamhet tände alla ljusen i kronorna, alldeles så som till fäst, och fästen illustrerades gärna med musik: hon sjöng och han ackompanjerade. Visst kunde hans fina gehör ibland haft ett och annat att anmärka mot hennes föredrag, men icke desto mindre visste han

icke något ljufligare än höra henne sjunga. Och deras små supéer sedan! Blommor på bordet och den trefligaste anordning i öfrigt. Hur Rosa än valde matsedeln, alltid tyckte han, att den erbjöd hans favoriträtter, och hon förmenade, att han städse låtit skicka hem de finaste och mäst lämpliga vinerna.

Deras samtal rörde sig med förkärlek om Rosas barndom. På det ämnet kunde Sixten aldrig höra sig mätt, fastän hennes skildringar ottast framkallade en tår i hans ögonvrå. Till omväxling talade de om kärleken. Det fria äktenskapet gillade de båda. Det var kärleken, sade de, och icke prästens välsignelseord, som gjorde lyckan. Världens dom var intet emot Guds — han såg till hjärtdjupet, han! Sixten förfäktade i samband härmed en gyllene sats, att ens enskilda lif bör vara fridlyst, så framt man ej genom detsamma kränker någon annans rätt. Därför ansåg han också sitt förhållande till Rosa ej blott oantastligt, utan alldeles riktigt. Hade hans åsigt varit en annan, skulle han ej handlat så som han gjort.

De smeknamn de gåfvo hvarandra voro många och omväxlande. Rosa visade i synnerhet en ofantlig uppfinningsförmåga i den vägen. Namn, som hon föredrog, voro »blåöga», »tripptropp», »vild-djur» och »du lille», af hvilka Sixten dock ansåg det sistnämnda något mindre väl valdt, då han just icke kunde hänföras till de småväxta karlarne.

Att icke se hvarandra förr än till aftonen var i regeln för lång väntan. Rosa brukade därför gå

förbi hans ämbetsrum på bestämd tid, då han ägde att, passande på henne i fönstret, ge henne en vänlig nick. De gjorde ofta upp att träffas ute om aftnarne. Hon mötte honom då, när han kom från sitt arbete, sin uppvaktning hos modern eller hvar han nu eljes pligtskyldigt kunde vara, och under den därpå följande promenaden kunde det lätt hända, att de i skuggan mellan gaslyktorna och när ingen syntes i närheten gifvo hvarandra en kyss, kort men varm. De minst trafikerade gatorna voro dem därför mäst i smaken,

Småpresenter tyckte de båda mycket om. Därför uppvaktade de hvarandra nästan dagligen med sådana, små öfverraskningar genom hvilka de täflade i att visa hvarandra sin goda smak. Rosa var en varm djurvän men syntes ha största intresset för hundar, enkannerligen smärre hundar. Hon kunde ej lätt gå förbi en sådan utan att »tala med honom», »fråga hvar han bodde» o. s. v. Med kännedom om denna hennes smak, valde Sixten oftast sådana presenter, taflor, fotografier och dylikt, som voro försedda med afbildningar af olika typer för slättet canis; och sålunda fick Rosa till sist ett i sitt slag ganska presentabelt hundgalleri.

Så gick det första halfåret och ett stycke af det andra.

Sixten kunde dock icke i längden hålla sig alldeles från umgängeslivet. Det skulle väckt för mycket uppseende och var honom i många fall med bästa vilja omöjligt. Äfven Rosa fick för mycket af enformigheten. Hon ville nu ha nöjen,

hon också, men därför ställde sig svårigheter i vägen. Så kunde de exempelvis ej gå tillsammans på teatern, enär någon annan plats än den allra förnämsta ej anstod honom, och dessutom: när det kom därhän, skulle världen så litet som möjligt känna deras förhållande. Han ville vidare endast gå på Storan och Dramatiskan, hon åter föredrog operett- och farsteatrarne.

Rosa uppsökte sina forna kamrater men fann snart, att dessa drogo sig för henne. Detta gick henne djupt till sinnes. Ensam kunde hon emellertid ej i längden uthärda att vara, det insåg äfven Sixten, och han gjorde därför allt, för att i möjligaste måtte vara ofta hos henne, men härigenom pålades honom ett band, som mången gång vardt tryckande nog. Det ena med det andra gjorde, att små misshälligheter så småningom uppkommo de unga tu emellan.

En dag fick Rosa helt oväntadt besök af Klara Rutgerson, som hon ej träffat sedan förra vintern, då Klara och systemen gjorde henne sitt besök.

Klara hade nu blifvit ytterst elegant. Hon berättade, att hon redan lämnat kaféet. Där var ingen rast eller ro, och trälandet där stod hon icke ut med. Nu var hon hos en modist, fick litet betalt, men det gjorde ingenting, ty hon kände en herre, som var så rysligt snäll, och han »hjälpte henne.»

Besöket hade emellertid sin särskilda anledning. Det var nämligen så, att hon hade en fästman, som tyvärr ej för tillfället var i Stockholm,

men till hvilken hon var tvungen att skrifva. Som hon nu ej ville visa honom sin oförmåga i stilisering men visste att Rosa, som var »bildad,» »satte så bra ihop det», så ville hon bedja henne vara sig behjälplig med ett kärleksbref, till hvilket hon dock själf angaf grundinnehållet.

Och Rosa gjorde sitt bästa.

Klara lofvade, när hon gick, att, om hon så finge, komma snart igen och komma ofta, hvar med hon också höll ord. På så sätt fick Rosa sig någon till sällskap.

Men nu angreps hon af en riktig utesjuka. Sixten träffade henne sällan eller aldrig hemma, och när det någon gång inträffade, tyckte han sig finna en icke obetydlig förändring i hennes lynne. Det var tydligen någon som »satte upp henne». Så hade hon nu icke längre något gillande för det fria äktenskapet och yrkade på riktigt giftermål med vigsel dem emellan. Inte för det hon ville ha sin ålderdom assurerad, ej heller för att byta om namn, visst inte, men som det nu var, kunde det aldrig blifva något helt, menade hon, ingen sann lycka.

Många af hennes ord vägde onekligen tungt, och Sixten fick höra dem så ofta och med en sådan värme och öfvertygelse, att han så småningom började vackla i sina gamla teorier.

Hans kärlek till Rosa var så stor, att han vore färdig till hvilken uppoffring som hälst. Det var därför icke utan, att han funderade på, om han skulle afgå från sin diplomatiska bana, afsäga

sig sin hofmannafunktion med mera och med Rosa som lagvigd hustru lefva ett tillbakadragenhetens lif i främmande land.

Han skulle tala med modern.

Gamla grefvinnan hade icke ens sett snedt på sin sons kärleksaffär, den föreföll henne endast som en pikant liaison, men när hon nu hörde hans tal om giftermål, och hon således fann, att hans förbindelse till Rosa var en allvarlig passion, för att icke säga en förtviflad kärlek, blef hon öfver sig gifven och använde för att komma honom på andra tankar en argumentering, för hvilken han måste böja sig i erkännande.

Med särskildt eftertryck framhöll hon, att han ej blott var hufvudman för sin ätt, utan ock dess ende manlige medlem. Och ätten fick icke dö ut, det gamla namnet måste uppehållas, men genom ett äktenskap med en dam, högättad som han och af passande bildningsgrad, så att när det första kärleksruset var öfver — och det gick alltid öfver — den ömsesidiga aktningen och de gemensamma intressena kunde träda i stället, beredande en lycka för lifvet.

Modern segrade, och det blef vid det gamla. —

Rosa vardt allt mer och mer tvär mot Sixten, nästan ovänlig. Hon hade så tråkigt, sade hon, och det var hans skull. För att ha något att sysselsätta sig med, gjorde hon öfver med så mycket pengar som möjligt. Det var alltså inköp af öfverflödssaker hvarje dag. Lyckligtvis hade

hon Klara, som hjälpte henne: Klara var så praktisk, och Klara fick sin provision för besväret.

Rosa skulle nu också bli välgörerska. Kort efter det hon föll på den idén, läste hon i bladen, att det teatersällskap, vid hvilket hennes f. d. lilla kärlek, Justus Berger, haft engagement, måst upplösa sig med anledning af bristande intresse från publikens sida, och att sujetterna befunno sig utblottade långt upp i Norrland. Hon skickade honom genast en icke obetydlig pänningssumma, fick svar, skref ånyo och skickade sedan pengar gång på gång.

Det var så synd om karlar, när de råka i misère, sade hon, mycket värre för dem än för fruntimren.

Hittills hade Rosa riktigt snällt sett om sitt hus, men nu började hon finna detta besvärligt. Med anledning däraf skaffade hon sig en tjänare till, en kammarjungfru, som dock icke skulle hålla sig för god att hjälpa till litet äfven i köket och vid serveringen. Själf upphörde hon nu också med de små handarbeten m. m., hvori hon förr fann så mycket nöje, och när hon någon gång var hemma, låg hon för det mästa på sin chaiselongue, rökande cigarett — det hade hon lärt af Klara — och studerande något modernt i literaturväg. Ibsen läste hon dock icke numera. Zola hade däremot blifvit hennes älsklingsförfattare — rekommenderad af Klara. Det var dock ej för det i denna skriftställares arbeten möjligtvis befintliga syftet, ej heller för det inre organiska sambandet,

den stränga följdriktigheten i hans lifskopior, som hon föredrog honom, och framställningens vårdade form aktade hon också föga på. Nej, hon tyckte om Zola för det sinnesretande, lättfärdiga i det lif han skildrade, för dessa blottanden af vidriga, oftast rent af skändliga förhållanden, så ovanliga i tryck, eftersom skönlitteraturen eljes gärna ignorerar dem.

En dag meddelade Sixten henne, att han på aftonen endast kunde göra ett tittande upp till henne, enär han därefter lofvat hålla ett föredrag på en sammankomst i »Kungl. Samfundet för befordrande af forskningar i fäderneslandets historia», af hvilket samfund han nyligen blifvit kallad till ledamot.

»Kan du inte taga mig med dit?» frågade hon.

Han förklarade henne leende, att det var omöjligt.

»Nej, ingenstädes får jag vara med», utbrast hon, »du talade förr så vackert om det fria äktenskapet, men i det blef jag inte annat än din älskarinna, i hvars sällskap du till och med skämmes att visa dig offentlig. Hittills har du hälsat på mig, ibland också talat vid mig, när vi mötts på gatan, men snart drar du väl in på det också. Emellertid ämnar jag inte längre vara belåten med som det nu är, det måste bli vigsel, vigsel, säger jag, annars . . .!»

Och hennes öga blixtrade.

Sixten svarade bestämdare än tillföre, att någon vigsel blefve det icke af.

»Nåväl», sade hon, »fordra då åtminstone ingen trohet af mig längre.»

Därmed lämnade hon honom. —

Fram emot aftonen kom han tillbaka, som han sagt, nu iklädd civil högtidsdrägt.

Fröken var icke hemma men kom nog snart.

Han steg alltså på för att invänta henne.

Slutligen kom hon, andfädd och blossande och med gladare uppsyn än på länge. Hon flög honom om halsen och kysste honom, frågade om han väntat länge och om han var ond på henne. Alla de gamla smeknamnen kommo med en gång till heders.

Han frågade hvar hon varit.

Det ville hon icke svara på.

»Du medför en stark dunst af spirituosa», sade han, »du sludrar på målet och vill inte se mig rätt i ögonen — du är drucken.»

Hon famlade efter en stolkarm. Det gick verkligen rundt om för henne.

»Hvar har du varit?» återupprepade han.

Rosa gjorde en knyck på nacken.

»Hvar har du varit?»

»Hos en god vän», sade hon slutligen, »det behöfver för rästen inte genera: karlen var en man af börd» . . .

Det blef en stormig scen.

Från den gick Sixten direkt att hålla föredrag för de allvarlige männen i »Kungl. Samfundet för befordrande af forskningar i fäderneslandets historia».

VII.

Sixten och Rosas förbindelse hade varat i fyra år. Det hade varit både dagrar och skuggor, häftiga uppträden med hårda ord och så långa, förfärliga pauser, som ingendera ville bryta.

Så fick Rosa en morgon ett bref från Justus Berger, som icke låtit höra af sig på mycket lång tid.

Brefvet lydde:

»Älskade Rosa!

Jag skrifver så, ty min kärlek till dig är den samma, som då vi för långa fem år sedan läto hvarandra förstå — dock utan alla löften — att vi icke voro hvarandra alldeles likgiltiga.

Det är tråkigt för mig nu, som så många gånger förut. Jag har intet engagement. Direktör R., den eländige varelsen, har ställt mig på bar backe. Illvilja, förtal, småsinne, se där anledningen! Jag är skyldig för hyra och vivre, där jag bor, hela 275 kronor, och man ger mig ingen ro för den skulden. Skulle du kunna hjälpa mig, Rosa, du, som, efter hvad jag hört, har det bra? Du vet att jag älskar dig, och för gammal kärleks skull, så . . . Om du icke kan låta mig få hela beloppet, så skicka mig dock något.

Den som ändå kunde komma till Stockholm och en gång få tillhöra dig! Jag har mina drömmar ibland åt det hållet, må du tro . . .

Min adress är Malmö, A—gatan 5. Skickar du pängar, så rekommendera dem. Skicka ändtligen!

Här är tråkigt, och min enda fröjd är hoppet att få återse dig.

Men vill du se din gamle vän, som troget gömt dig i sitt hjärta, och vill du höra hans lilla kärlekskvitter ännu en gång, så får du allt också vara snäll skicka honom respängar.

Härmed tusen kyssar.

Jag är och förblir

Din evigt tillgifne

Justus.

P. S.

Skrif per omgående!

Skicka så mycket du kan!!»

Fem dagar därefter var Justus Berger i Stockholm. Snart nog blef han Rosas andre man — i hemlighet förstås. Sixten erhöll emellertid känedom häröf, och därmed var hans och Rosas fria äktenskap upplöst.

Därhän hade det alltså gått.

Sixten gick igenom de fyra årens historia. Och han frågade sig därunder, hvarför han drojt så länge med hvad som dock af nödtvång ju var förberedt i det tysta. Jo, därför att han älskade, därför att han, trots allt, älskade.

Hvem var nu den felande, han eller hon? Han sökte vara rättvis. Till sin nackdel hade

han att erkänna, det han varit för undfallande af sig. Och dock hade han använt sina medel, allvarets såväl som skämtets, ja till och med listens. När han fann sig vara bedragen, ville han exempelvis vinna henne åter med att göra henne svart-sjuk. Därför talade han ofta med passionerade ord om än en, än en annan namngifven kvinna och lät förstå, att han intresserade sig för henne — kunde vinna henne.

»Var så god» — hade hon svarat lugnt och likgiltigt — »om du har så god råd» . . .

Eljes tänkte hon icke mycket på hans ekonomi, fastän han ofta och med skäl beklagade sig öfver den. Ännu för ett halft år sedan fann hon sin våning på tre rum för inskränkt: hon behöfde minst sex. Han gjorde sina invändningar, men nej! Det skulle icke bli honom dyrare, ty hon tänkte nu börja ett inbringande arbete: hon skulle tvätta och färga plymer. Samtidigt köpte hon ett nytt bo, vida elegantare än det förra. Hon var icke utan samlade pengar, upplyste hon, han hade ju varit så snäll och gifvit henne så rikligt alltjämt — och för den sparpänningen, tillsammans med hvad hon fick för det gamla möblemanget, skulle hon nu köpa ett nytt. Det var ju »inmarigt».

För att undvika gnabb, att icke säga gräl, lät han henne göra som hon ville. Det var så godt. Gnabbet räckte nog till ändå. Hvar gång han trädde in genom hennes dörr, tänkte han: hvarom skall nu striden röra sig? Hon å sin sida

påstod, att han var gnatig och lade sig i småsaker. Så tyckte han ju icke om, att hon hade ett så oskyldigt nöje som att låta spå sig — spå sig af en gammal madam, som alltid såg i korten, att där kom en mörklagd karl till huset, och att det låg mycket pengar till lilla fröken och så bref, kärkomna bref, förstås.

Icke tyckte han heller om det umgänge hon valde; och dock hade hon ju slutat att sällskapa med Klara, nu sedan det gått den yrhättan så illa, att hon blifvit stämplad med den offentliga kontrollens brännmärke. Däremot ville han, att hon skulle upptaga umgänget med Grönbergs, men att hon ej vågade sig till dem, sedan hon blifvit bekant med honom, det kunde han väl begripa.

Det gick till och med så långt, att han mönstrade hennes toiletter och påstod, att hon klädde sig så, att det väckte allmän uppmärksamhet. Liksom man icke kunde vara elegant, för det man var gift — till vänster!

Och sade han icke ständigt, att hon blifvit så fet, för det hon drack för mycket malt-drycker. Icke var det hennes skull, att hon blifvit korpulent: hon var naturligtvis »så lagd».

Och så misstänksam han var änsen! För det hon, när hon någon gång varit tvungen skriva till honom, kommit att sätta Justus eller ett annat karlnamn i stället för Sixten, men märkt felet och rättat det genom öfverstrykning, strax ville han däraf draga sina infama slutsatser!

Han förebrådde henne för att icke vara glad och munter längre! Hur skulle hon väl bete sig? De kände ju hvarandras alla tankar. Hon visste precis hvad han skulle säga, när han kom och när han gick. Det var han själf, som var för mycket af allvar.

Och så knotade han öfver, att pianot för det mästa stod stängdt, och att om hon någon gång slog upp det och sjöng, hon valde visor från varietéteatern. Hur »jubelfänigt!» Man kunde väl icke i evighet sjunga duetter af Grieg och Hallström, som man gjorde under kärlekens första dagar!

Och så lade han sig i saker, som icke angick honom! Hade han icke bullrat på henne, för det hon en gång något mindre vänligt affärdat Strakben. Visst var den stackaren sjuk, han kunde väl med sin lungsot icke lefva året ut, och Gud skall veta, att hon höll af honom och var honom tacksam för hans gamla vänskap och all välvilja mot henne, men icke kunde det därför vara angenämt att för ofta inandas den förfärliga tobakslukt, som ju alltid omgaf honom. Nej, Sixten var en tyrann, en tyrann var han. Och hon ville icke slå af på det.

Dyrköpt var emellertid den erfarenhet de båda gjort. Sixten kände det djupast. Låt vara, att världen har i kärleksmål en annan dom för mannen än för kvinnan, att han går så godt som fri, under det hon belägges med skammens och missaktningens straff, Sixten kände dock, att var deras

lösa förbindelse ett fel — och därpå ville han icke svara ett obetingadt ja — så var icke han mindre skyldig än hon. Också trodde han sig i världens ögon ha stigit ned åtskilliga trappsteg från den höjd för aktning och beundran, som han förut intagit. Han kunde nu icke bära sitt hufvud högt som förut, han undvek hälst människorna och tyckte sig hos hvarje mötande se en blick af anklagelse för en fördomsfrihet, som icke kunde tolereras.

Till en början hade han ej brytt sig om, huruvida hans förbindelse till Rosa blef bekant eller ej — den häftiga kärleken gjorde honom trotsande — och sedan hoppades han, att världens omdöme ej skulle sysselsätta sig med en sådan bagatell som hans hjärteförhållanden, men så småningom erfor han motsatsen och led nu af tanken på, att han fått sin del af det löje, hvilket sällan undgår den man, som bedrages af kvinnan. Han höll sig nu mäst hemma, hemma med sig själf och sina tankar. Där hade han länge trifts bäst. När han kommit till Rosa, hade det fallit en oro öfver honom, som han icke kunde öfvervinna, under det han i hemmet eller hos sin mor fann denna frid, som han först nu visste att rätt värdera.

Men hvar han nu än befann sig, Rosa stod dock fortfarande för hans tanke. Han älskade henne ännu, han trodde det åtminstone, ehuru att så förhöll sig, var honom ett problem, som han icke kunde lösa. Han undrade om hans hjärta var danadt olika med alla andras, ty att alla andra skulle med en gång förintat en kärlek, hvilken

blifvit så illa lönad som hans, därom var han förvissad.

Det syntes honom nog, som skulle den kvinna, hvilken glömt sig så som Rosa gjort, ha varit honom afskyväckande, ja förhatlig, han ville också icke något sammanträffande med henne, men ändå — det var en oemotståndlig makt, som, då han nödvändigtvis var ute, drog honom just åt de gator, där han visste, att hon brukade gå som mäst.

Men han mötte henne ej.

* * *

Det led mot skymningen. Dagen hade varit härlig, en varm, solbelyst Augustidag, och kvällen lofvade att blifva den en värdig afslutning.

Natursceneriet gjorde dock mot vanan icke något intryck på Sixten. Hans inre värld upptog honom helt och hållet, och i den var det dystrare än någonsin. Turebyholms leende björkdungar, speglande vatten och dominerande utsigtspunkter lockade honom icke. I stilla grubbel gick han däremot fram och åter i parken, där han sökte de mäst undangömda, sällan beträdda gångarne, skuggade af uråldriga jätteekar, hvilka gäfvö platsen ett vemodsdrag, som öfverensstämde med hans egen nuvarande sinnesstämning.

Det var längesedan han sist var på sitt gods, och han hade väl ej heller nu kommit dit, om ej nödvändigheten så fordrat. Men arrendatorn hade redan för öfver år och dag sedan förklarat, att han i dessa dåliga tider omöjligen kunde gå i land

med att förnya det nu utlupna arrendet. Åtminstone ville han det icke på samma enligt hans förmenande hårda vilkor som förut, men möjligtvis efter en betydlig afprutning.

På en sådan hade nu också Sixten gått in. Härigenom blefvo dock hans inkomster ansenligt reducerade, och då de af flere sammanstötande orsaker dessutom minskats, vardt hans ekonomiska ställning, minst sagdt, icke afundsvärd. Hans utgifter hade ock under de senare åren ökats på ett oroväckande sätt. Rosa hade väl utan att afbryta hört på hans då och då framkastade klagan öfver de tryckta tiderna, men ju oftare hon hörde hans klagoord, dess mer van vid dem blef hon, så att de till sist — för att begagna ett gammalt talesätt — gingo in genom ena örat och ut genom det andra. Hon hade städse hört honom omtalas som så mäktig rik, att hon aldrig rätt kunde sätta sig in i tanken på ett härvidlag ändradt förhållande, och i stället för att hålla sina utgifter inom det måttligas gräns, slog hon öfver i ett slöseri, lika energiskt som hufvudlöst.

Han anklagade henne likväl icke härför, ty njugg var han minst af allt. Tvärtom tänkte han ifrigt på hennes framtid, som, ifall hon icke kunde reda sig själf, han ansåg som sin pligt att betrygga.

Det ena med det andra belade honom emellertid med dysterhetens dok, och Turebyholm upplifvade honom icke. Han hade också hoppats kunna återvända till hufvudstaden denna afton, men hinder hade uppstått, och nu gick han, som

sagdt, allena och grubblande i den gamla parkens dystraste gångar.

»Jag känner inte igen grefven», sade fru arrendatorskan till sin man, där hon från sitt fönster då och då skymtade Sixten, när han alltid på samma punkt vid kungsgrottan — namnet var ett minne från ett fordomdags kungabesök — vände om på sin enformiga promenad, »jag känner inte igen honom: han är dyster och fåordig, och så har han på kort tid blifvit så grå vid tinningarne. Det är bestämdt hjärtesorg han har, vår grefvel!»

»Snick, snack», blef arrendatorns svar, »I kvinnfolk ska' alltid blanda in kärleken i allt. Gråa hår komma med åren. Jag hade sådana, när jag var yngre än grefven.»

»Men när du var yngre än han, hade du också redan både hustru och barn att försörja, och det var väl kärlekens skull.»

»Ja, se rätt ska' du då alltid ha», sade arrendatorn och kyste sin gumma på pannan, »och har du rätt, så tack och välsignelse för mina grå hår!»

I solsjunkningen sågo de Sixten gå upp i »stora byggningen».

Där trädde han in i paradvåningen en trappa upp. Han gick ensam i de stora, allvarliga rummen, gripen af en makt af mystik, som först på sistone bemäktigat sig honom. De många familjporträtten fångslade honom nu, nästan för första gången. Förr hade han alltid tyckt, att dessa gamla fäder sågo så strama ut. Nu förebrådde han dem ej deras allvarliga uppsyn, som säkert

kommit af livvets sorger och missräkningar. Framför bilden af sin far stod han särskildt länge i stilla betraktande, i aktningsfull ödmjukhet.

»Måtte du icke kunna se ned i min själ», talade han högt till bilden, »ty då skulle du erfara, hur förändradt där är mot på den tid, då det endast var att *drömma* lifvet, att se i det en dikt af stormande jubel med tro på kärleken och förtröstan på framtiden, en dikt hvari inspirationen lyftes som på örningar och hjärtat höll på att sprängas af bara mod. Att *lefva* lifvet åter: hvilken gäckelse! hvilken tomhet!» . . .

Tvekande lade han nu handen på låset till balkongrummet men häjdade sig i detsamma. En stund blef han stående i oförändrad ställning, men slutligen trädde han raskt in.

Ja, det var här i detta rum, på denna balkong — han öppnade glasdörrarne till den sistnämnda — det var en afton sådan som denna, något tidigare på sommaren kanske, med solen strålande in alldeles såsom nu . . .

Han såg sig om.

Allt var oförändradt. Samma gamla dam på samma gamla rococomöbler, samma genljud, samma oförtagliga, instängda men berusande doft från fordom — rose och lavendel — men hvilken beklämning, du allgode Gud, hvilken beklämning nu mot då!

Mångfaldiga minnen, bara fyra år gamla, förut en salighet, nu en fördömelse, döko upp ur hvarje möbel, hvarje småsak, ur atmosfären, ur solstrå-

larne, ur själfva tystnaden, uppifrån, nedifrån, rundtomifrån! Ju mer han tänkte på det förgångna, desto starkare störtade genom hans bröst en fors af sorg och tungsinnighet, och det föreföll honom, som den aldrig skulle kunna vidga ut sig i flodens lugn.

Och äfven kroppen led: hans hufvud brände, en outtröttlig hammare slog med hårda slag därinne, och för hvarje slag var det som tankens väggar skulle sprängas.

Han gick ut på balkongen.

Vid sitt afsked blefvo solstrålarne rent af bländande och fyllde honom med en ökad smärta. Alla hans småsynder koncentrerade sig i ett nu till ett samvetsqual, som ropade högt: Eländige, du är icke god nog, att denna välsignade sol lyser på dig!

Lyckligtvis gick solen ned med detsamma. Men det vardt icke bättre för det. Tvärtom. Med det inträdande mörkret i naturen, mörknade det också i hans sinne. Och han ville icke detta mörker. Det var än värre än solstrålarne, som han önskade tillbaka. Det lade sig så beklämmande mäktigt öfver honom, att han måste draga djupt efter andan för att icke kväfvas. Han ville ha tårar i sina ögon, men de fuktades icke en gång.

Tiden led. Han blef kvar på balkongen: hällre där, än inne i de ödsliga rummen.

Men hans ångest tilltog. Han darrade i hela kroppen och kände sig sjuk som till döds. Ömsom vred han sina händer upp mot himlen och bad:

»Herre Gud, Herre Gud!» ömsom grep han om balkongräcket och ruskade i det så hårdt, att blodet trängde ut under naglarne, i det han med vidgade pupiller och stirrande blick skådade ut i den kolsvarta natten.

Men plötsligt, stungen som af en giftig orm, störtade han in i rummen, öppnade alla dörrarne, sprang i häjdöst lopp hela våningen igenom, omigen och omigen och ropade: »ljus, ljus!» —

Medvetlös föll han slutligen ned på paulunen i gamle excellensens sängkammare.

VIII.

Rosa hade födelsedagskalas. Förut hade alltid årsdagen af hennes inträde i lifvet firats i September, men nu passade det så bra i Augusti. En födelsedag var alltid anledning till bjudning, och inte för det hon var fal för presenter, som ju gärna följa med en födelsedagsvisit, men ville man ge henne något vackert till minne af dagen, så nog tog hon emot det alltid.

Och presenter hade det värkligen vankats, och det dyrbara ändå. Deltagarne i kaleset voro nämligen — på ett par undantag när — personer, som trots det problematiska i deras existenser icke hade ondt om pengar och icke heller läto dem ligga i hög. De voro för rästen Rosas allra närmaste umgängesvänner.

Det myckna vinet, det charmanta vinet, gjorde sin värkan på både damer och herrar. Man hade riktigt gladt. Också voro alla band aflagda, eftersom man ju nu var endast bland sig själfve, och det var det icke minst roliga.

Rosas glädje föreföll dock mer tillkämpad än verklig. Emellertid kurtiserade hon på skarpen sitt »blåöga», sin »tripptropp» och lät ideligen höra »du lille», smeknamn, som Sixten en gång fått ärfva men nu återfallit till förste ägaren. Och

Justus var belåten, fann henne ännu stilig, ehuru han annars var bortskämd nog, enär han hade minst en kärlek i hvarje stad han besökt under de sista fem årens kringflackande.

Just som den glada stämningen var vid sin höjdpunkt, återvände en af herrarne från en rökpromenad och meddelade högt och utan omsvep den inhämtade nyheten, att grefve Sixten B. i går blifvit vansinnig under en vistelse på Turebyholm.

Rosa reste sig häftigt upp. Man såg att hon ville säga något men icke förmådde det. Alldeles dödsblek stirrade hon ett ögonblick framför sig och förde så handen hårdt sammanknuten till hjärtat. I detsamma sjönk hon afsvimrad mot golvet.

Då Justus nästa morgon återkom, vardt han icke insläppt — och han blef det icke sedan heller. — —

Som genom en trollkraft försiggick nu ett omslag i Rosas sinne. Allting kändes henne med en gång så tungt. Det sistförflutna af hennes lif var henne till en svår anklagelse, och Sixten stod ständigt för hennes tankar. Hon ville icke tänka på något annat än honom, hon ville martera sig genom att erinra sig all hans illa lönade godhet och kärlek, och hon lefde så in i hågkomsten af den gångna tiden vid hans sida, att sorgen och anklagelsen icke gäfvo henne ro ens i drömmen. Nu var deras samlefnad, oaktadt mycket fattats i den, ljuspunkten i hennes lif, och nu, sedan han var förlorad för henne, ångrade hon bittert sin flyktighet och tillskref sig själf skulden till hans

sinnessjukdom, som, låt vara att den hade sin grund i ett slägtarf, dock genom hennes uppförande kommit till utbrott. Tanken att ha kommit ondt åstad och att icke kunna göra det godt igen var som oupphörliga styng af förgiftade pilar i hennes hjärta. Hon hade aldrig kunnat tro, att sorgen var en sådan plåga som den var.

Men att också Sixten skulle tagit allt så häftigt! Hade hon anat det, skulle hon visst inte bråkat om småsaker, som hon gjort. Men hon hade känt sig så tillbakasatt, hon fick inte inför andras ögon gå vid hans sida, inte sitta där han satt; hans umgänge fick inte vara hennes, hon fick inte visa på honom och säga med stolthet: han är min! — det var så halft, halft alltigenom, och därför blef hon inte för honom den hon borde ha varit. Dock: det försvarade inte hennes handlingar, menade hon nu, hälst det ju ändå var Sixten, som var hennes värkliga kärlek, ty Justus hade hon aldrig brytt sig om, och alla de andra — de voro bara flyktiga tycken, tycken för stunden.

Det dröjde dock icke länge förr än pekuniära bekymmer tillstötte, och de blefvo i någon mån afledare för hennes hjärtequal. Redan under de första veckorna ströko nipper och pretiosa med. Värre blef det dock, när den nya våningens stora kvartalshyra skulle ut, och möbelhandlaren fordrade sina månadsafbetalningar, ty möblemanget hade hon aldrig köpt kontant, såsom hon uppgifvit för Sixten. Det var endast sålunda köpt, att när hyran för detsamma under viss, längre tid

blifvit ordentligt gulden, äganderätten då öfvergick på henne. Den första afbetalningen gjordes med försäljningssumman för det gamla bohaget, och sedan — kommer tid, kommer råd, hade hon tänkt . . .

Då emellertid litet hvar af Rosas borgenärer icke kunde åtnöja sig med endast fagra löften, grepo de till offensiven, och en vacker dag återtog möbelhandlaren samtliga sina möbler. Både den gamla och nya uppsättningen voro således putz weg, och efter ännu en månad var Rosa med rättsliga medel utvisad ur lägenheten, som därefter förhyrdes af ett statsråd. Med detsamma stod hon där så godt som alldeles utblottad.

Hon måste återvända till teatern, det var den enda utvägen, hon insåg det. På erbjudandet af sin tjänst åt hennes forne direktör — hon vände sig först till honom — erhöll hon dock ett nekande svar. Hans personal var fulltalig, och någon förändring i den för det nya spelåret var icke att vänta.

Hon skref nu till den ene efter den andre af landsortens teaterföreståndare. Men alltid samma afböjande svar med många beklaganden att icke för närvarande kunna tillgodogöra sig en talang och en fågning sådan som hennes.

Ännu återstod dock en, hvars svar dröjde oförsvarligt länge. Hon tog sig friheten erinra honom om sitt erbjudande. När svaret ändtligen kom, var äfven det ett nej men så till vida afvikande från de andres, att han ganska otvetydigt

lät henne förstå, det hennes rykte var fläckadt på ett sådant sätt, att hon icke gärna längre kunde passa för en teater, som var något så när rädd om sitt anseende.

Jaså, det var så det förhöll sig! Teatrarne voro kantänka så sedesamma! Och det sade man åt henne, som så väl kände deras interiörer! Nej, felet var det, att hon inte hela tiden begagnat teatern som falsk flagg, hon som så många af de andra!

På detta sätt såg det emellertid ut, som om hon skulle bli tvungen hålla till godo med att uppträda på en varietéteater. Ja, hon måste nedlåta sig därtill. Behovvet fordrade det.

Då hon kom till impresarion, bad han henne profsjunga. Hon valde en af varietépublikens favoritslagdängor.

Nej, för all del! afbröt han henne genast. En större aria ur någon bekant opera, ett riktigt konsertnummer!

Men det hade Rosa icke på sin repertoar.

Inte det. Jaså. Ja, det var värre. Hade hon då inte gått igenom något konservatorium, hade hon inte varit vid operan?

Intetdera.

Ja, då kunde han inte använda henne. Skulle hon ha fått engagement, hade det varit som »konsertsångerska» — han trodde hon var en riktigt sångerska, det vill säga en sångerska på — han bad om ursäkt för uppriktigheten — på retour.

Rosa menade, att hennes genre vore den lätta, den . . .

Impresarion afbröt med förklaringen, att till den där lätta genren — det fanns för rätten en riktig uppsjö på engagementssökande chansonette-sångerskor — fordrade publiken en half dansös, och det var hon bestämdt inte. Han syftade därpå med ett par ord på hennes embonpoint.

Ungefär samma svar blef det på ett par andra håll: Hon dugde således inte ens till varietésångerska!

Men det återstod ännu ett: att arbeta.

Att arbeta, ja! Men hon kunde ju ingenting, utom falska papper och häfta kontraböcker, och det passade henne inte numera. En anställning i någon finare butik var det minsta hon kunde reflektera på.

Emellertid studerade hon flitigt dagbladsannonserna, och med den energi, som brödkampen förmår uppväcka, gjorde hon värkligen en hel del försök såsom platssökerska. Men än passade icke platsen henne, än icke hon för platsen. Slutligen erhöll hon dock sysselsättning å en litografisk anstalt såsom liniererska. Lyckligtvis hade hon litet insigt i en sådans arbete från kartongfabriken.

Detta var en degradation, högst försmädlig i sina följder. Hon, som alltjämt hittills varit den eleganta Rosa Gustrin, hon måste nu bekväma sig till att uppträda med den största enkelhet. Hon skulle emellertid gå bakgator, så att just inte många finge syn på henne.

Rosa återfann på den litografiska anstalten icke mindre än tre före detta kamrater från kartongfabriken, och ehuru hon bemötte dem med all vänlighet, men kanske också litet tillbakadragenhet, utsattes hon genast för deras stickord, hvilka snart nog vordo till oförsynthet. De andra arbeterskorna togo efter, tisslade och tasslade om henne och gjorde henne ställningen outhärdlig.

Och så arbetet! Hon var icke van vid dess ansträngande regelbundenhet. Det började kl. 7 om morgonen och slutade först kl. 8 på kvällen, naturligtvis med uppehåll för måltiderna. Detta var slafveri. Hennes hufvud blef tungt, bröstet värkte af den lutande ställningen, och hon tyckte, att det började skimra för ögonen genom den ständiga åsynen af det hvita papper hon linierade.

I fjorton dagar höll hon ut, men så slutade hon.

Och sedan?

Om dagen höll hon sig instängd med sin bedröfvelse, men när aftonen kom, gick hon ut, iklädd någon af sina pikanta drägter. Då började dagen för henne, då fick hon luft, något af lifskraft och framför allt en gladare sinnesstämning. Rörelsen på gatorna var henne till vederkvickelse. Och hon uppsökte därför de lifligaste punkterna med människosorl, vagnsskrummel och bländande gaslågor.

Så fortgick det.

Förut hade hon glömt dygdens fordran endast för lustighets skull, nu åter . . . Och det rann

hennes ofta i minnet några versrader ur en diktsamling, som en gång stod i hennes bokskåp:

»Jag föraktar den fala tärnan,
Som säljer sina behag,
Som för guld sitt tycke växlar
Hvar stund och hvarje dag» . . .

IX.

»Tror ni det?»

»Ja, det tror jag visst. Inte gör han det många timmar, om han ens hinner öfver en enda.»

»Jag skall komma, komma genast», sade Rosa.

»T-gatan N:o 40 var det. Men fråga inte efter Nils Åkeson, ty hvem det är vet ingen i huset. Strakben däremot känna de alla.»

Budbärrerskan gick, och Rosa gjorde sig i ordning att uppsöka sin sjuke barndomsvän.

Vägen var lång, men efter en halftimma var hon på ort och ställe. Raskare kunde ingen varit.

Innan Rosa gick in till den sjuke, stannade hon en god stund i det rum hans värdinna för egen räkning bebodde. Hon fruktade att medföra någon kyla utifrån, ty dagen var kall, en riktig kall höstdag, fast man icke hunnit längre än till slutet af September.

Strax hon kom, gaf hon gumman en frågande blick.

»Jo, ännu lefver han. Han har legat tyst och lugnt, trots febern, ända till helt nyss. Men då blef han så orolig, vände sig från ena sidan till den andra, reste sig upp ibland och frågade gång på gång, om ni inte kom snart».

»Har han svåra plågor mântro?» frågade Rosa.

»Inte nu, det jag tror, sedan morgonanfallet med den myckna upphostningen är öfver, men det var svårt i dag. 'Jag behöfver nog inte komma mer igen', sade också doktorn, när han gick i morgse, 'det är snart slut' — och så gaf han mig förhållningsorder».

Gumman hade talat lågt, som man gör i sjukas närhet, och när hon slutat, vaggade hon sorgset på hufvudet och suckade.

»Den snälle Strakben har inte haft mycken glädje af lifvet», sade Rosa.

»Nej, det är nog så. Inte för det han varit krympling, ty många äro ju det mer än han och ha det inte så illa ändå, men det har förefallit mig, som om han bure på någon hemlig sorg. Och så sjukdomen! I hela fem år har han ju dragits med sin färtärande lungsot, hvilken lärer kommit som eftersjukdom till en bröstfeber, som han med knapp nöd genomgick . . . Men vill inte fröken gå in till honom nu? Det är inte värdt att dröja».

Rosa liksom studsade, när hon fick se den ruin af människa, som låg där borta i sängen. Han var ju nästan oigenkänlig, hennes trohjärtade Strakben, mager till ytterlighet, bara skinn och ben och därtill skälfvande i hela kroppen. Hyn hade en blåblek färgton, fast med någon begränsad rodnad, näsan och kindknotorna tycktes liksom framskjutna, och omkring munnen visade sig ett drag af hårdhet, som förr var honom alldeles främ-

mande. Och när han slog upp ögonen, dessa i hufvudet djupt insjunkna ögon, hvilken egendomlig glans i dem, alldeles såsom af perlemor.

Rosa förstummades, och allt det myckna om hopp om tillfrisknande, om gamla kära minnen, om förlåtelse för hennes skenbara glömska och likgiltighet, hvarmed hon tänkt att trösta och glädja honom, allt det dog nu med en gång bort på hennes läppar.

Det föreföll som om Strakben märkte hennes försagdhet, ty han började genast tala — rosslande, afbrutet, hviskande . . .

Och de talades länge vid.

Slutligen tog han fram något, som han gömt under sin hufvudkudde. Det var en sparbanksbok på 1,000 kronor. Han gaf den åt Rosa med varm hand. Det var hans egodel, sparad med tanken på henne: hon var ju den enda han hade i lifvet, ty som han aldrig känt någon far eller mor, visste han ej heller af några anförvandter, närmare eller fjärmare.

För stunden kände Rosa mindre glädje öfver själfva gåfvan än öfver den kärlek, som räckte henne den. Djupare var hon således inte fallen, än att han ännu hade någon tro på henne, ännu hade inte hennes uppförande tagit bort allt deltagande hos den, som stod döden så nära och som väl därigenom såg med andra ögon än öfriga, fordrande renhet och dygd.

Hon tolkade sin tacksamhet så godt hon kunde. Hennes minspel sade dock mer än orden,

ty dem famlade hon efter. Men Strakben förstod godt det förra och syntes riktigt njuta däraf.

Nu hade han ändå haft en riktigt glad stund i lifvet! . . .

Slutligen kom hans värdinna in. Hon och Rosa drogo sig något tillbaka. De trodde, att han nu behöfde litet ro.

Rosa fick därunder tillfälle se sig något om i Strakbens kammare. Där var en enkelhet, som gränsade till torftighet. En målad draglåda utgjorde näst sängen den största och egentliga möbeln. På den stod en liten toalettspiegel, hvares glas var af sådan beskaffenhet, att det nog ej låtit Strakben se sitt fula ansikte förskönadt. På spegeln var en sparbössa i form af ett rödt äpple placerad, och på ömse sidor därom tronade två stora porslins-hundar med svarta fläckar och förgyllda öron. Byrån hade också ett glas med penséer och förgätmig-ej -- hennes favoritblommor voro således också hans!

Vid sidan om byrån hade en mindre bokhylla sin plats. Den visade ett par andaktsböcker och en hel mängd gamla romaner i nötta band. Det vibrerade en sträng i Rosas inre, när hon läste några af titlarne: Egoismen af Herman Bjursten, Eugen Aram af Bulwer, Skjutsgossen af Emelie Carlén och andra, böcker som Strakben en gång i tiden berättat henne från pärm till pärm och som varit henne den första strimman af »det rosen-skinrande något».

Men nu föllo hennes blickar på ett porträtt, som hängde öfver hans hufvudgård. Herre Gud! det var ju hon själf — hon själf som nereid. Och *henne* hade han hedrat med en ram så präktig, att den skulle försvarat sig i en millionärs kabinet! Omkring bilden skuggade dessutom en förtorkad lagerkrans. Ack, nu mindes hon! det var hennes första lagerkrans, och den hade hon i öfvermåttet af sin glädje skickat hem till honom, eftersom han ju var den, som då stod hennes hjärta närmast.

Och se där! På en liten hylla, fint utskuren i trä — säkert ett värk af hans egen hand — stod en hel del småsaker, värdelösa presenter, som hon tid efter annan af nyck eller genom tillfällighet kommit att gifva honom, och som nästan alla redan fallit henne ur minnet. Bland dem hade han till och med gömt på en remsa skärt tarlatan, fragment af ett sönderdansadt klädningssläp, hvilken remsa han en gång, morgonen efter en bal, fått af henne på skämt.

»Allt det där krimskramset», hviskade vördinnan, då hon såg, att Rosas blickar hvilade på hyllan med dess småsaker, »har jag under de sista dagarne måst flytta fram till honom gång på gång. Han tyckes ha fröjdat sig åt det alldeles som ett barn.»

Rosa förstod nu af allt, att hon måtte väckt andra och varmare känslor hos honom än vänskapens — hvad hon själf värkligen aldrig kommit att tänka på. — Stackars Strakben!

Nu rörde han sig, reste sig till hälften.

När hon närmade sig honom, märkte hon strax, att han helt och hållet förändrat utseendet. Han såg riktigt frisk ut, och det hårda draget kring munnen hade liksom öfvergått i ett leende.

Rosa blef så glad, så hon kunde icke häjda sig.

»Strakben, Strakben, du!» nästan ropade hon, i det hon fattade hans hand och kysste den, »du är visst mycket bättre, jag ser det på dig!»

»Ja, nu tror jag allt, jag kommer mig», svarade Strakben, sjönk ned på kudden och dog.

X.

Rosa kom just från kyrkogården, där hon varit med om att sänka ned barndomsvännen tre alnar i jorden. Med tunga steg gick hon vägen in till staden, ensam, skild från de få andra begravningsgästerna, hvilka, främmande som de voro henne, icke kunde lyfta något bort af hennes hjärtas börda.

Eljes var det just detta *ensam*, som var henne så förfärligt. Ingen vän på hela vida jorden, ingen alls, till hvilken hon kunde luta sitt hufvud för att höra ett värkligt deltagandets och tröstens ord, och än mer! intet lifsmål, ingen förhoppning på ett bättre i detta timliga, icke en enda liten stjärna, som upplyste och visade vägen i en natt af idel sorg, ånger och vanära.

Dagen aftog, mörkret föll hastigt, och gaslyktorna tändes den ena efter den andra. Hon krånglade in sin väg bland de minsta, trångaste gatorna uppe på Norr. Hon gjorde det med afsigt, ty här kunde hon, utan att något utifrån störde henne, försöka en uppgörelse med sig själf.

Ur den skulle framgå hvad som var att göra, om något var att göra.

Hon började med en revy, liflig nog: sin barndom, sin lyckliga konfirmationstid och sin kärleks

solskensperiod, men sedan blefvo konturerna halfklara, och slutligen var det hela insvept i mörker.

Intet band henne nu, tyvärr icke ens Sixten. Vile Försynen, såsom läkarne hoppades, en gång återgifva honom hans förstånd — ungefär ett år hade det nu varit honom beröfvadt — så var han i alla fall förlorad för henne, ty det var icke hans sjukdom, som skilt dem åt, utan det skefva i deras samlif, och han hade ordentligt brutit med henne.

Hon hade fått något af ålderdomens förslappning, tyckte hon, men det var väl ett lättfärdigt lifs följder, och de hade icke blott tagit hennes kroppsliga kraft, utan också förintat hennes moraliska känsla. Så fanns det handlingar, hvilka hon själf en gång stämplat såsom syndiga och som hon sedan åtminstone icke ville begå på den åt Gud hälgade hvilodagen, och nu — nu kunde hon icke annat än le åt, att hon en gång varit en fjolla med så barnsliga skrupler.

Hon vände sig därefter till sin arbetskraft och pröfvade dess styrka. Den skulle måhända med stöd af Strakbens pänningar vara stor nog till upprättelse, men icke här, icke ens i hemlandet, hvars korta afstånd voro för lättbefarna för ryktet.

Men annorstädes kanske? Skulle hon där ännu en gång kunna vinna kärlek, och om hon verkligen vann ett hjärta, kunde hon göra en man lycklig? Men ägde hon i så fall rätt att för honom dölja sitt föregående, och skulle han icke skjuta henne tillbaka, om hon yppade det? . . .

Bäst voro om hon ginge bort! Skulle hon kanske, bekännande sitt lifs nederlag, göra det frivilligt? Sixten kom nog snart efter!

Och hon såg tröstlöst framåt i sitt onyttiga lif. — —

Hon hade i tankar irrat omkring ett par timmar. För att komma till sitt hem, skulle hon dock passera stadens pulsådror. Hon måste öfver Kungsträdgården och Norrbro. Den förra kunde hon dock undvika och gjorde därför en omväg uppöfver Västra Trädgårdsgatan. Så kom hon genom Arsenalsgatan fram till Gustaf Adolfs torg.

Men här grep henne åter lifsglädjen.

Det var spektakeldags, och folket strömmade till operan. Ekipager körde fram och åter. Där kom till och med någon af de kungliga, det syntes på kuskbocksdraperiet och den plymascherade jägaren. Folket skockade sig om vagnen. Så skingrade det sig åter. Sorl och skratt från alla kanter. Spårvagnarne rullade förbi och ringde sitt »se opp», uniformer glänste i mörkret, eleganta flanörer ångade af punsch och havanna, och från en och annan af dem kom där ett eldigt ögonkast, dubbelt förföriskt vid skenet af det från butikerna utströmmande elektriska ljuset — och till allt detta musiken, Strömpaterrsmusiken, som trängde igenom med sina rythmiskt lifliga melodier af Strauss och Milöcker.

»Bah», sade hon till sig själf, »håll på som du börjat och invagga dig inte hvarken i förhopp-

ningar eller sentimentalitet: du kommer ändå inte ur eländet».

Hon hade ökat farten af sina steg, när hon kom fram emot Gustaf Adolfs torg, men väl hunnen dit, saktade hon den: det var icke värdt att söka undfly. Hon kunde gärna så långsamt som hälst draga förbi »Andalusiskan» ned mot strömmen. Sagdt och gjordt. Där stannade hon en stund och lät blickarne fara utmed vattnet, hvars raska vågor blänkte i månskenet och reflekterade strändernas gaslyktor.

Hon kunde gärna också göra ett slag framåt Carl XII:s torg, resonerade hon vidare med sig själf, det var ju ingenting ondt i det, och dessutom skulle hon blott dröja där helt kort: det behöfdes sannerligen något, som skingrade hennes tungsinthet.

Hon hade icke väl kommit in i västra alléen, förr än hon såg Klara Rutgerson sittande helt allena på en bänk.

De båda vännerna hade icke talat vid hvarandra på öfver år och dag, men i detta nu kände Rosa liksom ett behof att räcka henne sin hand och säga ett vänligt ord. Hon skulle dessutom bringa henne budet om Strakbens frånfälle, om hvilket Klara nog icke hade någon kännedom, ty fastän Klara och Strakben voro fostersyskon, hade de icke plägat något vidare umgänge som äldre, hvilket nog kom sig däraf, att Strakben just icke hade minnet af någon synnerlig kärlekens omvårdnad under barndomsåren.

Då Rosa vänligt hälsade henne, sade hon:

»Kommer du och talar vid mig, *vid mig?*»

»Ja, hvarför inte», sade Rosa, »vi ha ju inte pratat bort en stund på mycket länge».

»Nej, det är nog sant. Men om någon ser, att vi sällskapa med hvarandra, kan det skada dig».

Rosa märkte nu att Klara hade förgråtna ögon.

»Tack emellertid», fortfor Klara »att du ville vara vänlig mot mig, men mellan min lättfärdighet och din är där ännu ett svalg, som du skall vara rädd för att störta dig ned i. Akta dig därför för mig, jag är farlig; gå du din väg, jag går min».

Och nu började hon snyfta.

»Du är sorgsen, Klara, anförtro dig åt mig.»

»Jag sörjer öfver mig själf i första rummet, och så . . . och så öfver» . . .

Hon fortsatte ej.

»Hvad har då händt?» frågade Rosa.

»En småsak i det stora hela, men den har ändå gått mig till sinnes. Det var så, att som jag inte varit hos mamma på mycket, mycket länge, så började jag riktigt längta och beslöt mig för att gå till henne i eftermiddag. När jag kom, mötade hon mig redan i köksdörren och sade, att det var alldeles omöjligt låta mig gå in, ty — ty hon hade främmande . . . Detta har upprört mig. Jag må vara så fallen som hälst, men jag är väl ändå hennes barn, hennes eget barn!» . . .

Och nu brusto tårarne riktigt loss.

Härvid kände Rosa något i hjärtedjupet, som

hon knappast erfarit förut. Det var henne som ett memento.

Redan nästa morgon hade hon köpt sig en ångbåtsbiljett på fjärrbelägen ort.

* * *

Ingående ångbåtar äro fulla af hemflyttande badgäster, som tycka att kvällarne blifva kusliga därute i skärgården. Utgående åter, de större i synnerhet, ha sparsamt med passagerare. Där ligger just en storskrofvad en, som skall ut och pröfva på höststormen. Ångan är uppe och lasten intagen. Endast några smärre kollar skola ännu ombord, och styrmannen är angelägen att notera dem för märkrullan, ty ångaren går på utländsk ort.

Inklädd en enkel resdräkt, står Rosa Gustrin midskepps, inklämd mellan en räddningsbåt och några packlådor, som nästan förtaga henne utsigten af folket på kajen; men det gör detsamma, ty hon har icke någon att säga farväl till.

Hon är blek och stirrar förströdt. Som hon nu står där, synes det nogsam, att de sista åren icke gått henne spårlöst förbi. Den bedårande fägringen har mistat just det bedårande och endast lämnat kvar en vacker kvinna, sådana man finner många. Men så lider hon också i detta nu. Känslor och tankar af de mäst olika slag stämma möte i hennes inre: Sixten, Sixten! han tager dock brorslotten af dem alla. Allt det myckna hon hållit kärt och funnit gladt synes henne nu i afske-

dets stund så obeskrifligt ringa mot minnet af honom, hvilket tränger sig inpå henne såsom kanske ingen gång förut. Hvarför har du icke sökt upp honom, frågar det nu. Du borde, om ej på annat sätt, så med våld trängt in till honom, på dina knän bedt honom om förlåtelse och miskund — och hans förtöckning skulle kanske ha skingrats.

Sant, sant! Hon vill försöka det försummade ännu, det är icke försent! — och hon gör en rörelse af fattadt beslut och griper efter sina reseffekter.

»Kast loss!» ropar i detsamma kaptenen från kommandobryggan, några tunga andetag i maskinen — och så lägger den väldige ångaren långsamt men oåterkalleligt ut från kajen.

I detta ögonblick är det som om hennes hjärta ville sprängas, och hon brister ut i häftiga snyftningar. Men det varar endast helt kort.

Du måste behärska dig, säger hon till sig själf. Glömska åt det förflutna! förhoppning åt det kommande! Och så sluter hon sina ögon. Hon vill icke se något, som kan rubba den beslutade behärsknigen. Men hon är icke stark nog. Hon ser snart upp igen. De ha då redan passerat Blockhusudden. Krönet på Katarina kyrkas kupol är färdigt att sända en sista hälsning från födelsestaden och så försvinna. Hvarför just Katarina? — där konfirmerades hon. Då var hon lycklig. O, kunde hon göra om sitt lif sedan den tiden! . . .

Fastän hon har biljett till första plats, vill hon ej gå upp på akterdäck: hon sitter bra där

hon sitter, sitter i lä, med ryggen åt fören och sitter obemärkt. Hon vill dessutom förströ sig med läsning, helst hon har bra lektyr, ingen kärleksroman — sådana kan hon numera icke med, de passa ej för hennes sinnesstämning — utan en moralisk bok om en fallen kvinna, som genom arbete och ånger bröt sig vägen till sinnesfrid och medmänniskors aktning. Boken är henne för någon tid sedan tillsänd af Alma, Klara Rutgersons syster, som efter att ha lidit skeppsbrott på kärlekens farled blifvit andligen »väckt».

Och hon börjar boken. När hon läst hela fyra sidor, måste hon le åt sig själf. Hon har läst dem mekaniskt och vet icke ett grand hvarom de handlat. Nej, hon kan icke sammanhålla sina tankar, hon är som i ett drömligt tillstånd. Det fortfar timma efter timma. De förbiilande landskapen, vågorna, skyarne, allt är henne utan intresse. Så mycket bättre! ty naturen är en farlig förtrogen för den, som vill undfly längtan. Han endast ökar den med sin sympati . . .

Det börjar skymma. Segelleden har blifvit bred och skärgården är sedan länge passerad. Snart ligger fosterlandet endast som en smal strimma vid horisonten, matt belyst af ett guldgult sken från det försvunna ljuset i väster.

Men vid denna syn vaknar Rosa upp. Hon sträcker armarne ut mot strimman, liksom ville hon hålla den tillbaka. Men i stället minskar den sig obarmhärtigt, blir så godt som intet — är försvunnen . . .

Nu först vänder hon sig om i riktning mot ångarens för — hafvet, det oändliga, ligger framför henne, svartblått af en molntung himmel och med en synrand af ogenomträngligt dunkel.

(1891).

BRÖDERNA.

BRÖDERNA

Det hade hela veckan varit stök i professors hus. Sedan i måndags var det nämligen beslutadt, att det sedvanliga vinterkalaset skulle gifvas nu på fredag, då professorn fyllde sitt fyrtifemte år. Hans födelsedagar hade hittills passerat i stillhet: man hade bjudit några få anförvanter eller intimare vänner på ett glas punsch och en enkel tesupé, någon gång icke ens dessa, men i år hade professorn gifvit vika för påtryckningen från flere håll att på ett fästligare sätt fira den 20 December.

Egentligen var det professorskan, som ifrade för en sådan anordning. Det vore att slå två flugor i en smäll, säsom hon sade, eftersom man väl ändå ej kunde undgå att ha de vanliga, allra närmaste hos sig. Dessutom blefve det ju en minskning icke blott i besväret, utan också i utgifterna, och på ekonomien tänkte professorskan både först och sist, framför allt därför att hennes Magnus icke skulle ha det bekymmersamt.

Eljes tyckte professorn icke om tillställningar för sin egen person. Sådana gjordes nog ändå både af studenterna och enskilde, utan att han själf med de sina behöfde vidtaga något i den vägen — men nu var det ju en gång beslutadt, att det skulle bli som hans hustru ville!

Nej, Magnus Rudenstam var blygsamheten själf, och detta oaktadt han måhända var den mäst berömde mannen i landet. Som estetiker intog han obestridligen första rummet, men om rangen af hans skaldskap voro meningarne så till vida delade, som många ansågo honom som den förste, andra åter endast som den andre af landets samtida skalder. Men som hel personlighet, som skriftställare och människa i förening, nämdes han af alla såsom en, hvilken stod utan like i öfverlägsenhet.

Vetenskapliga vedersakare ägde han visserligen, det fanns nämligen lärde, som ej i vissa enskildheter gillade hans estetiska system, i all synnerhet yngre estetiker, hvilka, modernt anlagde, netopp icke ville veta af något estetiskt system alls, endast gillande det skönas historik. Men såväl dessa vedersakare som andra icke allenast blottade sitt hufvud i ödmjuk vördnad för det ädla och helgjutna hos denne man, utan också älskade och beundrade honom. Hans estetiska spekulationer sväfvade emellertid ut till gränserna för både filosofi och teologi, närmast kanske åt den senare, enär det religiösa behovet gick som en röd tråd genom allt hans görande och låtande. Till följd däraf aktade icke herrar filosofer för rof att räkna honom såsom sin, under det teologerna menade, att det icke kunde dröja länge, innan han anlade prästkappan och således genom den och prästeden blefve svenska kyrkans egen.

Men hvad han *icke* älskade det var just eder, enkannerligen sådana som lade band på den fria

forskningen. Och att få öppet uttala hvad han tänkte och kände var honom af så stor betydelse, att han själf ingen gång haft någon tanke på att träda inom skranket af den dogmatiska lagbundenheten.

Offentliga erkännanden hade i rikt mått kommit professor Rudenstam till del. Till en af de aderton i Svenska Akademien var han såväl af akademien själf som af den stora allmänheten designerad redan efter utgifvandet af hans första diktsamling, och så snart den vittra areopagen fick en ledig stol — nota bene efter hans utnämmande till professor! — intogs den också af honom. Att han därjämte var ledamot af en hel del andra in- och utländska lärda samfund faller af sig själf. Vasaordens riddarkors bar han sedan flere år tillbaka, närmast såsom ett konungsligt vedermäle för hans värksamhet såsom de unga prinsarnes lärare, och Nordstjärnan hade han hugnats med ett par år före han var i vanlig tur för den.

Ingen förvånades eller harmades öfver allt detta och mer, ty Magnus Rudenstam hade ingen afundsman, och dessa utmärkelser voro ju icke mer än rätt och billigt, sade man; ingen vågade häller eller nändes att säga ett förringande ord om honom, ty att han intog allas hjärtan, det visste ju hvar och en.

Fredagen — den mycket förberedda födelsedagen — ingick med strålande sol. Det var en sådan där riktigt frisk, vacker vinterdag med solig blå himmel, snöig mark och vindstill, som man

just icke är bortskämd med i vårt bistra, blåsiga klimat. Äfven naturen hade således denna dag klädt sig i högtidsskrud, något som professorskan i sin oinskränkta tro på försynen genast tolkade som en yttring af Guds godhet mot hennes Magnus.

När professorn kom ut i matsalen för att dricka sitt morgonkaffe, mötte honom hela familjen och den gamla trotjänarinnan Stina Komet med sina lyckönskningar. Hans plats vid det stora matbordet hade markerats af blommor och grönt, omgifvande dels en stor tårta med initialerna M. R. och dato, dels andra godter och småpresenter, alltså just ett sådant födelsedagsbord, som man brukar duka åt småttingar och som han varit van att hedras med sedan barndomsåren.

Att den gode professorn nu som förr skulle blifva glad öfver denna anordning var att vänta. Vid dess åsyn spred sig också öfver hans blida anlete ett glädjeskimmer, som näppeligen kunde ha öfverträffats af det, hvilket han som liten pilt lät se vid liknande tillfällen.

Stina Komet var emellertid icke den, som tyckte om stum glädje, icke heller den, som väntade till sist med hvad hon hade på hjärtat. Medan professorn ännu njöt den första omfamningen af de sina, började hon, med den rätt hon trodde sig äga i sin ålder och tjänstetid — hon hade tjänat i släkten nära femtio år — ett vidt och bredt tal om, att det var hon och ingen annan, som lyckats komma öfver de vackra astrarne på födelsedagsbordet.

Se, det var en besynnerlig sak med dem, må professorn tro! Hon hade hela natten drömt om salig jägmästaren, professorns far, och i drömmen sett hans graf liksom öfversållad af blommor. Att det hade någon betydelse insåg hon genast, och medan ännu hela huset sof och det ännu icke börjat dagas, ströfvade hon bort till kyrkogården, och se! — ja, kan professorn tro så underligt! — där fann hon på jägmästarens graf dessa astrar djupt under snön — alldeles friska och färgrika, som om de kommit från ett orangeri, och därtill alldeles sådana, som hon sett dem i drömmen. De voro således en hälsning från den, som en gång var honom det käraste i världen.

Detta var nu alldeles icke sant, icke ett ord sant, ehuru hela berättelsen framfördes med den största trovärdighet så i skildring som tonfall. Nå, det förstodo både professorn och de öfriga, ty vid Stina Komets osanningar var man minsann icke ovan. Hon ljög likväl aldrig för annat än att tillfredsställa sina medmenniskor, men då nu, efter alla tecken att döma, hennes förnämsta lifsuppgift gick ut på att göra alla väl, så var netopp allt hennes tal en enda stor lögn.

Hennes lögner voro icke ögonblickets ingifvelser. När hon hade gått till hvila på aftonen, tänkte hon öfver hvad hon skulle ljuga ihop till den följande dagen. Detta kom hon också godt ihåg, men öfver dygnet räckte vanligtvis icke minnet, enär hon nu var gammal vorden — hon hade fyllt sina tre och sjuttio — och detta hade till

följd att hennes lögner i allmänhet stodo i betänklig motsägelse till hvarandra. Sin lögnspört hade hon hållit på med sedan hon var barn, tio, tolf år gammal, så där, då enligt hennes egen berättelse modern börjat banna henne för ovanan att narras. Men ovanan hade med åren tagit till i stället för från och så småningom blifvit henne alltmer till ett behof. Sällan eller aldrig hade dock hennes osanningar kommit ondt åstad. Skrattat åt dem hade man så mycket mer, och själfve Magnus Rudenstam, som eljes var sanningskärleken själf, fann ett visst behag i att höra på den gamlas prat, och han riktigt bäfvade för den dag, då hon skulle gå bort för alltid, och han således icke längre fick höra den kärleksrika lögnbrakerskans oftast småkvicka historier, med hvilka hon mången gång så införlifvade sig, att de vordo henne till sanningen själf.

Vid så högtidliga tillfällen som det närvarande ville Stina Komet nödvändigt passa upp, ehuru professorskan och tant Anne-Charlotte sutto i dödlig ångest för att hon skulle falla omkull med den tunga brickan, som dagen till ära var besatt med den bästa servisen. Men den gamla gaf sig icke. En dag sådan som denna kom ock någon af hennes forna galadrägter på, ty hon visste att professorn tyckte om att då och då se henne i dem. För tillfället bar hon således en skär, paljetterad bindmössa från 1830-talet, en egendomligt randad klädning af poil de chèvre, »samma sort som drottning Desideria en gång köpte af», och slutligen

en storblommig, väl hundrade gånger tvättad duk af »superfint camelot-mohair», sirligt lagd öfver rygg och bröst men lämnande ett par utmärglade, brungula armar alldeles bara.

Det var en syn, som ej blott väckte professors sinne för humor, utan ock hans känsla för barndomens minnen, ty som Stina Komet nu stultade omkring i den gamla stassen, kunde han erinra sig henne sedan nära fyrtio år — den gamla stassen icke stort nyare till sitt utseende då än nu, men ansiktet med fyrtio års mindre fåror och skrumpenhet, det förstås!

Signe, familjens förstfödda, som nyss »gått och läst» och således redan var en vuxen flicka, återförde honom dock snart till det närvarande, i det hon utan vidare inledning sporde pappa, huruvida det var hopp om att ungdomen på kvällen finge taga sig en sväng. Därmed var man inne på det ämne, som i tankarne sysselsatte litet hvar: aftonens kalas: hvilka inbudna, som kommo och icke kommo, mat och dryck, rummens städning, professorskans och Signes toaletter samt slutligen professors svarstal på den skål, som komme att egnas honom vid supén.

Vid den sista punkten lade professorn genast från sig knif och gaffel och syntes vilja stiga upp från bordet med detsamma. Slika tal voro bland det värsta han visste. Att extempore hålla en timplång och skarpsinnig föreläsning så godt som utan förberedning var honom en relativ småsak —

men ett artighetstal, hur kort det än månde vara — han blef orolig vid blotta tanken därpå!

När så lille Rudolf — professorskan hade också skänkt sin man en son — berättade att pappa var »ute och åkte» i morgontidningen, det vill säga att professorsns fyrtiofemårsdag där stod omnämnd, med det tillägg att dagen komme att firas medelst en större supé i den berömde mannens hem, var detta icke att höja professorsns sinnesstämning. Det uppseendeväckande var nämligen rent af förhatligt för honom, han som framför allt älskade att lefva i stillhet för sig själf, likt andra vanliga dödlige. Men den förmånen syntes nu en gång för alla ej vara honom beskärd! Besökte han t. ex. hufvudstaden för endast några få dagar eller för rätten hvilken annan större plats som hälst i Sverige och grannlanden, så kunde han våga tio mot ett, att oaktadt han reste inkognito, såsom han brukade säga, och försigtigtvis anhöll, att hans namn ej måtte anbringas på hotellets svarta tafla eller införas i tidningarne bland anmälde resande, det alltid var någon slags reporter, som igenkände honom. Därmed var det också slut med inkognitot, och han kunde vara alldeles förvissad om att redan samma dag få i någon af stadens kvälltidningar läsa en notis af ungefär följande lydelse:

Notabel resande. Vår berömde skald och estetikern professorn vid Upsala akademi Magnus Rudenstam vistas sedan ett par dagar i staden. Professorn bor under sitt uppehåll härstädes å Hotell N. N.

Gick han nu stadens hufvudgator framåt, kom han i svart lynne vid hvartenda boklådsfönster han passerade, dessa boklådsfönster framför hvilka han eljes så gärna stannade för att titta fram något värderikt nytt i bokväg. Det gick väl an, att han i dem fick se sina egna arbeten i mer eller mindre eleganta band, alla uppradade på hedersplatsen — det var nu ingen oangenäm syn, visst inte! — men hans porträtt i fotografi, hvilka man begagnat tillfället att puffa med för både fotografers och bokförläggares räkning, det tyckte han var för starkt! Icke var han ett sådant vidunder! Men han hade ju aldrig haft hjärta till att neka fotografierna göra affär med dessa konterfej. Nej, för all del! Fotografierna skulle väl lefva, de också!

Men nu hade man riktigt fått ögonen på honom. Han höll före att minst hvar tionde person han mötte kände igen honom, kanske just på de där porträtten. Man gaf sitt sällskap en lätt armbågsstöt och hviskade skyndsamt: »Där kommer Rudenstam!» Och så såg man på honom, såg ganska närgånget på honom. Ja, ibland kändes det, som genomborrade honom en hel gevärssalva af blickar.

När frukosten var slut och professorn återvändt till sitt arbetsrum, slöt han dörren till för att få vara ostörd. Han behöfde en stunds stillhet med sig själf, ty att han blefve tvungen svara på födelsedagsskålen och därvid tacka sina gäster för all visad uppmärksamhet, det var solklart, och han ville ju inte skämma ut sig: man hade for-

dringar på honom, han visste det. Men hvilken genre skulle han välja? Den djupsinniga? Den humoristiska? Den religiösa? Den första slopade han genast. Hans matsal var ingen aula, hans bordshörn ingen kateder. Men den humoristiska!

Se, det var nu värkligen så, att Magnus Rudenstam var humorist eller åtminstone hade ett lifligt utveckladt sinne för humor. Ja, det fanns till och med kännare, som voro tveksamma, huruvida de ej borde sätta honom främst just såsom sådan. Ibland var han rent af kvick, och hans infall utmärkte sig oftast lika mycket för det träffande som det roande i dem. Voro ock hans historier från barndomen och skolan, med hvilka han oftast och gärna undfågnade i trängre lag, skäligen obetydliga i och för sig, förstod han dock alltid att genom en snillrik framställning gifva dem en den finaste udd.

Det var klart att han således satte litteraturens heroer på humorns arena särdeles högt. Hur skratade han till dömes ej åt gamle Holberg! »Den Stundeslöse» var honom särskildt en favorit, som drog honom till teatern hvar gång den godbiten bjöds på. Ty naturligtvis var Magnus Rudenstam också teatervän. Hvad hans vänner teologerna i det fallet tänkte om honom lämnade han därhän. För honom var scenen en predikstol lika väl som den i kyrkan men visserligen ej af samma höga rang.

För dagen slopade han dock äfven den glada genren, ty själfva födelsedagstalet komme antagligen att gå i högstämnd tonart, och harmonien

ville han ej störa. Bäst vore nog därför att finna ut en text, som gick till hjärtat. Och därmed slog han upp sin kära bibel, den läderinbundna bibeln med messingsknäppen, ett arf efter hans fader, som i densamma inskrifvit sina bägge söners namn och födelsestunder med en psalmvärs för hvardera af dem.

I den boken fann han också hvad han sökte, och efter en knapp half timmas begrundande, under hvilken han gick fram och åter i rummet, var hans svarstal färdigt så till innehåll som form. Och han var belåten med det, riktigt belåten ändå.

Så gick det alltid, när han fick taga i tu med något i sitt kära arbetsrum, som låg så tyst och stilla för sig själf och påminde om så mycket.

Detta rum hade slagit an på honom redan första gången han såg det, eller när han och hans hustru för flere år sedan voro och synade lägenheten för möjlig förhyrning. Det var icke nog med att det både till storlek och form lifligt påminde om hans salig fars arbets- eller expeditjonsrum, utan det hade också — och det var det bästa och förunderligaste af allt — samma sorts gammaldags tapeter som detta, hvilka han hvarken förr eller senare sett annorstädes. När därtill lades att man kunde komma in i rummet direkt från tamburen, och det ändock ej behöfde vara nödvändig genomgång till lägenhetens öfriga rum, hade det genast gjort honom storbelåten. Slutligen hade det ock gifvit honom en kär uppgift: att möblera det alldeles så som hans gamle fars

expeditionsrum, hvilket var honom lätt nog, då det just var möblerna till detta faderns rum, som blifvit undantagna till honom från det gamla hemmet.

Bland den minnesrika kvarlåtenskapen var emellertid faderns ungdomsbild i pastell med förgylld ram i empirestil nummer ett. Porträttet, som vittnade om att professorn var sin pappa upp i dagen, hängde midt öfver den gamla skåpsoffan med dess blå potpourrikrukor och så att han kunde se det från sin skrifstol. Själfva skrifbordet — af björk med inläggningar af rosenträ — var honom ett icke mindre kärt minne, och han sökte till och med att åt dess lådor och fack gifva samma särskilda ändamål som i faderns tid. Den låda, som var faderns pänninglåda, var således också hans, där fadern brukade lägga sina privatbref, lade ock han sina o. s. v.

Det enda nya, som tillkommit i rummet och visade någon olikhet mot gamle jägmästarens, var ett par bokskåp, en Kristusbild af parian, som hade sin plats på spegelposten, samt hans hustrus och barns fotografier, den förra omgifven af lagerkransen från hans doktorspromotion.

Det hela var honom det mäst inspirerande han kunde tänka sig af ett arbetsrum och bedrog honom håller aldrig på att komma i stämning, såsom han brukade säga.

När han tänkt sitt tal till slut, stannade han, som vanligt efter slutadt arbete, framför fadersbilden. På årsdagen af sin födelse hade han ju

särskild anledning att icke glömma den käre hädanfarne. Det var en högtidsstund. Men så for tanken till faderns andre son, till brodern, och då vardt det sorg i hjärtat, ty brodern var den enda mörka punkten i hans lif.

Till all lycka kom professorskan in och skingrade hans tankar med begäran om ett par tiokronor, som det dyra kalaset ännu kräfde.

Han hade icke nu men skulle skaffa; det var ju idag den 20 December. Och därmed tog han ytterplaggen på för att gå till räntmästaren och lyfta det förfallna kvartalet af sin professorslön.

Vid utgåendet tröstade han sin snälla hustru med att det där bordstalet, som han grufvat sig så mycket öfver, redan var expedieradt i tankarne. Det skulle handla om de olika åldrarnes glädje. Han lät henne till och med få del af den väsentliga gången däraf.

För det välförhållandet gaf honom professorskan som hastigast en kyss, just som hon skulle stänga tamburdörren efter honom.

*   *   *

Hela förmiddagen var det ett rent af öronbedöfvande ringande på tamburklockan: gratulationskort, bref, blomsterbuketter, småpresenter, ja, äfven personligen uppvaktande, bland dem onkel Grahl, som kom att erbjuda sin tjänst med ett som annat.

Tant Anne-Charlotte blef först inskickad i salongen att hålla onkeln sällskap, ty professorskan

hade värkligen inte tid, och Signe kunde omöjligen, så väluppfostrad flicka hon var, hålla sig tillbörligt allvarsam, när den kostlige gubben kom, som trots all sin kostlighet dock visste konsten att grundligt tråka ut folk.

Onkeln var redan på förmiddagen uppsträckt i frack. Han hade hoppats få träffa Magnus hemma, ty han ville naturligtvis gratulera honom enskildt, innan de träffades på kvällen. Herre Gud! han hade ju varit så god vän med Magnus' far, han kunde till och med räkna släktskap på långt håll med alla Rudenstammarne, och slutligen hade han ju lofvat både själasörjare och kristlig församling att sorgfälligt tillse det lille Magnus måtte växa till i dygd och Herrans fruktan.

Detta hade tant Anne-Charlotte hört otaliga gånger förut men hörde ändå tålmodigt på äfven nu, ty man måste akta ålderdomen, och onkel Grahl var tjugu år äldre än hon. Men fast han räknade sina tre och åttio och var helt blind och halft döf, så var han dock så kry för sina år, att han själf ansåg det som en stor försyndelse mot Guds lag, att han icke gifte om sig, enär det ju var människans pligt att uppehålla släktet. Också hade han under sin enklingstid, det vill säga i fyrtio år, hunnit fria till alla Upsalas unga flickor, fastän utan framgång, och det var icke utan, att han nu hade sina förhoppningar fästade på lilla Signe, som ju redan konfirmerats och som, efter hvad han hört berättas, skulle vara en rätt vacker flicka. Själf kände han sig lifskraftig, som när

han var några och tjugo, och det är dock i själens och kroppens *förenade* kraft, som den sanna ungdomligheten består, menade han.

Och till bevis på oförbränneligheten af särskildt sin psykiska styrka sade han:

»Anne-Charlotte lilla! Du kan tro att jag kommer att ha något särskildt på hjärtat till kvällen: ett skaldestycke till Magnus' lof och pris, icke mer och icke mindre! Fyra sidor i manuskript, manuskriptet efter diktamen förstås. Se här! . . . Men hvar är Marie?»

Och Marie, professorskan, måtte till sist ändå in, ty gubben gaf sig icke med mindre.

Se, han hade tänkt, att det skulle vara bäst passande, att *han* hölle gratulationstalet för Magnus, och i så fall på värs, ty gratulationstal skulle det naturligtvis bli? . . .

Professorskan tackade så mycket för all onkelns välvilja, men ärkebiskopen hade redan på omvägar låtit veta, att det vore honom kärt få säga några ord för Magnus.

Hm! det var nu dumt, att han låtit förekomma sig af ärkebiskopen. Nå, ville man inte att han i stället skulle anordna »Porträtterna», fru Lenngrens »Porträtterna?» Marie visste bäst att han gjort det många gånger, hela Upsala kände för öfrigt hans förmåga i den vägen. SjälF hade han satt den dråpliga dikten i scen och själf ville han ännu utföra grefvinnans roll, som förvisso skulle gå med glans. Det värsta var bara, att han fruktade, det han inte alltid komme att peka

på just den bild, hvarom han deklamerade, ty synen hade tagit litet af . . .

Jaså, man ville inte det heller.

Onkel Grahl blef synbarligen stött och steg genast upp för att gå. Därvid kom han att en passant omtala, det han hört någon, som sett Birger i staden.

Tant Anne-Charlotte och professorskan sågo förfärade på hvarandra.

»Enfant terrible!» beklagade onkeln. »Synd om Magnus! Hälsning och vänskap! Au revoir!»

Och så gick då onkel Grahl förr än man hoppats, och lille Rudolf fick tillsägelse att hjälpa honom ned för trapporna, hvilken hjälp emellertid utfördes väl mycket à la hetsjagt. Men nedkommen på gatan, riktade Rudolf onkelns käpp mycket ordentligt utmed trottoarkanten, och han spände till och med upp hans blå umbrella, så att den starkt soliga snön ej skulle blända onkelns ögon. Gubben ville nämligen ovilkorligen inbilla både sig själf och andra, att han ännu hade litet af synen i behåll, ehuru han i värligheten icke såg skillnad på dag och natt.

Jaså, Birger var i staden! Professorskan trodde hon skulle få slag, så förskräckt blef hon, mindre för egen del, än för Magnus'.

Första strategiska åtgärden var att ropa in Stina Komet, som förständigades att dels under inga omständigheter oroa professorn med under rättelsen om att hans olycklige bror nu återigen var kommen till Upsala, dels icke mottaga gunstig

herrn, ifall han skulle ha den djärfheten komma och begära ett samtal.

»Han måtte väl aldrig redan varit här, oss ovetande?» frågade till sist professorskan.

Stina Komet hade till en början haft för afsigt att sträcka upp fru professorskan för bristande slägtkärlek, men då den senares fråga gaf henne tillfälle att få komma fram med en osanning, svarade hon:

»Birger? Varit här? Åh, var det likt! Tvärtom hörde jag just i går någon, som ännu för en åtta dagar sedan skulle ha sett lille Birger i Australien, där han mådde som pärla i guld och förtjänade mycket pengar samt hoppades ännu en gång få återse fosterjorden, och då skulle professorn få igen allt det han kostat på honom och mer till ändå, för se ett godt hjärta det har då Birger, och det kan för rästen Stina Komet intyga, hon som varit den vackre, brunögde gossens dadda och inte hör till dem, som bara misskänna och häckla.»

Emellertid hade värkligen Birger Rudenstam, professors yngre bror, just under onkel Grahls besök kommit upp köksvägen och frågat efter professorn, men af Stina Komet fått det — förunderligt nog — sanningsenliga beskedet, att han var gången till ränteriet för att bära upp pengar i och för aftonens kalas. Efter den upplysningen ville Birger icke ens stanna och dricka den kopp elfvaka, som Stina Komet genast bjöd på, utan hade

i stället gifvit sig i väg hals öfver hufvud men lofvat komma tillbaka vid lägligare tillfälle. —

Stina Komet kunde likväl icke underlåta att högeligen förvåna sig öfver hvarför man ännu alltjämt skulle anse den stackars Birger som om han blankt inte hörde till släkten. Lika mycket som alla bemödade sig om att berömma professorn, lika mycket ansträngde man sig för att lasta Birger, och så hade man gjort allt från hans barndom.

Tant Anne-Charlotte fann sig synnerligen pikerad af dessa ord, och hon kunde försäkra både Stina Komet och hela världen, att hon aldrig gjort någon skillnad på gossarne, så länge de voro barn. Båda hade rönt samma ömma omvårdnad af henne. För öfrigt hade de ju samma föräldrar att brås på. Nej, sanningen var den, att Magnus alltid var en snäll och lydlig gosse och Birger raka motsatsen. På honom bet det hvarken godt eller ondt.

»Ja, inte vet jag», genmälde Stina Komet, »hur det är med påbråt, men så mycket känner jag, att professorn hade bra mycket lättare att lära och taga efter än bror sin. Magnus behöfde till exempel bara läsa igenom sina läxor en eller två gånger, innan han om morgonen gick till skolan, då däremot Birger fick plugga på samma läxor i flere timmar, med den påföljd att han ingenting kunde ändå, under det Magnus naturligtvis fick a och a och aldrig annat än a i betyg.»

»Ja, erkände tant Anne-Charlotte,» nog har

Stina rätt i det, att Birger inte har så godt hufvud som sin bror, men inte behöfver man väl lefva som en vanvettig för det. Det finns väl knappast något slags äfventyr, som han inte varit ute på, för att icke säga något slags lastbarhet.»

Jaså, han hade kanske mördat och rånat också!

Nej, ännu icke mördat. Men nog ville tant Anne-Charlotte råda Stina Komet att till husets säkerhet hafva dörrarne väl låsta, ty de mäst håresande hot hade icke saknats, och hvad rån beträffar, så kom nog Stina Komet ihåg, hur vackert Birger redan som yngling, eller rättare sagdt gosse, började med att olofvandes taga sin fars ordnar, både Vasen och belgiska Leopoldsorden — tänk belgiska Leopoldsorden! — och pantsätta dem för några få kronor, som naturligtvis offrades på de vanliga altaren: kvinnor och dryckjom. Försättningen skulle de aldrig tala om: fängelsestraff för oärlighet till exempel, äfven om de aftjänas i främmande land, äro minsann inga behagliga ämnen. För öfrigt hade ju skandal följt på skandal.

Ja, nog hade Birger varit litet lättsinnig ibland, men . . .

Åh, han hade allt varit hjärtlös också! Kom inte Stina ihåg, hur han bar sig åt mot sin bästa vän, den stackars Georg Berndtsson, som alltid visade honom deltagande och hjälpsamhet, fastän själf fattig som en kyrkråtta? Kom kanske inte Stina ihåg hur, när Georg beslutat sig för att gå till sjös på sälfångstresa och för sina besparingar

köpt sig litet varma kläder till skydd mot det stränga klimatet, hennes Birger i sista stund, och sedan Georg redan var ombord på fartyget, på bedrägligt sätt narrade ifrån denne hela hans ekipering, så att han fick fara i väg med endast de kläder han gick och stod i och troligtvis just därför dukade under på resan? Kom inte Stina Komet ihåg det, hvasa?

Det ena ordet gaf det andra, och så drog man fram vissa deltaljer ur jägmästarens och hans söners historia, alldeles så som tant Anne-Charlotte och Stina Komet sins emellan gjort mångfaldiga gånger förut.

Denna gång fick emellertid professorskan höra både ett och annat, hvarom hon icke haft full kännedom.

Jägmästarens hustru, som haft ett tvetydigt föregående, var af kreolsk race. Hon var ung, eldig och vacker men utan all uppfostran. Jägmästaren hade träffat henne i Belgien under en resa, som han företagit på offentligt uppdrag, men under hvilken han insjuknade i en svår feber, som hotade hans lif. Under denna sjukdom vårdade den vackra kreolskan honom med öm uppoffring, och efter tillfrisknandet erbjöd han henne, såväl till tack härfor som af kärlek, sitt hjärta och sin hand.

Änskönt man varnade den ljuslätte, milde främlingen från Norden för den eldiga kvinnan och hennes ej okända öfverdrifter, hemförde han henne dock som sin brud, fullt förlitande sig på kärlekens makt att bringa lycka och välsignelse.

Allt började ock väl. Efter ett års förlopp födde den unga hustrun honom en son, som dag efter dag tillväxte till såväl yttre som inre likhet med sin fader. Det var Magnus.

Men så småningom uppstodo moln på den äktenskapliga himmeln. Det var icke nog med att den unga frun slösade bort pengar på både likt och oliket och att hon var begifven på nöjen, som just icke voro de ädlaste, hon hade ock den fula vanan att i stadens butiker gång på gång stoppa allehanda småsaker i sina fickor utan att betala: *hon stal*.

Det behöfver ej beskrivas hvad jägmästaren led af denna vanära.

På fjärde året af deras äktenskap föddes den andre sonen — sonen Birger. Hans födsel ådrog den unga modern en feber, hvilken, epidemisk och elakartad som den var, kostade henne lifvet.

Nu vidtog tant Anne-Charlotte, jägmästarens syster, såsom uppfostrarinna för de två gossarne, och hon erfor snart, hur den yngste visade allt fler och fler karaktärslikheter med modern, oakadt han ju aldrig hunnit röna några intryck af hennes vägledning.

De dåliga anlagen utvecklade sig.

I skolan kom han ingen vart, utan ville hälst slå dank, som man säger. Dessutom hade han alla möjliga tjufpojkestreck för sig och brydde sig icke om att förbereda sig till någon särskild lefnadsbana.

Små barn och små bekymmer, stora barn och stora bekymmer — det ordspråket fick jägmästaren besanna i fråga om Birger. Slutligen hade han icke annat att göra än skicka den vanartige till sjös, ty arbeta ville denne absolut icke. Det var året före jägmästarens död.

Birger blef emellertid aldrig annat än matros, och när han någon gång kom hem, blef det strax något klammeri med polisen. Så småningom hade han blifvit grof och plump både i ord och åthäfvor men upphörde aldrig att framhålla, det han var adelsman och son till en jägmästare och ridhare samt att han hade en berömd man till bror.

Under sådana förhållanden hade han hunnit till medelåldern. Sjön hade han öfvergifvit sedan länge men flackade ändock vida omkring. Ingen blef dock rätt klok på hans existensmedel, ty såväl professorn som hans aflidne faders vänner, hvilka han tråget och under halft hot uppvaktade med tiggartistor, tröttnade till sist på honom. Malisen ville dock veta, att på hvarje ort han kom till, hade han alltid någon intim connaissance bland den lägre demimonden, och att han från det hållet mottog understöd.

Frågade honom någon hvad han egentligen lefde på, var alltid samma svar till hands:

»Jag lefver inte: jag drar mig fram, en dag i sänder.»

* * *

Det hade hunnit bli afton. Alla ljusen voro redan tända, och våningen tog sig bättre ut än någonsin. Medan gästerna läto vänta på sig, hade professorn slagit sig ned i en liten broderad fantasi-stol, som stod i kabinettet. Där satt han ensam i ro, och därifrån hade han en förträfflig utsigt åt salongen och förmaket. Perspektivet tillfredsställde honom värkligen. Allt var också nätt och smakfullt, ja, till vissa detaljer elegant. Det sköna tilltalade ju honom också i alla former, således äfven när det gällde en bostad, och öfver prydligheten af sitt hem kände han en nästan barnslig glädje. Professorskan påstod till och med, att dess prydlighet gjorde honom litet fåfång.

Men snart ringde den förste gästen på tamburklockan. Därvid uppsökte professorn sin fru och undrade, om man icke kunde låta tamburdörren stå olåst; det blefve ju eljes ett idkeligt pinglande.

Jo, hon skulle gifva besked därom.

Under den närmaste halftimman var det ett ständigt ökadt rasslande af siden, sammet och spetsar, och den ena ordensstjärnan efter den andra lyste fram på svarta frackar.

Stämningen blef snart ganska liflig. Men onkel Grahl förmenade, att den hade kunnat höja sig betydligt, ifall det bland sällskapet hade funnits någon, som velat ackompanjera honom till det klarinetsolo, hvarmed han gifvit sig katsingen på han skulle undfägna gästerna i stället för fru Lenngrens »Porträtterna». Det hade blifvit kackamucki, det,

försäkrade han, för öfrigt en hans egen komposition till professorns ära, en komposition, som han arbetat på i tjugo år, ja, det vill säga icke alldeles oafbrutet, och som snart nog skulle utkomma på landets förnämsta musikförlag. Naturligtvis skulle titelbladet förses med en dedikation till Magnus Rudenstam.

Kompositionen var emellertid lika känd som gammal och ändrades allt som det passade. Ibland gällde den som dityramb, ibland som sorgmarsch o. s. v. Ursprungligen lärer den varit en angläs, efter hvad tant Anne-Charlotte trodde sig veta.

Onkel Grahl tröstade sig likväl med några kortkonster, som dock icke aflupo på bästa sätt, oakadt han hade lilla Signe till medhjälparinna.

Signe, ja! Hon tog sig riktigt bra ut för kvällen. Både pappa och mamma och tant Anne-Charlotte voro nöjda med henne; ja, till och med Stina Komet, som vid uppässningen linkade beskäftigt omkring, hade icke annat att anmärka mot henne än en viss skolflickaktighet i manéren. Man kunde också godt väntat med att låta flökan komma ut i vinter. Men i dessa tider skulle ju barnungar redan vara damer, gubevars!

Professorn gick vänligt leende omkring bland sina gäster men önskade innerligt, att supén vore väl öfver. I obehagade ögonblick närmade han sig mer än en gång sin fru och anförtrodde henne, att han så gärna ville säga några ord till än den ene, än den andre af sällskapet, vanligtvis bland damerna, det såg så obehagadt ut annars — men

hvad skulle han säga? hvad skulle han tala om?

Ingen märkte dock denna försagdhets, och den kunde också, till exempel efter ett godt råd af hans hustru, växla om i ett det mäst spirituella samspråk.

Vid supén äskade ärkebiskopen ljud och föreslog en retoriskt glänsande skål för fyrtifem-åringen, önskande honom fortsatt lycka och långt lif. Han ville såsom en andans man mindre prisa den snillrike skriftstälaren, som spridt ärans glans öfver sitt land, än den goda människan med den högstämda karaktären, det barnafromma sinnelaget, den där i sig bringat lära och lif till ett harmoniskt helt.

Skålen dracks under jubel.

Nu skulle då svarstalet komma! Professorn behöfde »samla sig» och drog sig för ett ögonblick tillbaka mot sitt arbetsrum. När han hunnit till det därintill stötande förmaket, häjdades hans steg af en syn, som tedde sig i den stora väggspiegel. I den såg han nämligen sin broder Birger lutad öfver den öppnade pänningelådan i hans skrifbord och vägande en sedelbunt i sin hand.

Professorn vardt som förstenad. — —

Birger hade haft bondflax: Stina Komet hade ju kortsynt påmint honom om uppbördsdagen, tamburdörren hade stått olåst, och gästerna höllo just på att supera. Bien! Och dessutom var det ju som att komma in i salig pappas till punkt och pricka kända expeditionsrum — skrifbordet, pänningelådan, pängarne, allt!

Pängar! Tjo!

En hel tusenbunt! Därtill en femtia och så en, två, tre, fyra tior!

Det hela eller bara en del? det var frågan.

Bara en del! då visste han, att han icke gjorde orätt.

Orätt? Var detta inte på sätt och vis hans egna pengar? Inte hade han fått en sådan uppfostran som Magnus, inte hade han fått ärfva några gamla möbler som han, bara kontanter, som naturligtvis springa i väg bra mycket lättare än både kunskaper och bohag; nej, han hade blifvit orättvist behandlad gent emot bror sin och var rätteligen dennes borgenär.

Därför hela summan, hela! . . .

Vid detsamma fästes hans blickar på den gamla bibeln, som sedan i förmiddags låg kvar på professors skrifportfölj.

Nej, se på den där! Sannerligen för Gud var det icke farsgubbens gamla bibel. Herre Gud! I den hade han många gånger läst som barn, medan han satt på faderns knä. Gammalt minne! Kärt minne i alla fall!

Han slog upp den nötta pärmen. Framför titelbladet läste han:

Magnus Ossian,

Född den 20 December 18 . . , klockan 5 f. m.

»O Gud! du skänkt mig barn, som föddes att dig dyrka,
De skola höra till ditt rike och din kyrka.
Min pligt mot dem är dyr, gif mig välsignelse
Att dana till din tjänst, dem du lät ljuset se.»

Birger Konstantin,

född den 3 Maj 18 . . , kl. 11,30 e. m.

»Gud! må jag honom se emot min omsorg svara
Och, glad af denna syn, i frid från världen fara.
Men är min stund bestämd uti hans späda dar,
Så blif, o Herre, själf den värnlöses försvar!»

Birger stod några sekunder försänkt i tankar. Därpå slängde han sedelbunten dit, där han tagit den, slog med kraft igen lådan och sade alldeles högt till sig själf:

»Stjäl . . . stjäl från bror sin! Fy fan!»

Därmed gick han med fasta steg ut samma väg han kommit. —

Professorn, som sett hela scenen i spegeln, skyndade nu in, liksom ville han kalla brodern åter. Men han häjdade sig.

Det brusade och susade i hans hjärna. Han sjönk maktlös ned i skrifstolen och lutade hufvudet mot sina sammanknäppta händer. En våldsam snyftning skakade honom från hufvud till fot.

Men det var ingen tid till känsloutbrott, och fattad af ett plötsligt beslut, reste han sig upp och gick skyndsamt in i matsalen, där stämningen fortfarande var hög och ingen märkt hans bortovaro.

Efter att hafva klingat på ett glas och bedt om sina gästers uppmärksamhet, tackade han hans högvördighet ärkebiskopen för det vackra loftal denne egnat honom och framhöll därefter med värma, hur olika de mänskliga naturgåfvorna fördelats här i världen, den ene till berömmelse, den andre till klander. Men Skaparen skulle en gång

döma efter de pund han gifvit. Därför tillkomme det också oss att icke prisa »den gode» för mycket, icke döma »den elake» för hårdt, ty en enda ädel handling af »den elake» eller en enda seger, som han vinner öfver sig själf, gäller kanske inför Gud lika mycket som en hel mängd af »den godes» välgärningar . . .

Professorskan kunde omöjligen fatta, hvarför hennes man i sista stund bytt om ämne, och detta alldeles oförberedt.

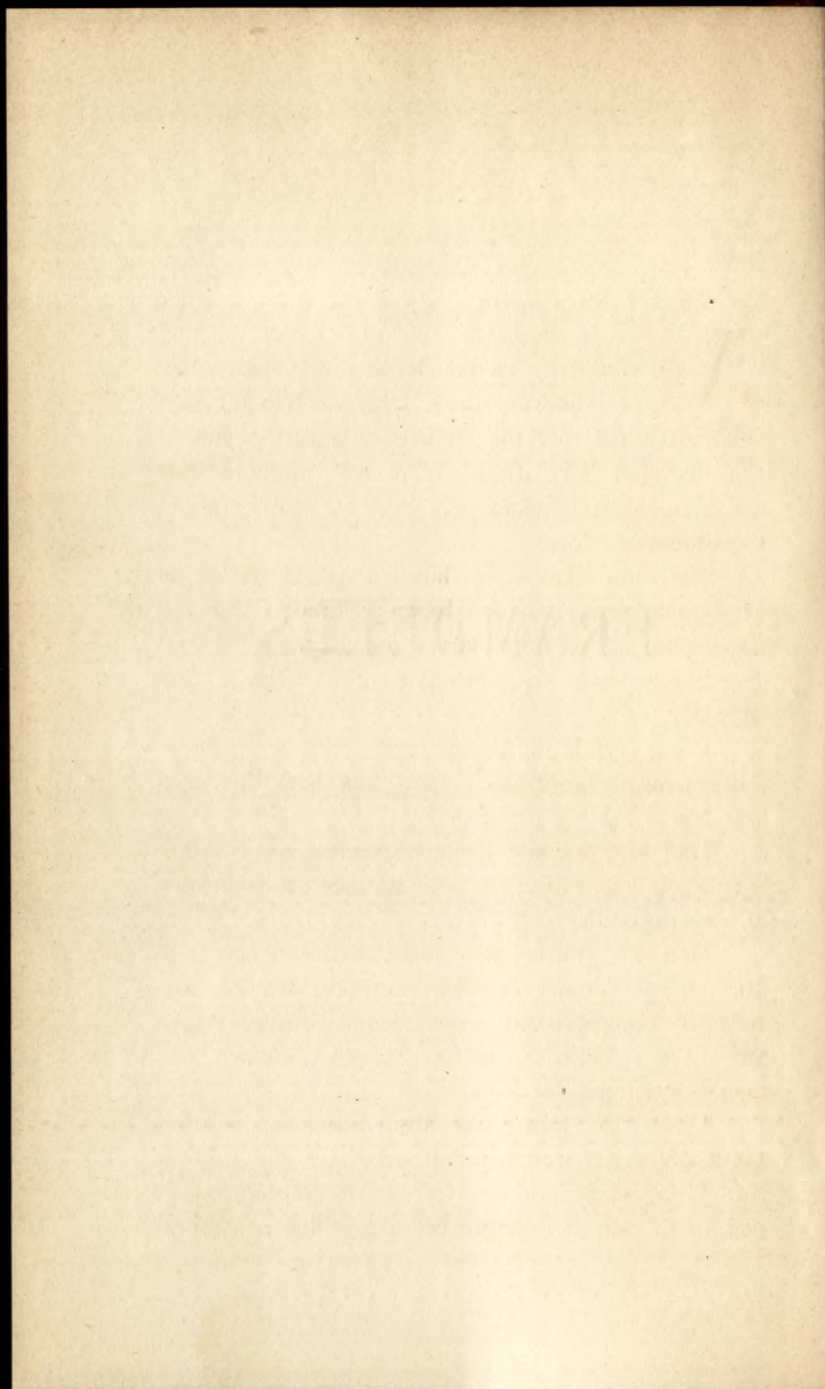
(1891).

FRAMDELES.

Artillerikapten Aschan hade mot vanan klädt sig i uniform, dock icke för tjänstgörings skull, utan tvärtom för att begära tjänstledighet — tjänstledighet för alltid. Han bar nämligen sin afskedsansökan i fickan och stod nu utanför chiefs-expeditionens dörr.

Men när han lade handen på låsvredet för att öppna, drog han den hastigt tillbaka, som om han bränt sig på den blanka metallen.

Skulle han då verkligen? . . . frågade han sig själf.

I går fyllde han sina femtio och var således i dag pensionsberättigad; men han hade ju också sina tre år på sig att dröja!

Han blef stående liksom i tankar men tänkte egentligen ingenting; det var fastmer ett ögonblick af förståndsstilla.

Men så gjorde han raskt helt om och gick åter ut på gatan, och när han uppnått den närbelägna Kungsparken, som denna tid på dagen var nästan folktom, blefvo stegen jämnare och andedräkten mindre kort.

Under de fyra sista åren hade han mycket tänkt öfver sitt framfarna lif och haft god tid därtill. I dag slant tanken åter in i det vanliga spåret och for till och med längre tillbaka i tiden än vanligt.

Hans ungdom, ja! O, hvilken glädje då, hvilka förhoppningar! Ett enda skimmer af sol mot en himmel af idel blått!

Naturligtvis skulle han blifva officer, menade far och mor, ty fadern var generalmajor och befälhafvare i tredje militärdistriktet, och modern var född grefvinna. Den militära banan kan leda fort uppåt, och genom den kan man, i synnerhet om man har anor eller relationer, komma in vid hofvet, hvarmed lyckan är gjord. Ja, så menade föräldrarne.

Själ f sade han just intet häremot, änskönt hägen för krigaryrket ej var vidare stor. Han skulle helst valt ett vitæ genus med estetiskt syfte, ty för det sköna brann han redan tidigt; men det sköna gaf icke mer bröd än det militära och bestämdt lägre officiell rang.

Nå, med målarekonsten, hvaråt hans håg särskildt låg, kunde han ju alltid sysselsätta sig ändå, och så gick han in vid »Götarne», ty det var dock ett rangregemente, och han kunde vid ett sådant ha hopp om snabbare befordran än vid infanteriet. Ty hög officer skulle han naturligtvis bli — framdeles, vill det säga. Han hade ju lifvet för sig!

Blott några få år efter det han fått sin officersfullmakt, dog fadern. Detta förändrade ansenligt hans lefnadsvilkor. Mot de utgifter, som hans dåvarande umgängeskrets tarfvade, och hvilken krets utgjordes af den stora handelsstadens jeunesse dorée, kunde hans anspråkslösa underlöjtnantslön ej hålla stängen, synnerligast som han ej ville sätta sig i

för stor skuld och ej kunde med att lefva på andra. Dessutom hade hans far, generalen, icke ens efterlämnat boet fullt ogravveradt.

Han sökte därför en billigare vänkrets, godt folk, intelligent folk med dels literära, dels artistiska skaplynnen. Han trufdes väl bland dessa nya vänner men erkände, att de ej stämde öfverens med hans börd och blifvande rangställning. Men gubbers! han kunde ju få andra och förnämre bekantskaper framdeles. Hade detta sin svårighet i hans hemstad, så blef det dock lätt nog på annan ort, och naturligtvis skulle han bli så godt som bofast i hufvudstaden, komme han blott in vid generalstabén. Stockholm var hans dröm: hofvet! konsten! makten! äran! Ja, naturligtvis skulle han bli stockholmsbo!

En vacker dag köpte han hem färger, pänslar, målarduk och palett och skulle börja måla. Det gick öfver förväntan bra, ty han hade anlag, stora anlag till och med. För att dessa skulle bli utvecklade, behöfdes emellertid en konstnärlig ledning, och sådan kunde den stora handelsstaden ej prestera, hvadan ock hans måleri endast blef amatörsmässigt. Men Herre Gud! ännu var han ung, han kunde ju till sist ändå komma ut, till Rom framför allt, och sålunda framdeles nå det mål, som skönast hägrade för honom — ett fräjdadt konstnärnamn.

Men medeln härtill? Ja, inte kunde han göra rätt klart för sig, hvarifrån de skulle komma, men komma skulle de. Ty naturligtvis måste han också

en gång blifva en rik man. Tre à fyra millioner var hvad han åtrådde. Han skulle då ha eget palais och ekipage och en hel här af betjäning. Detta palais skulle vara till ett härberge för det yppersta af konst och konstindustri, ty konsten i alla dess former ville han gynna. Det skulle inredas till en helgjuten bild af de olika tidehvarvens stilarter, allt från renässansen till och med empiristilen. Och vår egen tids bizarra museistil, den skulle hans atelier representera på ett lika smakfullt som luxeriöst sätt. Slutligen skulle det hela efter hans död genom donation varda ett fritt stadens museum, som i orubbadt skick bure hans namn i evärdeliga tider.

Och hvad han vidare skulle göra godt i olika riktningar, medan han ännu lefde, ty han ville själf se frukterna af sina välgärningar, vare sig han finge känna varma handtryckningar för dem eller ej!

Men hur få denna rikedom, som sagdt? Genom höga lotterivinster? — ja, han tänkte värligen spela framdeles, när han fick litet bättre inkomster! Eller genom ett oförutsedt amerikaarf? — Hvem vet! Framtidsperspektivet är oändligt! Men hvad som var säkert: någon så kallad giftermålsaffär ville han ej göra, ty skulle han gifta sig — och naturligtvis skulle han en gång gifta sig — finge kärleken och endast kärleken vara det bestämmande. Och det är så sällan, att hjärtat fastnar just där, hvarest guldets är tillgängligt.

Han hade också värligen haft sin kärleksperiod. Föremålet för hans ömma låga var en

sällsynt vacker, bildad och älskvärd flicka — men endast dotter till en anspråkslös uppördskassör. Så långt som till ett ordentligt frieri hade han dock aldrig kommit, sannolikt därför att hans mor, generalskan, icke var vidare böjd för partiet. Hon trodde nämligen, att det skulle störande invärka på hans befordran och ställning i lifvet för öfrigt. Hans mor var ju ock aristokrat, och om ock hennes mans och sons slägtnamn ej återfanns på svenska riddarhuset, tillhörde det dock en af dessa ätter, som hafva de gamla adelsfamiljernas hela kynne och oblandade element, som generation efter generation visat förfining i ord och gärningar och som, äfven de, äga en historia, rik på minnen och borgerliga bragder.

Han töfvade således och töfvade så länge, tills han helt oförmodadt erfor flickans förlofning med en ung mycket rik och mycket hygglig grossör, tillhörande stadens börsadel.

Men lågan glödde ännu alltjämt på hjärtdjupet, och något nytt föremål hade aldrig förmått att bringa hans kärlek till flamma ånyo.

Men så godt som hela staden förundrade sig öfver, att denne granne karl, damernas gunstling, icke gifte sig, han med sin älskvärdhet, sin begåfning, sina framtidsutsigter, han som ju kunde få hvilken flicka han pekade på!

Granne karl! Ja, han tyckte själf att Skaparen gifvit hans själ ett präktigt omhölje, hvadan han ock — han var då knappt trettio år gammal — låtit en framstående artist, professor K**, måla sitt

porträtt i kroppsstorlek. Ibland kunde han långa stunder stå försänkt i betraktandet af denna hans ungdomsbild — ett ibland de dyrbaraste föremålen i hans för öfrigt rätt anspråkslösa hem, 2 trappor upp vid Magasinsgatan — en icke vidare fashionable gata, men hon låg så bekvämt, så nära artilleribygnaderna, brukade han säga.

Förhoppningarne på ett elegant hem hade således icke förvärligats, ty gamla skulder hängde ännu alltjämt vid och frätte på lönen. Kapten hade han visserligen blifvit, och svärdsorden kom i behörig ordning — han kunde till och med på förhand berätta just hvilken konungens namnsdag han därmed skulle hugnas — men därvid hade det ock stannat.

Emellertid måste han för sig själf erkänna, att han icke var någon duglig militär, ty för en sådan saknade han den erforderliga hurtigheten, hvartill kom att han ej var nog energisk, nog intresserad. Aldrig såg man honom till exempel till häst, sällan i uniform och endast undantagsvis i umgänge med kamrater.

Detta var icke bra men kunde ju ändra sig — framdeles.

Så tänkte han ända till dess hans mor dog, det vill säga för fyra år sedan. Hennes bortgång var honom en utsäglig förlust, ty han hade älskat henne såsom en god son och enda barnet tillkommer. Sorgen gjorde honom nästan till en enstöring, och hans enda tröst syntes nu vara den att riktigt frässa i sin sorg.

En månad efter moderns död vardt han förbigången till major.

Jaså. Ja, han hade väntat det, och han tackade i alla fall Gud för att den gamla modern fick dö med orubbadt förlitande på hans framtidskarrier.

Så småningom återtog dock hans lif sin forna gilla gång, och fastän han alltjämt saknade den gamla modern, trädde hennes bild allt mer och mer tillbaka för hans andliga blick. Han anklagade sig för denna trolöshet. Men det half icke; ty det var nog så den allsmåktiges vilja: en ständigt fortgående sorg skulle vi icke kunna uthärda. Så har ock slägte efter slägte sörjt de sina, slägte efter slägte tröstat sig med tidens läkande elixir.

Men nästan med en gång hade det slagit honom, att han blifvit gammal så till kropp som själ.

När han stod framför spegeln, sporde han sig, om den man, som han i honom såg, han med de djupa vikarne vid hårfästet, de täta småveckan vid ögonvinklarne och det något gråsprängda hel-skägget värkligen var densamme, som professor K** förevigat på den stora duken och där tedde en blick af glöd och ett par de mäst svarta och käckt vridna mustascher.

Ja, han hade blifvit gammal, det hade kommit något tryckt öfver hela hans väsen, och första resultatet af denna upptäckt var, att han skulle lägga in om afsked, så fort han nått öfver sitt femtionde år, då han också kunde visa hän på de nödiga trettio årens tjänstgöring.

Till denna punkt i återblicken på sitt lif hade han nått under promenaden i Kungsparken, då han viljelöst vek in i den lifligt trafikerade Nya Alléen.

Där hade han ej tagit många fjät, förr än hans uppmärksamhet fästes vid ett fyrspann af fullblodiga hannoveranare, trafvande framför en elegant kabriolett, hvori sutto ett till sitt utseende ännu ungt äkta par och tvänne barn.

Det var hon, hon var det! — den anspråklöse uppbrödiskassörens dotter, som nu lefde i ett lyckligt äktenskap, hade snälla barn, bodde i eget hus vid Kungsportsavenyen, introducerats i stora världen och i allo njöt af rikedomens förmåner.

Och denna kvinna, ännu ungdomlig, ännu vacker, kunde varit hans, kunde beredt äfven honom äktenskapets glädje och välsignelse!

Det rörde sig något så underligt inom honom, och bittrare än någonsin kände han nu, det han i allt varit en dådlös drömmare — ingenting annat.

Han såg på sitt ur, och då han fann att öfversten ännu träffades, gick han direkt åter till chefs-expeditionen.

Denna gång tvekade han ej framför dörren; men när han efter fullgjordt ärende åter trädde ut genom densamma, stannade han en god stund och gaf den en betydelsefull blick: det var som hade han därinnanför graflagt sitt A och O, både sin första stora och sista lilla förhoppning.

Och alla dem, som lågo där emellan! Konstnäsära, rikedom, samhällsvärdighet, äktenskapslycka och mera! O, du omutliga värlighet, det fanns icke längre något framdeles för honom! —
Men han hade ju alltid sin lilla pension! . . .

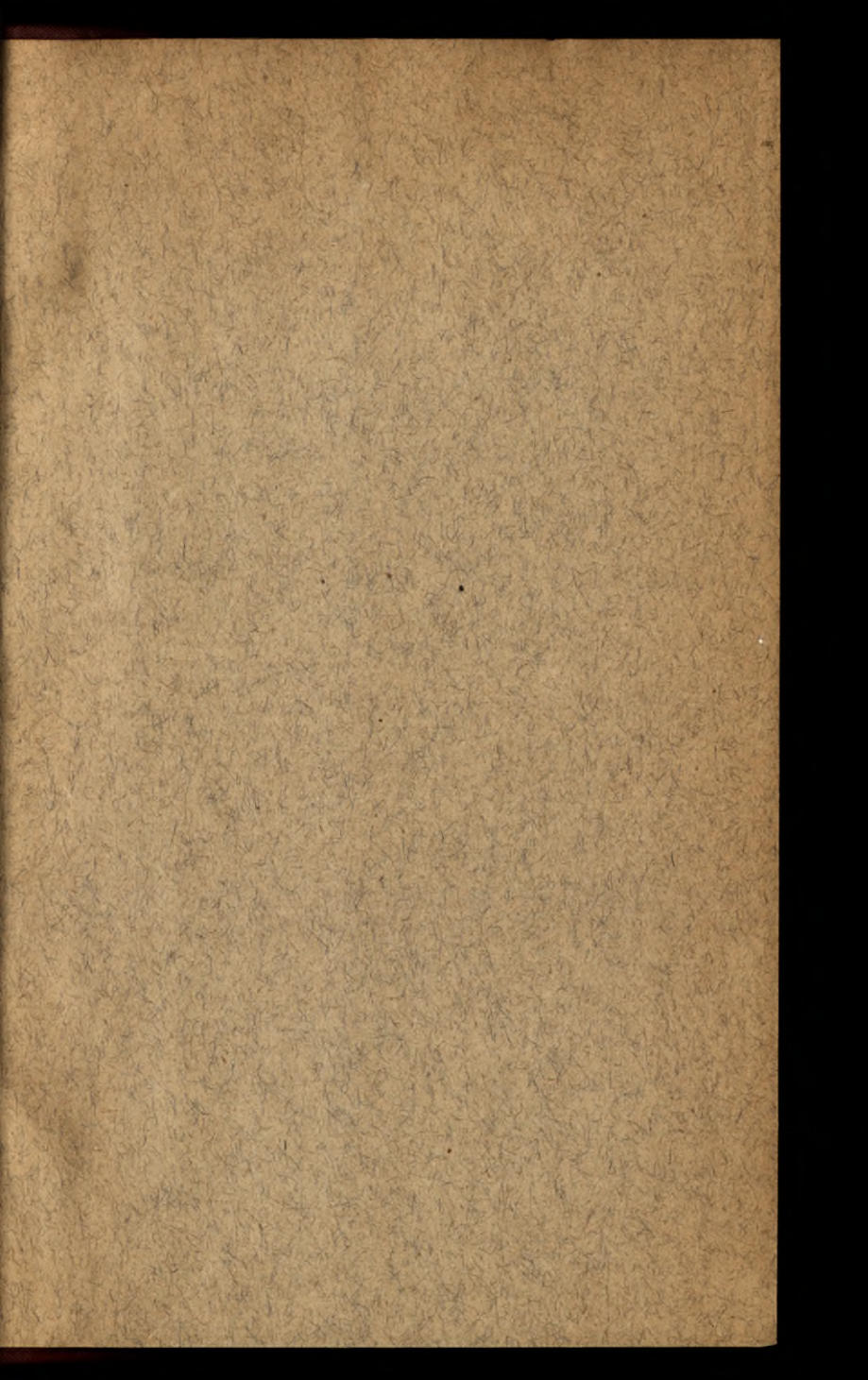
(1890).

1836

P. B. 22.

6000211843

Göteborgs universitetsbibliotek

